

**AMASYA'NIN TARİHİ DOKUSUNUN 20.YÜZYILDA DEĞİŞİMİ: YEŞİLİRMAK'IN
GÜNEYİNDE SİT ALANI İÇİNDEKİ BÖLGENİN ANALİZİ**

SELÇUK TOPÇU

MAYIS, 2022

ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**MİMARLIK ANABİLİM DALI
MİMARLIK YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**AMASYA'NIN TARİHİ DOKUSUNUN 20.YÜZYILDA DEĞİŞİMİ: YEŞİLİRMAK'IN
GÜNEYİNDE SİT ALANI İÇİNDEKİ BÖLGENİN ANALİZİ**

Selçuk TOPÇU

MAYIS, 2022

ÖZ

AMASYA’NIN TARİHİ DOKUSUNUN 20.YÜZYILDA DEĞİŞİMİ: YEŞİLİRMAK’IN GÜNEYİNDE SİT ALANI İÇİNDEKİ BÖLGENİN ANALİZİ

TOPÇU, Selçuk
Mimalık Yüksek Lisans

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ÖNGE
Mayıs 2022, 105 sayfa

Amasya, geçmişten günümüze kadar pek çok medeniyete ev sahipliği yapmış bir açık hava müzesi özelliğine sahiptir ve bu medeniyetlerin mimari eserlerini barındırmaktadır. Bu tez, Amasya şehir merkezinde tarihî öneme sahip sivil mimari örnekleri ve anıtsal yapıları barındıran tarihi bölgenin geçmişten günümüze değişim ve dönüşümünü incelemeyi amaçlamaktadır. Bu nitel araştırmada iki farklı veri toplam yönteminden yararlanılmıştır. İlk olarak, alanyazın kaynakları, kişisel ve resmi arşiv kaynakları, yerel fotoğraflar olmak üzere çeşitli belgelere ulaşılmıştır. Daha sonra alanında uzman bir arkeolog ile görüşme yöntemiyle veri toplama süreci desteklenmiştir. Elde edilen bulgulara göre, tarihsel süreçte yaşanmış doğal afetler ve yangınların sivil mimari örnekleri ve tarihî öneme sahip yapılar üzerinde önemli etkisi olduğu orta çıkmıştır. Belirlenen ve günümüzde kentsel sit olarak koruma altında olan bir bölge üzerinde 20. yüzyıl başlarından günümüze kadar yaşanmış olayların betimlenmesi sayesinde bundan sonra yapılacak araştırmalara katkı sunması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Amasya Analiz, Yeşilirmak, Kentsel Sit, Mimari Miras Analizi

ABSTRACT

TRANSFORM OF AMASYA'S HISTORICAL PATTERN IN THE 20TH CENTURY: ANALYSIS OF THE REGION IN THE SITE TO THE SOUTH OF YEŞİLIRMAK

TOPÇU, Selçuk
M.Sc., Department of Architecture

Supervisor: Asst. Prof. Dr. Mustafa ONGE

May 2022, 105 pages

Amasya has the feature of an open-air museum that has hosted many civilizations from the past to the present and accommodates the architectural works of these civilizations. This thesis aims to examine the change and transformation of the historical region, which includes examples of civil architecture and monumental structures of historical importance in the city centre of Amasya, from the past to the present. In this qualitative research, two different data collection methods were used. First of all, various documents, including literature sources, private and official archive sources, and local photographs, were reached. Then, the data collection process was supported by interviewing an archaeologist who is an expert in the field. The findings suggested that it has been revealed that natural disasters and fires experienced in the historical process have a significant impact on examples of civil architecture and structures of historical importance. It is expected to contribute to future research by describing the events that took place from the beginning of the 20th century to the present day on a designated area that is currently under protection as an urban site.

Keywords: Analysis of Amasya, Yesilirmak, Urban Site, Architectural Heritage Analysis

TEŞEKKÜR

Öncelikle, Yüksek Lisans eğitimim süresince benden desteğini, sabrını ve bilgisini esirgemeyen tez danışmanım sayın Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ÖNGE' ye sonsuz teşekkür ederim. Ayrıca bana yol gösteren çok değerli jüri üyeleri hocalarım sayın Prof. Dr. Zehra Gediz URAK ve sayın Dr. Öğr. Üyesi Tuba AKAR 'da teşekkürlerimi sunarım. Tez yazma sürecimde Amasya hakkında tarihi bilgileri ve özel arşivlerini benimle paylaşan, bu süreçte büyük destek olan sayın Hüseyin MENÇ'e teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim. Son olarak, her zaman olduğu gibi bu süreç boyunca da bana varlıkları ve sevgileriyle hep destek olan başta eşim Esra Nur TOPÇU ve oğlum Arda TOPÇU'ya ve bana destek olan tüm aile bireylerime teşekkürü borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

İNTİHAL BULUNMADIĞINA İLİŞKİN SAYFA.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ÖZ	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
KISALTMALAR LİSTESİ	xii
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM I	3
1.1. AMASYA KENTİ'NİN GENEL ÖZELLİKLERİ	3
1.2. FİZİKSEL YAPI	3
1.3. COĞRAFİ YAPI.....	4
1.4. EKONOMİK YAPI.....	5
1.5. NÜFUS	6
1.6. EĞİTİM	6
BÖLÜM II	8
2.1. AMASYA KENTİNİN TARİHİ.....	8
2.1.1. Amasya'da Hakimiyet Sürmüş Medeniyetler ve Mimari Miras	8
2.1.2. Tarihsel Süreçte Kentin Mimari Dokusuna Etki Eden Afetler	11
2.1.2.1. Taşkınlar	12
2.1.2.2. Depremler.....	14
2.1.2.3. Yangınlar	16
BÖLÜM III	18
3.1. ÇALIŞMA ALANININ TANIMI	18
3.2. ULAŞIM.....	19

3.3. ALANIN YAPILAŞMA DURUMU	21
BÖLÜM IV	25
4.1. ÇALIŞILAN ALANIN TARİHSEL SÜREÇTE DEĞİŞİMİ	25
4.1.1. Çalışma Alanında Mimari Miras Değerindeki Yapılar.....	25
4.1.1.1. Selçuklu Dönemi.....	26
4.1.1.2. Osmanlı Dönemi.....	30
4.1.1.3. Cumhuriyet Dönemi.....	55
4.1.2. 20. Yüzyılda Çalışma Alanın Değişimi.....	55
4.1.2.1. 1914-1915 Yılı Selağzı Yangını.....	56
4.1.2.2. 1949 Yılı İtibarı İle Alanın Durumu.....	60
4.1.2.3. 1962 Yılı İmar Düzenlemesi.....	64
4.1.2.4. 1983 Yılı İmar Düzenlemesi.....	68
4.1.3. Analizlerin Değerlendirilmesi.....	71
SONUÇ	75
KAYNAKÇA	77
EKLER	94

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Amasya'nın Coğrafi Haritası.....	4
Şekil 2: Amasya Şehir Merkezi'nin 2020 Hava Fotoğrafı	5
Şekil 3: 1950 li yıllarda Üçler Mahallesinden Yüzevlere bakış.....	11
Şekil 4: 1948 yılı Savadiye sel felaketi sonrası Kurtoğlu Konağı güney cephesi görünümü.....	12
Şekil 5: 1968 yılı sel felaketinde Mağdenüs Köprüsü.	13
Şekil 6: 1968 yılı sel felaketinde Ziya Paşa Bulvarı.	14
Şekil 7: 1939 yılında meydana gelen deprem sonrası Sultan Bayezit Camii iç görünümü.....	15
Şekil 8: 1939 yılında meydana gelen deprem sonrası Sultan Bayezit Camii.	16
Şekil 9: 1914 yılı yangını öncesi Dere Mahallesi'nden bir görünüm.....	17
Şekil 10: 1914 yılı yangını öncesi Selağzı Mevki'nden görünüm	17
Şekil 11: Çalışma alanı tanım paftası.....	18
Şekil 12: Çalışma alanı ulaşım analiz paftası.	19
Şekil 13: Çalışma alanı yapı kullanım analiz paftası.....	21
Şekil 14: Çalışma alanı yapı yüksekliği analiz paftası.	22
Şekil 15: Çalışma alanı yapılaşmış alan boş alan analiz paftası.....	23
Şekil 16: Çalışma alanı Mimari Miras dönem analiz paftası.	25
Şekil 17: 1950 li yıllar Burmalı Minare	26
Şekil 18: 2021 yılı Burmalı Minare Camii	26
Şekil 19: Mehmet Paşa Caddesi'nden Gökmedrese Camii ve Torumtay Türbesi hava fotoğrafı.....	28
Şekil 20: Gökmedrese Camii hava fotoğrafı.....	28
Şekil 21: Torumtay Türbesi giriş cephesi	29
Şekil 22: Bimarhane Taçkapısı	31
Şekil 23: Bimarhane Taçkapısı	31
Şekil 24: Sarı Konak'ın günümüzde ki doğu görünümü	32
Şekil 25: 2014 yılı yapının restorasyon öncesi hali.....	32
Şekil 26: Pirinççi Mahallesi konutlarından örnekler.	33
Şekil 27: 2022 yılı Kılıçarslan İlköğretim Okulu kuzey cephesi.	34
Şekil 28: 2022 yılı Mehmet Paşa Camii doğu cephesi görünümü.....	35

Şekil 29: 2022 yılı Mehmet Paşa Camii kuzey cephesi görünümü	35
Şekil 30: 2022 yılı Gümüşlü Camii güney cephesi görünümü.....	36
Şekil 31: Saraçhane Camii Ziya Paşa Bulvarı üzerinden görünümü.....	37
Şekil 32: 2022 yılı Bedesten çarşısı kuzey cephesi görünümü.....	38
Şekil 33: 2021 yılı Sultan II. Beyazıt Külliyesi avlusu.....	39
Şekil 34: 1950'li yıllar Sultan II. Beyazıt Külliyesi avlusu	39
Şekil 35: Yörgüç Paşa Camii iç avlu görünümü.....	40
Şekil 36: 2021 yılı Taşhan doğu cephesi.....	41
Şekil 37: 2021 yılı Taşhan iç avlu görünümü.....	41
Şekil 38: Çilehane Külliye'si Camii	42
Şekil 39: Çilehane Külliye'si içerisinde bulunan Türbe'nin kuzey cephesi.....	43
Şekil 40: Çilehane Külliye'si güney görünümü).	43
Şekil 41: 2022 yılı Kumacık Hamamı Mehmet Paşa Caddesi üzerinden görünümü.	44
Şekil 42: 2022 yılı Beyazıt Paşa Camii Mehmet Paşa Caddesi üzerinden görünümü.	45
Şekil 43: 2022 yılı Büyük Ağa Medresesi Zübeyde Hanım Caddesi üzerinden görünümü.....	46
Şekil 44: 2022 yılı Büyük Ağa Medresesi avlu içinden görünümü.....	47
Şekil 45: Hükümet Konağı Mehmet Paşa Caddesi üzerinden görünümü	48
Şekil 46: 2022 yılı Şamlar Mahallesi Konakları Zübeyde Hanım Caddesi üzerinden görünümü.....	49
Şekil 47: 2022 yılı Helkıs Mahallesi konakları Çelebi Sokaktan görünümü.....	50
Şekil 48: 2022 yılı Helkıs Mahallesi konakları Çelebi Sokaktan görünümü.....	50
Şekil 49: Künc Köprü Harşena Kalesi'nden görünümü	52
Şekil 50: Alçak Köprü doğu ve batı görünümü	53
Şekil 51: Hükümet Köprüsü doğu görünümü.....	54
Şekil 52: İstasyon Köprü doğu görünümü	55
Şekil 53: 1915 yılı yangını öncesi imar durumu.....	56
Şekil 54: 1915 yılı yangınının çalışma alanına etki sahası.	57
Şekil 55: 1890 yılı Yavuz Selim Meydanı ve Hükümet Konağı görünümü	58
Şekil 56: 1917 yılı Dere Mahallesinden görünüm.	58
Şekil 57: 1930 yılı Yeşilirmak ve Ziya Paşa Bulvarı.....	59
Şekil 58: 1930 yılı Mehmet Paşa Caddesi ve Mehmet Paşa Camii görünümü.	59
Şekil 59: 1938 yılı Dere Mahallesi görünümü	60
Şekil 60: 1944 yılı Harşena Dağı'ndan görünüm.	60
Şekil 61: 1949 yılı Amasya Şehir Merkezi hava fotoğrafı.....	61

Şekil 62: 1949 yılı çalışma alanı hava fotoğrafı (Amasya Belediye Arşivi).....	61
Şekil 63: Çalışma alanının 1949 yılı hava fotoğrafına göre durumu.	62
Şekil 64: 1949 yılı Sultan II. Beyazıt Külliyesi ve Yüzevler görünümü.....	62
Şekil 65: 1949 yılı Yüzevler görünümü.....	63
Şekil 66: 1950 yılı Hükümet Köprüsü ve Yavuz Selim Meydanı görünümü.....	63
Şekil 67: 1950 yılı Pirinçci Mahallesinden M.K. Paşaca Caddesine bakış i).	63
Şekil 68: 1960 yılı Çalışma Alanı'nın batıya bakışı.....	64
Şekil 69: 1962 yılı Amasya Belediyesi imar revizyon planı.	65
Şekil 70: Çalışma alanının 1962 yılı imar revizyon planı durumu.	66
Şekil 71: 1963 yılı Yavuz Selim Meydanı.	67
Şekil 72: 1963 yılı Yavuz Selim Meydanı.	68
Şekil 73: Çalışma alanının 1983 yılı imar revizyon planı durumu.	69
Şekil 74: 1962 yılı Amasya Belediyesi imar revizyon planı	70
Şekil 75: Çalışma alanının 20.yüzyıldan günümüze değişim analizi.....	72
Şekil 76: Amasya Şehir Merkezi 2005 yılı hava fotoğrafı.....	73
Şekil 77: Amasya Şehir Merkezi 2021 yılı hava fotoğrafı.....	73
Şekil 78: Çalışma alanı tarihi fotoğrafların çekiş açıları ve konumu paftası.	74

KISALTMALAR LİSTESİ

KAIP	: Koruma Amaçlı İmar Planı
VGM	: Vakıflar Genel Müdürlüğü
OKA	: Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı
SKVKBK	: Samsun Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu
AVM	: Alış Veriş Merkezi
TVA ve EE	: Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler

GİRİŞ

Mimari miras; geçmiş medeniyet ve kültürlerin, farklı uygarlıkların, süregelen mimari geleneklerin, günümüze ulaşmış mimari yapı olarak somutlaşmış halleridir. Bu sebeple, bahsi geçen mimari zenginliğin bilimsel yöntemlerle incelenmesi, koruma çabaları kapsamında ele alınırken ilkeli ve duyarlı davranılması ve gelecek nesillere değerleri korunarak aktarılması kültürel devamlılığın sağlanabilmesi elzemdir.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışma, Amasya ilinde bulunan ve günümüze değin ulaşabilmiş mimari mirasın; korunmuşluk durumuna ilişkin seçili alan üzerinden tespitler yaparak, Amasya'daki mimari mirasın korunmuşluk durumu hakkında bir düşünce oluşturmayı amaçlamaktadır. Yakın dönemlerde yapılan imar planı uygulaması ve kentsel sit alanlarına yapılmış olan müdahaleler incelenerek ilk etapta seçilen alanın günümüzdeki durumunu anlamaya, ikinci etapta tarihsel süreçte geçirdiği dönüşümü anlamaya yönelik analizler yapılmıştır. Yapılan bu çalışma ile elde edilecek sonuçlardan; imar uygulamalarında, Koruma Amaçlı İmar Planlarında (KAİP) ve gelecekte yapılacak olan diğer araştırmalarda faydalanılması ümit edilmektedir.

Araştırma Yöntemi

Çalışmanın hazırlanmasında yazılı kaynaklardan, arşiv belgelerinden, yerel fotoğraflardan ve sözlü kaynaklardan faydalanılmıştır. Arşiv belgelerinin birçoğu Samsun Bölge Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'ndan temin edilmiş, konuyla ilgili yazılı kaynaklardan da yararlanılmıştır. Yerel ölçekte yazılı birçok kaynağa sahip olan Sayın Hüseyin MENÇ'in birikimleri; bahsi geçen alanda bulunan yapıların değişim süreçleri hakkında bu tez çalışmasına önemli katkılar sağlamıştır. Çalışmamızın konusunun yerel olması sebebiyle, yakın zamana şahitlik ederek geniş bir fotoğraf arşivi oluşturmuş ve 1940'tan itibaren profesyonel olarak fotoğrafçılık yapmış olan Sayın Cavit ÖZTÜRK'ün kişisel arşivinden de yararlanılmıştır. Çalışma ile ilgili yapılan araştırma kapsamında, Ulusal Tez Merkezinde yer alan tezler incelenmiş ve Amasya hakkında tez çalışması ile ilgili konularda araştırmaları içeren makalelerden de faydalanılmıştır. Ayrıca Amasya Müzesi Müdürlüğü'nde Arkeolog Muzaffer Doğanbaş ile görüşmeler yapılarak müze arşivlerinden yararlanılmıştır. Amasya Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Arşivi'nden ve Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı (OKA) Arşivi'nden de faydalanılmıştır.

Bu kapsam ve yöntem bağlamında, çalışma, Amasya'da yer alan tüm mimari miras niteliğindeki yapıları incelemek tez süreci içerisinde zaman faktörü bakımından güç bir iş olduğundan belirli örnekleri içeren bir çalışma alanı seçildikten sonra, bu alan üzerinden tezin tartışma kısmı yapılandırılmıştır.

Amasya ili şehir merkezinde bulunan çalışma alanı tarihi yapıların yoğunlukla bulunduğu, turistik niteliğe ve potansiyele sahip bir alandır. Çalışma alanı seçilirken kentsel sit alanı sınırları baz alınmıştır. İnceleme periyodu olarak değişimin en çok olduğu 20.y.y. başından günümüze kadar olan zaman dilimi belirlenmiştir. Analizler hazırlanırken alanda değişimlere neden olan, taşkın, deprem ve yangın gibi afetler ve imar planlarının etkileri dikkate alınmıştır.

BÖLÜM I

1.1. AMASYA KENTİ'NİN GENEL ÖZELLİKLERİ

Araştırma konusu için seçilen şehrin fiziki, coğrafi ve ekonomik yapısı incelenirken insan faktörüne bağlı olarak nüfus ve eğitim durumu ele alınmıştır.

1.2. ŞEHRİN FİZİKSEL YAPISI

Amasya şehri Türkiye'nin kuzeyinde, 35° 00' ve 36° 30' doğu boylamı, 40° 15' ve 41° 03' kuzey enlemleri arasında yer almaktadır. İlin yüzölçümü 5.701 kilometrekaredir ve yüzölçümü bakımından Türkiye'nin küçük illerinden biridir ("Tacın Gizemli Şehri" Amasya, 2003: 14). Cumhuriyet'in ilan edilmesinden sonra Ladik, Vezirköprü ve Havza gibi ilçelerinin Samsun şehrine bağlanmasıyla Amasya, yüzölçümü bakımından daha da küçülmüştür (Şenol, 2010:74).

Amasya ilinin oldukça engebeli bir yüzeye sahip olmasının sebebi ili çevreleyen dağların ve Yeşilirmak Nehri'nin kollarının birleştiği noktada olmasıdır. Amasya, dağlar, ovalar, vadiler, yaylalar ve akarsularla çevrelenmiştir. Amasya'nın dağları, doğu-batı istikametinde uzanmaktadır ve il topraklarının %54'ünü kapsamaktadır. Başlıca önemli dağları; Taşlıdağ (2058 m), Akdağ (2044 m), Kuşpınarı (1763 m), Tavşandağı (1909 m), İnegöl Dağı (1873 m)'dir (URL-3). Amasya ilinin ovaları ise yüzölçümünün yaklaşık %24'ünü kapsamaktadır. Başlıca ovaları; Suluova, Geldingen Ovası ve Merzifon Ovası'dır (Şenol, 2020:174). Amasya'nın birçok akarsuyu mevcuttur ancak bunlardan en önemlisi Yeşilirmak'tır. Yeşilirmak, Sivas'ın Köse Dağı'ndan doğar, Çekerek Çayı ile birleşir; Amasya ilinin içinden geçer ve daha sonra Samsun ilinden geçerek Karadeniz'e dökülür. Yeşilirmak'ın uzunluğu 519 km'dir (URL-3). Amasya ilinin en önemli vadisi Yeşilirmak Vadisi'dir. Yeşilirmak Vadisi çok verimli alüvyal topraklara sahiptir. Amasya, bitkisel açıdan çok zengin yaylalara sahiptir. Bunun sebebi Karadeniz ikliminden İç Anadolu iklimine geçiş bölgesi olmasıdır. İki iklimden etkilenmesi sebebiyle her iki iklimde de yetişebilen çok çeşitli bitki türlerine sahiptir. Başlıca yaylaları; Kabaoğuz Yaylaları, Tavşandağı Yaylaları ve Akdağ Yaylaları'dır (URL-3).

Amasya ilinin nüfus yoğunluğu akarsular çevresinde, ovalık alanlarda ve dağların eteklerinde artış göstermektedir (Şenol, 2020:170).

1.3. ŞEHRİN COĞRAFİ YAPISI

Amasya, bugün Yeşilırmak olarak bildiğimiz, antik dönemde İris adıyla bilinen akarsuyun meydana getirdiği iki tarafı dik dağlar ve kayalıklarla çevrelenmiş bir Anadolu kentidir (Kuş ve İskender 2015:257).¹ Coğrafi konumu itibarı ile Amasya kentinin merkezi, Harşena ve Sakarat Dağları arasında oluşan vadinin ortasında, batıdan giren ve güneyden kuzeydoğuya doğru akan Yeşilırmak tarafından şehri ikiye bölecek şekilde konumlanmıştır (Amasya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü).

Şekil 1: Amasya'nın Coğrafi Haritası (URL-1)

Bu konumlanmanın sebebi Amasya'nın yüksek eğimi ve elverişli bir yerleşime sahip olmamasıdır. Bu durum, dar bir vadide kurulmuş olan "kent yerleşiminin nehir kıyısı boyunca uzanmasını sağlamış ve kent kıyı ile entegre olmuştur." (Özkaynak, 2021:459). Yeşilırmak Nehri'nin kuzey ile güney yakasında kurulmuş olan şehirde nehrin iki yakası birbirine pek çok köprü ile bağlanmıştır.

¹ Bugün ismini Yeşilırmak olarak bildiğimiz nehrin antik adı "İris" tir (Menç, 2014:9)

Şekil 2: Amasya Şehir Merkezi'nin 2020 Hava Fotoğrafi (URL-2)

Amasya, Orta Karadeniz Bölgesi'nin güney kısmında denize uzak bir konumdadır. Çorum, Tokat, Samsun gibi illere sınır komşusu olan Amasya şehri, merkezî yer yükseltilerinin birbirine yakın olan konumları sebebiyle oldukça engebeli bir coğrafyaya sahiptir (Kuş ve İskender 2015:458).

Amasya, imar durumu olarak koridor şeklinde büyümek zorunda kalan bir şehirdir. Coğrafi konum itibarı ile Amasya'da mekânların cephesi manzara olarak ya tarihî bir mekâna ya ırmağa ya da dağ manzarasına bakmaktadır.

1.4. EKONOMİK YAPISI

Amasya ilinin ekonomik yapısının temelini oluşturan başlıca unsurlar; tarım, hayvancılık, turizm ve sanayi üretimidir. Amasya İl Tarım ve Orman Müdürlüğü 2019 Brifingi'ne göre il ekonomisinin ilk sırasında tarım gelmektedir (Amasya İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2019).

İlin genel ekonomik geliri tarıma dayalı olsa da tarımsal ürünlerin ticareti ve bu ürünleri işleyen işletmeler de ön plandadır (Amasya Kültür Envanteri, 2007:21). Amasya'nın ekonomisi için hayvancılık da önem taşımaktadır.

Amasya'da öncelikli sanayi işletmeleri mermer üzerinedir (Amasya Kültür Envanteri, 2007:21). Bununla birlikte Amasya'da iktisadi faaliyetlerin temellerinden olan hayvancılık sebebiyle 2018 yılında EKUR kırmızı et işleme tesisi kurulmuştur ve bu tesis Amasya'da özel iştirakle yapılmış son sanayi yatırımı olmuştur. Suluova ilçesinde yer alan ve 1954'te kurulan Şeker Fabrikası (Şenol, 2020:161) ve Çeltek Kömür İşletmeleri Amasya ili için büyük bir gelir kapısıdır. Ancak yakın zamanda Pan-

et (kırmızı et) İşleme Tesisinin kapanması, sanayi yatırımı az olan Amasya ilinin endüstriyel yelpazesini oldukça daraltmıştır. Amasya'nın Merzifon ilçesinde tarım ve sanayi sektörlerinin yanı sıra eğitim ve ticaret diğer ilçelere göre daha gelişmiştir (Şenol, 2015:636). Amasya il merkezinde ise ilçelerine göre hizmet sektörü daha gelişmiş durumdadır (Şenol, 2020:210).

Turizm açısından Amasya; doğal özellikleri, köklü tarihî geçmişi ve kültürel kaynakları bakımından geniş bir yelpazeye sahiptir. Bundan dolayı "alternatif turizm türlerini yapmaya elverişlidir" ve Türkiye'nin önemli turizm şehirlerinden biridir (Zengin, Öztürk ve Salha, 2014:20).

Amasya'da toplam 133 adet tescilli mimari eser bulunmaktadır. Turistler tarafından büyük ilgi gören bu mimari eserlerden başlıcaları Kral Kaya Mezarları, Darüşşifa (Bimarhane), Ferhat Su Yolu ve Amasya Evleri (Yalıboyu Evleri)'dir (Aylar ve Çoban, 2004:365). Bu mimari eserler, her yıl birçok turist tarafından ziyaret edilmekte ve bu sayede Amasya ili turistlere ev sahipliği yapmaktadır. Turistlere bu mimari mirasları gezdirmek hem birçok insana bir gelir kaynağı olmakta hem de şehrin ekonomisine büyük katkı sağlamaktadır. Amasya'da turistik alanlar; şehrin mimari eserleri, müzeleri, kaplıcaları ve gölleridir. Amasya; geçmişten günümüze gelen sivil mimari örnekleri, anıtsal yapıları, köprüleri, müzeleri, kaplıcaları, gölleri ve günümüzdeki yapılarıyla bütünlük içindedir.

Amasya, mimari eserlerinin yanı sıra gölleri ve kaplıcalarıyla da birçok turistin ilgisini çekmektedir. Turist potansiyelini artıran yerlerden başlıcaları; Borabay, Terziköy, Arkutbey, Yedikuğular Kuş Cenneti, Gözlek ve Terziköy'dür (Aylar ve Çoban, 2004:365).

Amasya, kendine has kültürüyle yüzyıllar içinde diğer medeniyetlerden aktararak gelen çeşitli özellikleri bir arada bulundurmaktadır. Günümüzde çok fazla tercih edilmese de kendine has bindallı, pullu yemeni gibi yöresel kıyafetleri, el oyası, kilim gibi el sanatları mevcuttur. Kapı tokmaklarının yanı sıra keşkek gibi kendine has geleneksel yemekleri ile bilinen bir şehirdir (Amasya Valiliği, 2003:152).

Amasya'da yıllar içinde ulaşımın da gelişmesiyle turistik yerlere ilgi artmıştır. Amasya'nın ulaşım imkânları karayolu, demiryolu ve havayolu şeklindedir. Amasya'nın Merzifon ilçesinde bir adet havaalanı mevcuttur. Amasya, bu özellikleri ile sosyal ve ekonomik açıdan yükseliş gösteren illerimizden biridir.

1.5. NÜFUS

Amasya, 1924 yılında 491 sayılı Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 89. maddesi gereğince Gümüşhacıköy ve Merzifon ilçelerinden oluşmaktadır ve Türkiye'nin 68. ili ilan edilmiştir (Menç, 2014:13). Ülkemizdeki ilk nüfus sayımı 1927 yılında yapılmıştır

(Şenol, 2020:161). Amasya il nüfus gelişimi incelendiğinde toplam nüfus 1927 yılında 115.545 iken 1970 yılında 307.025'e yükselmiştir. 1970 yılında Amasya'da toplam nüfusun yaklaşık 1/3'ü şehir merkezine kayıtlıdır. Bu oran 2020 yılında yaklaşık olarak 1/3'ünün şehir merkezine kayıtlı olmasıyla benzerlik göstermektedir (1973 Amasya İl Yıllığı, 1973:60). 1985-2000 yılları arasında Amasya'nın nüfusu sadece 7000 kişi kadar artabilmiştir (Şenol, 2020:161). Türkiye genel nüfusu 1927-2000 yılları arasında 5 kat artış gösterirken Amasya'daki nüfus oranı artışı 3,2'de sabit kalmıştır (Yılmaz, 2007:899).

Amasya, 2020 yılı itibarıyla 335.494 kişilik bir nüfusa sahiptir. Kadın erkek oranının birbirine çok yakın olduğu Amasya'da 0,68'lik nüfus artış oranı görülmektedir. 2019 yılında Amasya toplam nüfusu 337.800'dir. Amasya il merkezi ekonomik bakımdan ilçelerden farklıdır ve bu nedenle ilçe dışına göçler mevcuttur (Şenol, 2020:161). Amasya genel olarak göç veren bir il olmasının yanı sıra düşük nüfus artış oranıyla da giderek tenhalaşan bir ildir. (URL-3)

1.6. EĞİTİM

Amasya, tarihi boyunca eğitime önem veren bir il olmuştur. Bu durumu Amasya'da yetişen önemli insanlar desteklemektedir. Osmanlı Dönemi'nde Amasya nüfusunun 3/2'si medrese eğitimi görmüştür. Şehzadelerin eğitimi, dervişlerin, bilime ve dine hayatlarını adamış insanların kendilerini geliştirmesi amacıyla medreseler açılmıştır.

Eğitimde Kapı Ağası Medresesi (Büyük Ağa Medresesi), Yakup Paşa Tekkesi (Çilehane) ve halvet tekkeleri gibi yapılar ön plandadır. Halvet; derviş veya müritlerin dar bir mekâna, hücreye veya bir alana çekilip orada ibadet, murakabe, zikir, fikirle meşgul olmasıdır. Tekkedeki halvethanelere çilehane denildiği bilinmektedir.

Osmanlı Dönemi'nde Amasya'nın 1398 yılında fethinden 1592 yılına kadar ilmî kurumlarında büyük artış görülmüştür. Bu kurumlar 1703 yılına kadar duraklamış, daha sonra giderek azalmıştır (Menç, 2014:395). Osmanlı Dönemi'nde Amasya'da kurulan yabancı okulları mevcuttur ve bunlardan bazıları Merzifon Anadolu Koleji, Bartevian Koeji ve Christ Fathers Higher Collage Pder Yüksekokuludur (Menç, 2014:395). Cumhuriyet'in ilk yıllarında yeni alfabenin kabulünden sonra Amasya'da eğitim öğretime verilen önem daha da artmış, bunun için yeni yollar izlenmiştir. 2017-2018 verilerine göre günümüzde Amasya'da kadınların %94,60'ı, erkeklerin %98,86'sı okuma yazma bilmektedir. Bu verilere göre Amasya'da toplam 414 özel ve resmî eğitim kurumu bulunmaktadır (URL-3). Amasya'da Amasya Üniversitesi de mevcuttur.

BÖLÜM II

2.1. AMASYA KENTİNİN TARİHİ

Amasya ilinin kuruluş tarihi net olarak bilinmemekle birlikte MÖ 2000 yıllarına kadar dayanır (1973 Amasya İl Yıllığı, 1973: 17). Mevcut bilgiler Amasya'daki ilk yerleşmelerin Kalkolitik Çağı'na (MÖ 5500-3800) kadar uzandığını göstermektedir ("Tacın Gizemli Şehri" Amasya,2003:12). İlk yüzyılların ilk yarısından itibaren kesin olarak var olduğu ve Amas tarafından yaptırıldığı bilinmektedir (Hüsameddin, 1986). Hititler Dönemi'ndeki yazılı belgelerde Amasya ilinin ilk adı "Hakmiş" olarak geçmektedir ("Tacın Gizemli Şehri" Amasya, 2003:13). Antik dünya tarihinde ise Amasya'nın adı "Amaseia" dır (Kolay, 2013:3).² Amasya ismi, o dönemde kullanılan şehir sikkelerinde yazılı olarak ilk defa Hellenistik Dönem'de görülmüştür ("Tacın Gizemli Şehri" Amasya, 2003:13).

2.1.1. Amasya'ya Hâkim Olmuş Medeniyetler ve Mimari Mirası

Ünlü coğrafyacı Strabon'un verdiği bilgilere göre Amasya'nın kurucusu olan Amas Han, şehri Hititler ile birlikte savaşarak korumuştur (1973 Amasya İl Yıllığı,1973:27). Amasya şehrini kuran kişinin Mısır hükümdarlarından Amasis olduğu da iddia edilmektedir. Ancak bu bilgi, tarihî kaynaklarla örtüşmemektedir (Hüsameddin, 1986:17).

Amasya'da Tunç Çağı'ndan (MÖ 3800-MÖ 3200) günümüze kadar birçok medeniyet hüküm sürmüştür ("Tacın Gizemli Şehri" Amasya, 2003:20). Bunlardan ilki Hatti (MÖ 2500-2000) ve daha sonra Hititler'dir (MÖ 2000-1950). Daha sonra Frigler MÖ 1200-700 yılları arasında hüküm sürmüş ve Amasya daha sonraki 50 yıl boyunca Kimmerlerin idaresinde kalmıştır (MÖ 700-650). Amasya, MÖ 650-585 yılları arasında Lidyalıların hâkimiyetine girmiştir. Daha sonra MÖ 404-358 yılları arasında kesin olarak Perslerin topraklarına katılmış ve sırasıyla MÖ 291-46 yılları arasında Pontların, MÖ 189 yılından MS 395 yılına kadar Romalıların ve Roma'nın ikiye bölünmesiyle Bizans'ın idaresinde olmuştur. Amasya'nın gelişimi açısından Bizans İmparatorluğu'nun hüküm sürdüğü yıllar önem arz etmektedir (1973 Amasya İl Yıllığı,1973:40). Amasya'da hüküm süren diğer medeniyetler sırasıyla Danişmentliler (1071-1174), Selçuklular (1193-1312), İlhanlılar (1320-1335) ve Osmanlı Devleti (1393-1923)'dir (1973 Amasya İl Yıllığı,1973:40). Amasya, Şehzade Yıldırım Bayezid tarafından Osmanlı topraklarına dâhil edilmiştir ("Tacın Gizemli Şehri"

² Bu bilgi, IV. Mitridates döneminde Amasya şehri adına basılmış sikkelerden tespit edilmiştir ("Tacın Gizemli Şehri" Amasya, 2003:13).

Amasya,2003:21). On iki medeniyete ev sahipliği yapan Amasya'da Lokman Hekim, Strabon, Akşemseddin, Şeyh Hamdullah ve Sabuncuoğlu Şerefeddin gibi dünyaca ünlü bilim insanları yetişmiştir (Amasya Kültür Envanteri, 2007:20). Amasya geçmişten günümüze kadar ulaşmış mimari mirasları, sivil mimari örnekleri, anıtsal yapıları ve köprüleriyle bütünlük içinde bir şehirdir.

Amasya'da daha önce hüküm sürmüş 12 medeniyet, günümüze kadar ulaşan birçok mimari eser bırakmıştır. İlk hüküm süren medeniyetlerden biri olan Hititler zamanında Hitit hükümdarı Mitur Han tarafından Amasya (Harşena) Kalesi inşa ettirilmiş (MÖ 3200) ve günümüze kadar ulaşmıştır (1973 Amasya İl Yıllığı, 1973:18). Amasya Kalesi'nin surları moloz taştan, iç duvarları kesme taştan yapılmıştır. Harşena Kalesi olarak da bilinen Amasya Kalesi'nde toplam sekiz savunma kademesi mevcuttur ("Tacın Gizemli Şehri" Amasya, 2003:25).

Pontuslar zamanında âdeta bir açık hava müzesi olan Amasya'da Pontus kralları için Kral Kaya Mezarları yaptırılmıştır (1973 Amasya İl Yıllığı,1973:18). Bu mezarlar gösterişli tapınaklar şeklindedir ve Harşena Dağı'nın güney kısmındaki kayaların oyulmasıyla meydana getirilmiştir. Ancak Danişmendliler, Amasya'yı fethettikten sonra mağaralardaki bu mezarları kaldırtmıştır ("Tacın Gizemli Şehri" Amasya, 2003:24). Amasya'daki en belirgin mimari kültür suya yani ırmağa yakın olmaktır ve bu durum mekânı değerli kılmaktadır. Yeşilirmak'ın Amasya'yı ikiye bölmelerinden kaynaklanan sınıf ayrımı geçmişten günümüze kadar farklı şekillerde yansımıştır. Bu kültür, Pontuslar zamanında farklı olmuştur. Pontuslar, Amasya'yı yönetim merkezi seçtikten sonra şehirde büyük bir imar uygulaması yapmıştır ve şehir böylece kültür merkezi olmuştur (Doğanbaş, 2007:151). Pontuslar Dönemi'nde Amasya'daki ilk imar uygulamasıyla köprüler ve yollar belirgin hâle gelmiştir. Pontus Dönemi'nde kaleye ve Yeşilirmak'a yakın bölgelerde toplumun üst sınıfı ikamet ederken kaleden uzaklaştıkça ve karşı dağın eteklerine doğru alt sınıf yaşamıştır. Yukarıda verilen bilgilerden anlaşılacağı üzere Pontuslar zamanında Mitridat Eupator tarafından Amasya'nın imarına büyük önem verilmiş (Menç, 2014:20) ve yaşam alanları kaleye veya Yeşilirmak'a yakınlık olarak konumlanmıştır. Pontuslar zamanında yapılan imar uygulaması tarih boyunca etkisini sürdürmüştür. Bu uygulamada Yeşilirmak kenarındaki aks tüm Amasya'yı uzunlamasına ikiye bölerek uygulanmıştır. İrmağın iki yanında da oluşturulan aks günümüze kadar korunmuştur. Amasya'nın tarihi boyunca bu aks, ortasında bağlı olduğu meydanla beraber halkın yaşam ve ihtiyaç alanlarını karşılamaya yönelik kullanılmış ve en hareketli bölge olmuştur. Amasya'daki yapıların cephe hattı bu zamanlarda oluşmaya başlamış ve günümüze kadar gelmiştir. Yapıların değeri cephe hattı ve Yeşilirmak'a yakınlık olarak ölçülmüştür.

Amasya'daki ilk Türk eseri olan İltekin Köprüsü, bugünkü adıyla Çağlayan Köprüsü (Menç, 2014:536) Danişmentli İltekin Gazi tarafından yaptırılmıştır. Fethiye Camii ise ilk olarak Bizans İmparatoru'nun kızı tarafından kilise olarak yaptırılmış, daha sonra Danişmentli Fetih Gazi tarafından 1116 yılında camiye çevrilip adı Fethiye Camii olarak değiştirilmiştir (Yıldız, 2020:97). Amasya, Bizans Dönemi'nde Hıristiyanlığın yayılmasında büyük önem taşımıştır ve imparator tarafından "Piskoposluk makamı" (Doğanbaş, 2007:155), patrikhane ve kilise yaptırılmıştır (Hüsameddin, 1986:35; Elmacı, 2010). Amasya'daki bir diğer önemli mimari yapı olan Birmarhane diğer adıyla Darüşşifa ise İlhanlı Sultanı'nın eşi tarafından 1309'da inşa ettirilmiştir (Cunbur, 1987:348).

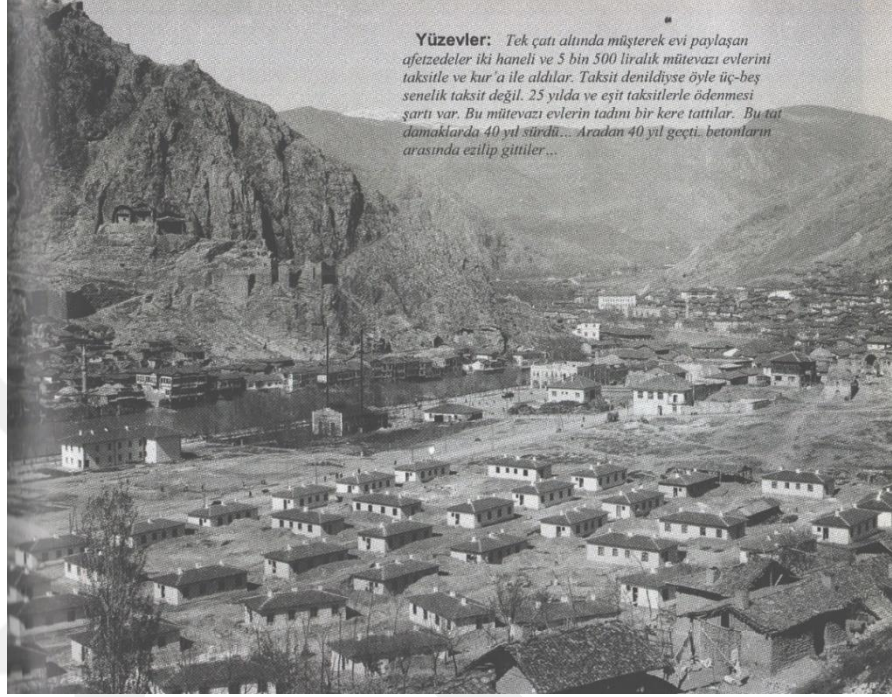
Amasya'da Selçuklu ve Osmanlı Dönemi'nde yaptırılmış olan ve günümüze kadar gelen birçok mimari eser bulunmaktadır. Selçuklu Dönemi'nde yaptırılan ve günümüze ulaşan başlıca mimari eserler Gökmedrese Camii (1267), Burmalı Minare Camii (1237-47), Sultan Mesud Türbesi (12. yy), Kadılar Türbesi (14. yy) ve Künç Köprü (13. yy)'dür. Öte yandan Osmanlı Dönemi'nin önemli şehirleri arasında yer alan Amasya, birçok şehzadenin sancağa çıktığı ve valilik yaptığı bir şehirdir ("Tacın Gizemli Şehri" Amasya, 2003:24). Osmanlı Dönemi'nde Amasya'da yaptırılmış başlıca mimari eserler ise Bayezid Camii Külliyesi (1486), Bayezid Paşa Camii (1414), Bedesten (1483) ve Şehzadeler Türbesi (1410)'dir.

Amasya halkının zamanla İslam dinine geçmesiyle birlikte camiler ve medreseler yaptırılmış ve şehir yerleşkesi hiçbir sınıf ayrımı olmaksızın kurulmuştur. Böylece Amasya toplumundaki iki kesim arasındaki fark ortadan kalkmıştır.

Amasya, yaşam alanı olarak Amasya Kalesi'nin olduğu, günümüzde Nergis Mahallesi olarak bilinen bölgede konumlanmıştır. İlk zamanlarda bu bölge savunma ve barınma açısından elverişli olması sebebiyle surlarla çevrili kale olarak kullanılmıştır. Amasya'da geçmişteki konut bölgelerinden ilki tarihî surlarla çevrili olan Amasya Kalesi ile Kral Kaya Mezarları'nın olduğu ve sit alanlarından oluşan yamaç alanlardı. Bir diğer konut bölgesi ise tarihî Yalıboyu Evleri'nin olduğu kale içi olarak bilinen, şimdiki ismi ile İçeri Şehir'i de içinde barındıran bölgedir. İçinden tren yolunun geçtiği ırmağa sıfır cepheli yapıların Yeşilirmak karşıdaki mekânlarında cephe hattını oluşturan yapılar bulunmaktadır. Birçok tarihî yapıyı barındıran bu bölge güncel imar uygulamasına da ışık tutmuş ve üst sınıfa hitap etmiştir. Bir diğer yerleşim alanı ise Yeşilirmak çevresi olmuştur (Şekil 3). Tarih boyunca Amasya halkının sosyal alanlarının bulunduğu, sirkülasyonun en yoğun olduğu, diğer şehirlere de bağlantılı olan ana caddeleri barındıran bölgedir. Bu bölgede üç kademedен söz etmek mümkündür. Birinci bölge olarak Yeşilirmak kenarında bulunan, üst sınıfa hitap eden, günümüzde modern mimarilerin uygulandığı ve halkın yaşadığı yapılar

bulunmaktadır. İkinci bölgede ise orta sınıfın yaşam alanları bulunmaktadır. Bahçesiz sosyal konut tarzında yapıların yanı sıra sadece barınma ihtiyacı olarak yapılan yapılar bulunmaktadır.

Üçüncü bölgede ise alt sınıfın yaşadığı yokuş yukarı, dar sokakların yer aldığı, yer yer bahçeli ve kademeli yapılar yer almaktadır.

Şekil 3: 1950 li yıllarda Üçler Mahallesinden Yüzevlere bakış. ³ (Menç, 2010:199)

Zaman içinde nüfus artışı ve şehrin dağlara yakınlığından dolayı yaşam alanları daralmıştır. Alt sınıf kendine tek katlı, bahçeli ve kaçak yapılar yapmaya başlamış ve bunun sonucunda çarpık kentleşme oluşmuştur.

Birbirinden değişik uygarlıkların kalıntıları birikerek zamanımızdaki şehir dokusuna bugünkü karakteristik hâlini kazandırmıştır. Birçok medeniyetin mimari yapılarının korunması ve yeni yapıların birbirleri ile uyumu sayesinde geçmiş ve gelecek bütünlüğü korunmuştur.

2.1.2. Tarihsel Süreçte Kente ve Mimari Dokusuna Etki Eden Afetler

Amasya'nın yerleşimini kentte farklı zamanlarda meydana gelen taşkınlar, depremler ve yangınlar büyük ölçüde etkilemiştir.

³ Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.1'deki alanda yer almaktadır.

2.1.2.1. Taşkınlar

Tarih boyunca Amasya'da Yeşilirmak'tan kaynaklanan birçok taşkın meydana gelmiştir (1973 Amasya İl Yıllığı,1973:54) ve il merkezinde bulunan mimari eserlere hasar vermiştir.

Cumhuriyet Dönemi'nde Amasya'da meydana gelen en büyük sel felaketi 3 Haziran 1948'de yaşanmış ve resmî verilere göre toplam 92 kişi hayatını kaybetmiştir. Birçok mal kaybı ve hasara sebep olmuştur (Hırca, 2018:37). Taşkın sonrasında afetzedeler Yüzevler Bölgesi'ne yerleştirilmiştir. En büyük tahribata Lokman Deresi neden olmuştur (1973 Amasya İl Yıllığı, 1973:54).

Şekil 4: 1948 yılı Savadiye sel felaketi sonrası Kurtoğlu Konağı güney cephesi görünümü. ⁴
(Menç,2010:197)

Bu taşkınlardan dört yıl kadar sonra 1952'de Hükümet Köprüsü'nden sular taşarak yeni bir taşkın meydana gelmiş, 1 kişi hayatını kaybetmiş, 3000 kadar vatandaş evsiz kalmıştır. Tren istasyonu tamamen sular altında kalmış ve hasar gören Hükümet Köprüsü üzerine geçici bir ahşap köprü kurulmuştur (Menç, 2014:358). Diğer taşkınlar ise 1954 ve 1967 yıllarında meydana gelmiş, birçok can ve mal kaybına sebep olmuştur. Meydana gelen hasarlar İmar ve İskân Bakanlığınca telafi edilmiştir (1973 Amasya İl Yıllığı, 1973:54). 1968 yılında Amasya'da meydana gelen bir diğer taşkında ise Mağdenüs Köprüsü tamamen yıkılmıştır (Menç, 2014:358).

Hükümet Köprüsü'nün bugünün şartlarında 800 m³/sn taşkın debisine dayanma gücü vardır. 800 m³/sn olan debinin yinelenme süresi ise 36 yıl olarak

⁴ Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.2'deki alanda yer almaktadır.

tahmin edilmektedir (Amasya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü). Belirtilen üç yılda (1954, 1967, 1968) Amasya Hükümet Köprüsü'nde taşkın debileri sırasıyla 620m³/sn, 500 m³/sn ve 718 m³/sn olarak ölçülmüştür (Amasya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü).

Şekil 5: 1968 yılı sel felaketinde Mağdenüs Köprüsü. ⁵ (OKA Arşivi,2021).

Amasya'da meydana gelmiş diğer taşkınlar ise 1975, 1977, 1979, 1987, 1988, 1990 ve 2000 yıllarında olmuştur. Bu bilgilerden anlaşılacağı üzere Amasya birçok kez ciddi boyutlarda taşkınlara maruz kalmış ve halk birçok can ve mal kaybına uğramıştır. Alçak Köprü, Hükümet Köprü, Mağdenüs Köprü, Sultan II. Bayezid Külliyesi gibi eserler büyük hasarlar almıştır (Amasya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü). (Şekil 5).

Amasya'da taşkınlar sebebiyle hasar görmüş mimari yapılara verilebilecek en güzel örneklerden biri Alçak Köprü'dür. Taşkınlar sebebiyle Alçak Köprü'nün ayakları dolunca yükseltilme ihtiyacı doğmuştur ve Selçuklu, Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemlerinde köprünün ayaklarına ilaveler yapılmış ve köprü tabliyesi bu sayede yükseltilmiştir (Amasya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü).

⁵ Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.3'deki alanda yer almaktadır.

Şekil 6: 1968 yılı sel felaketinde Ziya Paşa Bulvarı.⁶ (OKA Arşivi, 2021).

2.1.2.2. Depremler

Coğrafi konumu ve genç tektonizma içinde yer alması sebebiyle Amasya birinci derece deprem bölgesinde yer almaktadır (1973 Amasya İl Yıllığı, 1973:56). Amasya'da kuruluşundan bu zamana kadar birçok deprem meydana gelmiş ve birçok mimari eserde, özellikle Selçuklu ve Osmanlı Dönemi eserlerinde hasarlara sebep olmuştur. Hasar oluşan eserlerde günümüze kadar birçok restorasyon uygulaması yapılmıştır. Bu depremlerin sebebi, Amasya ilinin Kuzey Anadolu Fay Hattı üzerinde bulunmasıdır.

Amasya tarihindeki ilk yıkıcı deprem Kuzey Anadolu Fay Hattı üzerinde, MS 236 yılında gerçekleşmiş ve depremin izlerine Roma kayıtlarından ulaşılmıştır. Büyük hasarlara sebep olmuş bir diğer deprem MS 509 yılında gerçekleşmiştir ve depreme ilgili çok az bilgi mevcuttur (Amasya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü).

Osmanlı Dönemi'nde kayıtlara geçen ilk deprem 1415 yılı depremidir. Bu deprem 3 ay boyunca devam etmiş ve yerleri çatlatıp birçok binanın yıkılmasına sebep olmuştur (Menç, 2014:345). Osmanlı Dönemi'nde yaşanmış olan büyük depremlerden biri de 1579 yılı depremidir ve büyük hasar vermiştir. Çorum'a da etkisi olan depremin kaydı Osmanlı Mühimme Defterlerinde mevcuttur. Birçok mimari eser bu depremde hasar görmüştür. Hasar gören başlıca mimari yapılar Hızır Paşa Camii, İmaret ve Medresesi'dir (Amasya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü). 1591 yılında ise iki ay kadar süren bir deprem olmuş ve bu depremde Sultan Bayezid Camii'nin kubbeleri çöküp iki minaresi de yıkılmıştır (Menç, 2014:345).

Amasya'da Fethiye Camii'ni, Hacı Hamza Mescidi'ni ve Hilafet Gazi Medresesi'ni etkileyen, 1647-1648 yılları arasında iki deprem daha meydana gelmiştir

⁶ Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.4'deki alanda yer almaktadır.

(Amasya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü). Amasya'da Osmanlı Dönemi'nde meydana gelen en büyük deprem ise 1668 yılında yaşanmış ve Sultan Bayezid Camii'ne, Amasya Kalesi'ne ve Bedesten'e büyük zararlar vermiştir. Ayrıca 1684, 1734 ve 1776 yıllarında da depremler olmuş ve birçok hasara sebep olmuştur. Osmanlı Dönemi'nde büyük hasarlara sebep olan ve Çorum merkezli olan bir başka deprem 1794 yılında gerçekleşmiş ve geniş bir alanı etkilemiştir (Amasya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü).

Cumhuriyet Dönemi'nde Anadolu'da meydana gelen depremler Amasya'yı da etkisi altına almıştır. Bunlardan ilki 1939 yılında merkez üssü Erzincan olan depremdir. Amasya'da da büyük hasarlara ve can kaybına yol açan bu depremde Sultan Bayezid Camii, Burmalı Minare, Mehmetpaşa Camii ve Büyükağa Medresesi, Sultan Mesut ve Pirlar Türbesi büyük hasar görmüştür. 1943 yılında meydana gelen depremde özellikle Amasya'nın Taşova ilçesindeki konutlar büyük hasarlar görmüştür (Menç, 2014:345) (Şekil 7-8). Bir diğer önemli deprem ise 1996 yılında meydana gelmiş olan Mecitözü depremidir. Bu deprem bilhassa Mecitözü ve Merzifon'un köylerinde büyük hasarlara sebep olmuştur. Bu deprem sonucunda Amasya'da toplam 2.606 konutta hasar oluştuğu kaydedilmiştir. (Amasya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü)

Şekil 7: 1939 yılında meydana gelen deprem sonrası Sultan Bayezid Camii iç görünümü (Menç,2014:220).

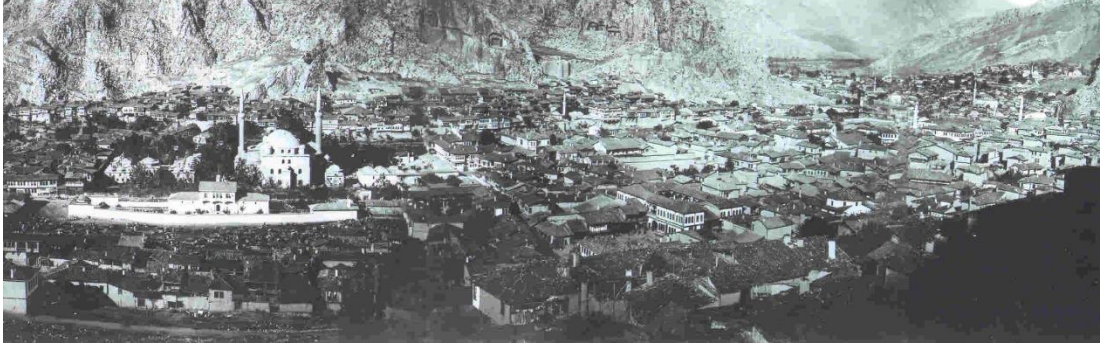

Şekil 8: 1939 yılında meydana gelen deprem sonrası Sultan Bayezit Camii (Menç,2014:220).

Bu verilerden anlaşılacağı üzere Amasya'da taşkınların yanı sıra büyük ve yıkıcı depremlerden dolayı birçok can ve mal kaybı yaşanmış ayrıca birçok mimari eser hasar görmüştür.

2.1.2.3. Yangınlar

Amasya'nın kent dokusuna ciddi etkileri olmuş iki yangından burada bahsetmek uygun olacaktır. Bunların ilki 1914 yılında Selağzı mevkinde tehcir öncesi, ikincisi ise tehcir sonrası yangınlarıdır. 14.03.1914 tarihinde Sivas Vali Vekilinden Dahiliye Nezareti'ne gönderilen yazıda 27.02.1914 tarihinde Amasya Selağzı mevkisinde bir tütüncü dükkânında çıkan yangın, otuz beş dükkâna daha sıçramış ve yanmalarına sebep olmuştur. Yangın, rüzgârın yoğun olmasından dolayı nehrin diğer tarafından bulunan İttihat Kulübüne sıçramış ve kontrol altına alınmıştır. Yangın sırasında otel, eczane, köprü başındaki gazino ve hamamın da etkilendiği belirtilmiştir. Yanan yerlerin Ermeni ve Hıristiyan mahalleleri olması dikkat çekmiştir. Yangınlar konusunda ikinci bir belge olan, 22.07.1915 tarihinde Amasya Tümen Komutanlığının bağlı olduğu Sivas 10. Kolordu Komutanlığına gönderdiği yazıda Kuyumcular Çarşısı'nda çıkan bir yangının, rüzgârın da etkisi ile Beyazıt Mahallesi, Selağzı mevkisi ve Dere Mahallesi'ni etkisi altına aldığı bildirilmektedir (Şekil 9-10). Bu yangın sonucunda 14 mahalle ve 2000'e yakın yapının yangından etkilendiği bilinmektedir. Amasya'da 1914 yılında Ermeni tehciri öncesinde ve sonrasında iki büyük yangın çıktığı anlaşılmaktadır (Esin ve Etöz, 2015:57-8-9-60).

Şekil 9: 1914 yılı yangını öncesi Dere Mahallesi'nden bir görünüm.⁷ (OKA Arşivi).

Şekil 10: 1914 yılı yangını öncesi Selağzı Mevki'nden görünüm.⁸ (OKA Arşivi).

⁷ Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.5'deki alanda yer almaktadır.

⁸ Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.6'daki alanda yer almaktadır.

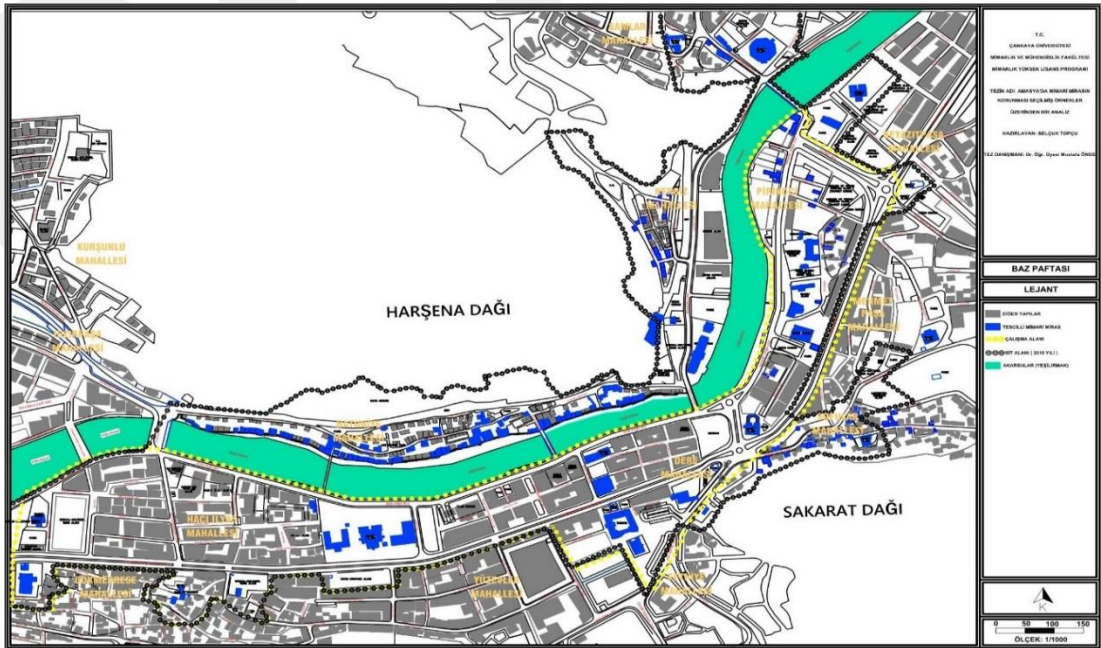
BÖLÜM III

3.1. ÇALIŞMA ALANININ TANIMI

Çalışma için seçilen alan; Amasya şehir merkezinde, kuzeyinde Harşena Dağı, güneyinde Sakarat Dağı bulunan, şehri paralel olarak ikiye bölen Yeşilirmak'ın geçtiği bölgededir. Alanın kuzeyinde Hatuniye Mahallesi, doğusunda Gümüşlü Mahallesi, güneyinde Dere Mahallesi, Şehirüstü Mahallesi ve Üçler Mahallesi, batısında ise Gökmedrese Mahallesi bulunmaktadır. Alan, günümüzde 1999 tarihinde 1., 2. ve 3. derece kentsel sit alanı olarak ilan edilmiş, bu alanın ve yakın çevresinin tarihsel süreç içindeki dönüşümünü izleyebilmek amacıyla, bilinçli olarak seçilmiştir (Şekil 11).

Alanın seçilme nedenleri;

- Amasya'nın ilk şehir oluşumunun belirlenen çalışma alanı içinde olması,
- Tescilli mimari mirasın önemli örneklerinin seçilen çalışma alanının içinde ve yakın çevresinde oluşu,
- Seçilen bölgenin içinde ve çevresinde pek çok tarihî ve turistik öneme sahip yapıları barındırıyor olmasıdır.

Şekil 11: Çalışma alanı tanım paftası.

Güney girişi Ruhi Tingiz Caddesi'nden, batı girişi Mustafa Kemal Paşa Caddesi'nin batı girişinden, kuzeybatı girişi ise İstasyon Köprü ve Şehit Ferhat Erdin Köprüsü üzerinden gerçekleşmektedir.

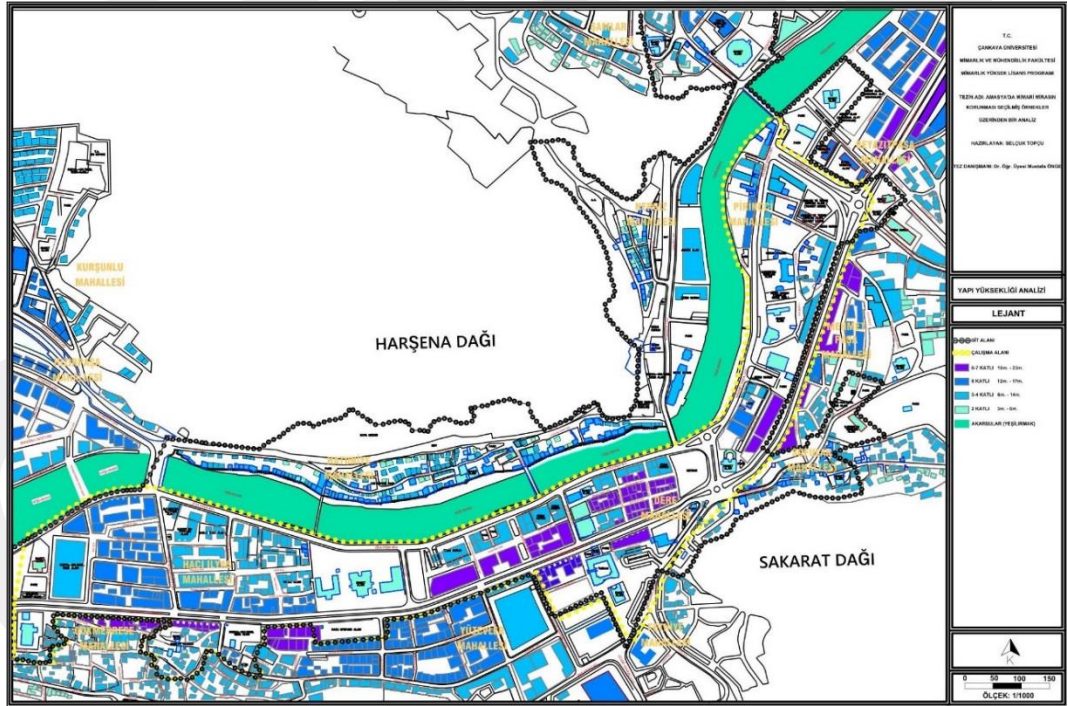
Alana ara girişler de mevcuttur: Kuzeyde Hükümet Köprüsü, Alçak Köprü ve Madenüs Köprüsü üzerinden girilebilmektedir. Alan içinde iki belirgin araç yolu mevcuttur. İlki Ziyapaşa Bulvarı ve Mehmet Paşa Caddesi'ni birbirine bağlayan bir aks iken ikincisi ise ana arter konumunda bulunan Mustafa Kemal Paşa Caddesi'dir. Bu caddeleri birbirine bağlayan iki önemli kavşak mevcuttur. Birinci kavşak çalışma alanının kuzeydoğusunda iki ana girişi birbirine bağlayan konumda iken ikinci ana kavşak Ziyapaşa Bulvarı ile Kemal Paşa Caddesi'ni birbirine bağlayan Yavuz Selim Meydanı'ndadır. Bu iki cadde arasında çalışma alanı içinde bulunan kısa mesafeli araç ve yaya yolu bazı noktalarda paralel olarak alanı bölmüştür. İki ana cadde arasında kısa akslar mevcuttur ve bu akslar hem yaya hem de araç yolu olarak kullanılmaktadır.

Mustafa Kemal Paşa Caddesi'nin ana arter olmasının en büyük nedeni Tokat-Amasya Karayolu olarak kullanılmasıdır. İlerleyen zamanlarda açılan alternatif araç yolları da bu durumu henüz değiştirmemiştir. Araç trafiğine kapalı olarak kullanılan Yeşilirmak'ın üzerinde yer alan tarihî üç köprüden de çalışma alanına geçilebilmektedir. Harşena Dağı'nın eteklerinde alana paralel uzanan demir yolu 1927 yılında tamamlanmıştır. Demir yolunun kuzeydoğusunda Samsun, batısında Sivas istikameti bulunmaktadır. Tren yolu; kentin gelişiminde, trafik akışının değişiminde bu tarihte önemli bir rol almıştır.

Şehir merkezinde ve çalışma alanı içinde de bulunan, ana arter konumunda yer alan Mustafa Kemal Paşa Caddesi, Amasya merkezinin trafik akışının en yoğun olduğu bölgedir. 1985 yılında Fahri Yetman tarafından hazırlanan imar planından sonra Mustafa Kemal Paşa Caddesi'nin Yavuz Selim Meydanı'ndan kuzeydoğu bölgesine doğru devamı getirilmiştir. Bu da günümüzdeki araç park sorununu meydana getirmektedir. Buna istinaden 21. yüzyılda bu yükü azaltmak ve çözüm üretebilmek amacıyla tescilli tarihi öneme sahip yapıların yakın çevrelerinde bulunan bazı binalar yıkılmış, açık ve kapalı otoparklar yapılmıştır. Yıkılan bu yapılar, alan içinde trafik yükünü azaltmıştır. Ayrıca yıkılan bazı binaların tescilli mimari yapıların dokusuna etkisi tartışma konusudur. Örneğin, 2013 yılında Amasya Lisesi yerine günümüzde üç katlı kapalı otopark yapılmıştır. Amasya Lisesi, 1954 yılında inşa edilmiş olup gerek Amasya halkı gerekse yetiştirmiş olduğu kişiler açısından şehir için önemli yapılar arasındaydı.

Bir başka örnek ise Sultan Bayezid Külliyesinin yanında bulunan belediye binasıdır. Belediye binası, 2018 yılında yıkılıp yeşil alan ve yaya yolu olarak

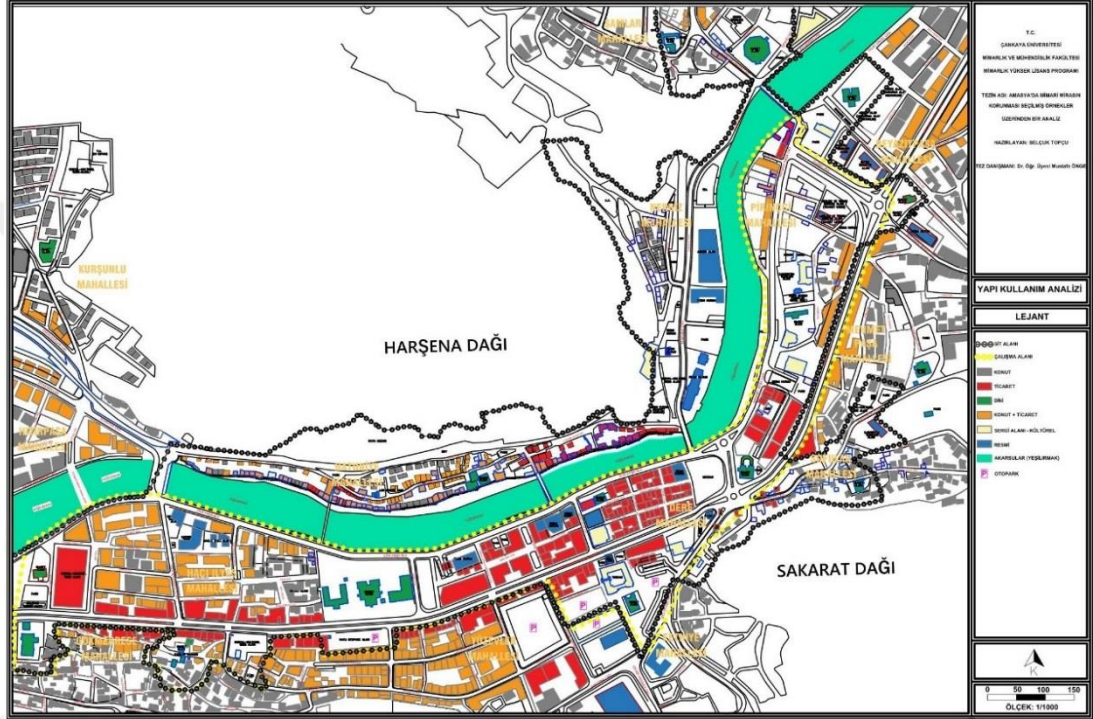
m yüksekliklerde değişiklik gösteren yapılar olduğu görölmektedir. Ana arter olan Mustafa Kemal Paşa Caddesi kat yüksekliği bakımından alan içinde en yüksek yapıları barındırmaktadır. Coğrafi yapı da göz önüne alınarak alanın güneyine doğru uzaklaştıkça kat yüksekliklerinde farklılıklar tespit edilmektedir. Bu yüksekliklerin azalmaya başladığı noktalarda parsel düzeninin standart dışına çıkılarak organik şekilde kaldığı, buna istinaden yolların da bir düzen içinde olmadığı bilinmektedir. Organik olarak kalan parsellerde kat yüksekliği bakımından bir artış olmadığı görölmüş, bir standarda bağlı olmadan değişkenlik göstererek en fazla 10 m yükseklikle sınırlandırıldığı tespit edilmiştir. Tarihî öneme sahip yapılarının eşit boyda olduğu düşünülürse yakın çevrelerinde bir düzen olmadan farklı kat yükseklikleri ve yapılaşmalar olduğu görölmektedir. Örneğin, Sultan II. Bayezid Külliyesinin batısında 6 m ve 18 m arasında değişkenlik gösteren yapılar bulunuyorken doğusunda yeşil alan vardır. Mustafa Kemal Paşa Caddesi'ne cephesi olan Bedesten ve Taşhan yapılarının doğu ve batısında farklı yüksekliklerde yapılar mevcuttur (Şekil 14).

Şekil 14: Çalışma alanı yapı yüksekliği analiz paftası.

Alanın kuzeyinde Ziyapaşa Bulvarı üzerinde yer alan yapıların dokusu korunmaya çalışılarak Yeşilirmak'ın kuzeyinde yer alan Yalıboyu evlerinin silüetine örnek teşkil edecek şekilde yükseklik açısından organikliği korunmaktadır. Yalıboyu evlerinin yükseklik olarak belirli bir standartta olmadığı gözlenmektedir. Yeşilirmak'a cephe olan kısımlarda 10 m kadar sınırlandırılırken Mustafa Kemal Paşa Caddesi'ne doğru kat yüksekliklerinde artış görölmektedir. Cadde üzerinden Sakarat Dağı'nın

eteklerine doğru bir azalma mevcuttur. Yeşilirmak kenarında kat yüksekliğinin az, Mustafa Kemal Paşa Caddesi üzerinde ise kat yüksekliğinin fazla olması şeklindeki bu yapılaşma örneği Amasya şehir merkezinin kuzey ve güneyinde yeni yapılaşmalarda görülmektedir. Ziya Paşa Bulvarı ile Mustafa Kemal Paşa Caddesi arasında yer alan parsellere bakıldığında binaların bir düzen içinde yer aldığı, Mehmet Paşa Caddesi ve Mustafa Kemal Paşa Caddesi arasında kalan yerde tarihi öneme sahip yapılardan dolayı belirgin bir parsel düzeninin olmadığı görülmektedir.

Şekil 15: Çalışma alanı yapı kullanım analiz paftası.

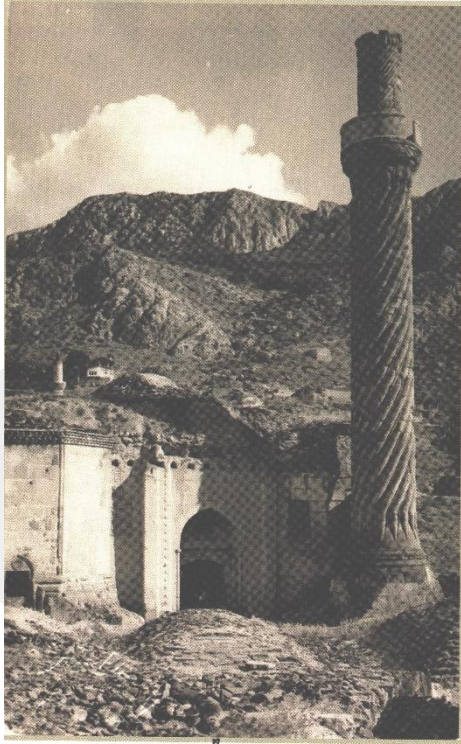
Günümüzde seçili alan içinde ve yakın çevresinde az miktarda konut alanları bulunurken konut ve ticaret veya sadece ticaret alanları ağırlıklı olarak görülmektedir. Ziya Paşa Bulvarı ve Mehmet Paşa Caddesi üzerinde bulunan yapıların tamamı; ticari yapılar, resmî kurumlar ve dinî yapılardır. Mustafa Kemal Paşa Caddesi üzerinde ticaret alanları ağırlıklı olarak yer almaktadır (Şekil 15). Seçili alan içinde ticaret yapılarının ağırlıkta olması araç ve yaya yollarının bağlantısının önemini göstermektedir. Böylece Amasya şehrinin ticaret merkezinin bu bölgede olması sebebiyle belirlenmiş olan alanın önemi bir kez daha anlaşılmaktadır. Alan içinde resmî kurumlar, ticaret alanları, anıtsal yapılar, yeşil alanlar, dinî yapılar ve az da olsa konut yapıları bulunmaktadır. Oldukça dar ve koridor şeklinde uzanan bu alanda mevcut ticari yapılaşma sebebiyle meydana gelen araç problemlerini çözmek için zamanla alternatif yollar aranmış ve otopark alanları yapılmıştır. Birçok türde yapıyı

barındıran alana Yalıboyu evleri çeşitlilik katmaktadır. Bazı yapılar konut olarak ilk günkü gibi kullanılmakta iken bazı yapılar zamanla ticarethane ve sergi alanları olarak kullanılmıştır. Alan çevresinden uzaklaştıkça organik yapıya sahip yapılaşmaların tamamı konut olarak kullanılmıştır. Tarihi öneme sahip yapıların birçoğu resmî kurumlar ve ticaret amaçlı yapılar hâline gelmiştir. Bunlara dinî yapılar dâhil değildir. Alanın ortasında tamamen ticari yapılar varken alanın batısında alt katları ticari amaçla, üst katları konut olarak kullanılan yapılar görülmektedir. Çalışma alanının kuzeydoğusunda ise farklı amaçlarla kullanılan yapılar mevcuttur.

4.1.1.1. Selçuklu Dönemi

Çalışma alanı içerisinde bulunan ve Selçuklu Döneminde yapıldığı bilinen üç adet yapı mevcuttur.

Burmali Minare Camii: Mustafa Kemal Paşa Caddesi'nin güneyinde, Dere Mahallesi, No.38'de bulunmaktadır. II. Gıyaseddin Keyhüsrey'in veziri Necmeddin Ferruh Bey tarafından 1243 yılında cami olarak yaptırılmıştır. İlk inşa edildiğinde yapı Mahkeme Camii adıyla da kullanılmaktaydı. Selçuklu Dönemi'ne ait olan bu yapı, camiye bitişik şekilde bir de türbe bulundurmaktadır. Bugünkü mülk sahibi Vakıflar Genel Müdürlüğüdür. Dikdörtgen planlı, tek minareli olan yapı kesme taştan masif duvarlarla yapılmıştır. Selçuklu Dönemi'nin son zamanlarında yapılan yapı Osmanlı Dönemi yapılarının özelliğine benzerken tek kubbeli beşik tonozlu bir yapı olarak bilinmektedir (Amasya Kültür Envanteri, 2007: 99). Zaman içerisinde bir çok deprem ve yangından hasar alıp onarım görmüştür. Günümüzde cami olarak işlevini sürdürmektedir (Şekil 17-18).

Şekil 17: 1950 li yıllar Burmalı Minare Cami kuzey cephesi.⁹ (Menç, 2010:226)

Şekil 18: 2021 yılı Burmalı Minare cami kuzey cephesi.¹⁰

⁹ Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.7'deki alanda yer almaktadır.

¹⁰ Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.8'deki alanda yer almaktadır.

Gökmedrese Camii: Gök Medrese Mahallesi'nde, Yavuz Acar Caddesi no: 1 de, tek parselde iki farklı yapı olarak inşa edilmiş olan külliye'nin içinde yer almaktadır (Urak,1994:34). Selçuklu Dönemi'nde, II. Gıyasettin Keyhüsrev zamanında Amasya Valisi Seyfettin Torumtay tarafından yaptırıldığı bilinmektedir (Oltulu, 2006:26). Günümüze kadar ulaşmayan kitabeden dolayı yapım tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte 1267 yılında yaptırıldığı tahmin edilmektedir (Önkal, 1980:197). Yapının mimarı bilinmemektedir. Genellikle Gökmedrese Camii ve Türbesi olarak bilinen yapı, bazı kaynaklarda Torumtay Camii ve Türbesi olarak da adlandırılır (Urak, 1994:33). Torumtay Camii olarak adlandırılmasının sebebi adını aldığı çini desenleri, sırlı tuğlaları ve turkuaz renkleridir (Oltulu, 2006:26). Torumtay Camii olarak adlandırılmasının bir başka sebebi ise yapının banisinin adı olmasıdır (Koçyiğit, 2014:424). Farklı kişiler tarafından önceki dönemlerde yapının farklı işlevleri olduğu düşüncesiyle yapı farklı isimlerle de adlandırılmış hatta yapının bir rasathane yani gökbilimleri medresesi olarak kullanıldığı düşünülmüştür (Koçyiğit, 2014:428). H. Hüsameddin, yapıyı Torumtay Medresesi olarak adlandırırken halk arasında medreseye Medrese-i Seyfiyye denildiğinden bahsetmiştir. G. Urak yapıyı Gökmedrese Zaviyesi olarak adlandırmaktadır (1994:50). Bugünkü mülk sahibi Vakıflar Genel Müdürlüğüdür. Dikdörtgen plan şemasına sahip olan Gökmedrese Camii, tam simetrik düzendedir (Urak, 1994:334). Üç sahnalıdır ve dışı kapalıdır (Amasya Kültür Envanteri, 2007:104). Gökmedrese Camii farklı kotlarda ve tek katlıdır. Selçuklu Dönemi eserlerinden olan yapının plan şeması Ulucami'yi anımsatmaktadır (Aslanapa, 1990:150). H. Hüsameddin ve G. Urak yapının cami olup Erken Osmanlı Dönemi'nde görülen zaviyeli cami tipine uygun olduğu görüşündedir (1994:50). Bu görüşlerin aksine zaviyeli camilerin kırsal bölgelerde konuk evi, meydan evi, mutfak vb. işlevleri de içinde barındırması gerektiğinden (Karpuz, 2001: 96) yapıya bakıldığında mescit ve türbe olarak fonksiyonlandığı görüşleri de mevcuttur (Koçyiğit, 2014:428). Konumundan ters T plan tipine sahip olan zaviyeli camiler ile benzerlik göstermemektedir (Koçyiğit, 2014:428). Sultan II. Abdülhamid'in (1842-1918) onarım yaptırdığına ilişkin bir onarım yazıtı vardır. 1977 ve 2017 yılında restorasyon çalışması yapılmıştır (Amasya Kültür Envanteri, 2007: 104). Yapı, bugün işlevini hâlâ cami olarak sürdürmektedir. (Şekil 19-20).

Şekil 19: Mehmet Paşa Caddesi'nden Gökmedrese Camii ve Torumtay Türbesi hava fotoğrafı.¹¹

Şekil 20: Gökmedrese Camii hava fotoğrafı.¹²

Torumtay Türbesi: Gök Medrese Mahallesi, Yavuz Acar Caddesi, No.101'de külliye'nin güney tarafında bulunmaktadır (Urak, 1994:34). Torumtay Türbesi'nin güney cephesindeki kitabesine göre türbe 1278-1279 yılları arasında yaptırılmış olup banisi Torumtay bin Abdullah'tır. Türbede Torumtay bin Abdullah, oğlu Yakup Çelebi, torunu Mehmet Çelebi, Mehmet Çelebi'nin oğlu Alâeddin Çelebi, Alâeddin Çelebi'nin oğlu Ebubekir Çelebi, Tacettin Gazi Çelebi'nin oğlu Kılıç Arslan-ı Selçukî ve Sultan

¹¹ Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.9'daki alanda yer almaktadır.

¹² Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.10'daki alanda yer almaktadır.

Alâeddin'in oğlu Tacettin ve onun kardeşi Gıyasettin Çelebi gömülüdür (Hüsameddin, 1986:148). Kitabesi; kendisi tarafından yaptırılmış olan türbede, Torumtay bin Abdullah'ın kabrinde mevcuttur (Olca, 2010:47). Yapının mimarı bilinmemektedir (Önkal, 1980:204). Bugünkü mülk sahibi Vakıflar Genel Müdürlüğüdür. Torumtay Türbesi iki katlıdır. Birinci katında mezarlar, ikinci katında ise sandukalar yer almaktadır (Şen, 2019:75). Çini ve geometrik desenleri ile dikkat çeken Torumtay Türbesi (Hüsameddin, 1986:166) dikdörtgen planlı olup taş bir yapıdır (Çetintaş, 2017:68). Selçuklu eyvan tipli türbelerinden olan (Baltacı, 1976:268) Torumtay Türbesi, formu ve planıyla kendine has özelliklere sahiptir ve bu nedenle diğer Selçuklu türbelerinden farklıdır (Önkal, 1980:200). Türbe, iki katlı olması sebebiyle Selçuklu Dönemi türbe geleneğini yansıtabilmektedir (Durukan, 1972:265). Sultan II. Abdülhamid'in (1842-1918) onarım yaptırdığına ilişkin bir onarım yazıtı vardır. 1977 ve 2017 yılında restorasyon çalışması yapılmıştır (Amasya Kültür Envanteri, 2007:170). Türbe bugün halkın ziyaretine açık bir şekilde hizmet vermektedir (Şekil 21).

Şekil 21: Torumtay Türbesi giriş cephesi.¹³

Üçler mahallesi türbeleri: Üç adet türbenin bulunduğu bu kısımda, Selçuklu Dönemi'ne ait, 1225 yılında yapıldığı bilinen Halifet Gazi Türbesi bulunmaktadır. Erken Selçuklu Dönemi'nin türbe mimarisi özelliği taşıyan yapı sekizgen planlı olup pyramidal külahlı bir çatı örtüsüne sahiptir. Kitabesi olmadığından dolayı yaptırın ve yapan kişi hakkında bir bilgi bulunmamaktadır (Amasya Kültür Envanteri, 2007:171).

¹³ Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.11'deki alanda yer almaktadır.

4.1.1.2. Osmanlı Dönemi

Çalışma alanı içerisinde bulunan ve Osmanlı Dönemi'nde yapıldığı bilinen, yedi adet cami, beş adet köprü, yedi adet konak, medrese, okul, Bimarhane, bedesten ve taşhan yapıları mevcuttur.

Bimarhane: Pirinççi Mahallesi, Mehmet Paşa Caddesinde bulunmaktadır ve doğu yönüne doğru yükselen eğime sahip bir arazide konumlanmıştır. Bakır ve Gökşen'e (2019) göre inşaatına 1308 yılında başlanılan Bimarhane Binası, İlhanlı Devleti Hükümdarı Mehmet Olcayto'nun eşi İlduş Hatun için yapılmıştır (97). Süheyl Ünver'e (1938) göre ise İlduş (Yıldız) Hatun'un kölesi tarafından 1305'te yaptırılmıştır (19).19. yüzyılın başlarına kadar hem şifahane hem de medrese olarak kullanılan (T.V.A. ve E. E., s. 259.) yapı, geçmişten günümüze kadar çeşitli isimlerle anılmıştır. Bu isimlerden bazıları, Alâeddin, Alâeddin Ali, Pervane Bey Darüşşifası veya İlduz Hatun Darüşşifası'dır (Cunbur, 1987; 344). Yapıdan "tımarhane" olarak da bahsedilmektedir. Bunun nedeni Bimarhane Binası'nın bir kısmının 1873 yılından önce akıl hastalarının tedavisi için kullanılmaya başlamış olmasıdır (Urak, 1994;414). Bugünkü mülk sahibi Vakıflar Genel Müdürlüğüdür. Bimarhane Binası tek katlı ve dikdörtgen planlı olup klasik Selçuklu medrese planının bir örneğidir. Yapıda hem tıp öğretimi hem de akıl hastalığı tedavisinde kullanıma uygun bir plan düzenlemesi sağlanmıştır (Sözen, 1970:209). Abidevi görünüme sahip olan eser, revaklı avlusu ve iki adet eyvanı ile giriş cephesinin diğer cephelerden farklı olmasıyla klasik Selçuklu plan tipi benzerliğini taşımaktadır (Karahana, 2006:29). Plan tipi olarak Tokat ilinde bulunan Gökmedrese'ye benzerliği de görülmektedir (Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler, 1983). Cephe düzeni açısından da Sivas Buruciye Medresesi'ne benzemektedir (Sözen, 1970:211). 1945, 1990-1991 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından onarım yapılmıştır (Amasya Kültür Envanteri, 2007:155). Yapı, günümüzde özgün işlevini kaybetmiş olup müze olarak kullanılmaktadır (Şekil 22-23).

Şekil 22: Bimarhane Taçkapısı.¹⁴ (Menç, 2010:146)

Şekil 23: Bimarhane Taçkapısı.¹⁵

Kurtoğlu (Sarı Konak): Piriñçi Mahallesi, Mehmet Paşa Caddesi bulunmaktadır. Sarı Konak'ı yaptıran kişinin Hasan Kurtoğlu'nun dedesi (Kozanoğlu, 2006:12), babası veya kendisi olduğu tahmin edilmektedir. Yapının inşa tarihi tam olarak bilinmemekle birlikte 19. yüzyıl sonu veya 20. yüzyıl başı olduğu tahmin edilmektedir. Yapının mimarı bilinmemektedir. Yapının adı bazı kaynaklarda "Kurtoğlu Konağı" olarak geçmektedir (Kozanoğlu, 2006:12). Mülk sahibi şahıstır. Yapı, Geç Dönem Osmanlı eseridir ve geleneksel Osmanlı konut mimarisi özellikleri ve 19. yüzyıl

¹⁴ Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.12'deki alanda yer almaktadır.

¹⁵ Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.13'deki alanda yer almaktadır.

Amasya konak yapı kompleksiyle benzerlikler taşımaktadır. Amasya'da Yalıboyu evleri olarak bilinen yapılardan biridir. 1940 ile 1948 arasında bir yılda ve 1948'de onarım uygulamaları ve 2014'te restorasyon uygulaması yapılmıştır. Yapı günümüzde özgün işlevini kaybetmiş olup otel olarak hizmet vermektedir (Şekil 24-25).

Şekil 24: Sarı Konak'ın günümüzde ki doğu görünümü.¹⁶

Şekil 25: 2014 yılı yapının restorasyon öncesi hali.¹⁷ (SKVKBK, 2021)

¹⁶ Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.14'deki alanda yer almaktadır.

¹⁷ Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.15'deki alanda yer almaktadır.

Pirinççi mahallesi konakları: Pirinççi Caddesi üzerinde yer alan yapılar, geleneksel Osmanlı konut mimarisi olarak yapılmıştır. Bu yapıların sivil mimari örnekler olduğu ve yaptırımların belli olmadığı bilinmektedir. Yapı sahiplerinin şahıslara ait olmasından dolayı da bakımsız ve atıl durumda kaldıkları görülmektedir. Yapılarda bağdadi, hımış ve kerpiç dolgu teknikleri kullanılmıştır (Amasya Kültür Envanteri, 2007: 315,322) (Şekil 26).

Şekil 26: Pirinççi Mahallesi konutlarından örnekler.¹⁸

Kılıçarslan İlköğretim Okulu: Pirinççi Mahallesi, Pirinççi Caddesinde bulunmaktadır. 20. yüzyılın başında inşa edilen yapının bugünkü sahibi Amasya Üniversitesi'dir. Yapı, U biçimlidir, yatay plan şemasına sahiptir ve tek katlıdır. Geç Osmanlı Dönemi'ne aittir. Yapıya 2006 yılında restorasyon uygulaması yapılmıştır. Yapı, bugünkü işlevinde Amasya Üniversitesine bağlı Rektörlük Binası olarak hizmet vermektedir (Amasya Kültür Envanteri, 2007: 152) (Şekil 27).

¹⁸ Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.16'daki alanda yer almaktadır.

Şekil 27: 2022 yılı Kılıçarslan İlköğretim Okulu kuzey cephesi.¹⁹

Mehmet Paşa Camii: Pirinççi Mahallesi, Mehmet Paşa Caddesi, No.48'de bulunmaktadır. Mehmet Paşa tarafından 1485 yılında yaptırılmıştır. Yapının bugünkü mülk sahibi Vakıflar Genel Müdürlüğüdür. Yapı, ters T plan tipine sahiptir ve Osmanlı Dönemi'ne aittir. Vakıflar Genel Müdürlüğüne restorasyon uygulaması yapılmıştır. Günümüzde cami olarak işlevini sürdürmektedir (Amasya Kültür Envanteri, 2007: 113) (Şekil 28-29).

¹⁹ Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.17'deki alanda yer almaktadır.

Şekil 28: 2022 yılı Mehmet Paşa Camii doğu cephesi görünümü.²⁰

Şekil 29: 2022 yılı Mehmet Paşa Camii kuzey cephesi görünümü.²¹

²⁰ Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.18'deki alanda yer almaktadır.

²¹ Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.19'daki alanda yer almaktadır.

Sivil Mimari örneği: Gümüşlü Mahallesi, Mustafa Kemal Paşa Caddesi No.1'de yer alan tarihi öneme sahip bir konut örneğidir. Yapım tarihi net olarak bilinmesede 19. yüzyıla ait olduğu, Hazine-I Hasse Müfettiş Umumisi Şükrüdüün Umumiye tarafından yaptırıldığı bilinmektedir. Bugünkü sahibi bir şahıs olan yapı avlulu ve üç kattan oluşmaktadır. Ahşap çatkı arası kerpiç dolgu tekniği ile inşa edilen yapı diğer bir tarihi öneme sahip olan Bimarhane ile yanyana konumdadır (Amasya Kültür Envanteri, 2007: 308).

Gümüşlü Camii: Gümüşlü Mahallesi, Mustafa Kemal Paşa Caddesi üzerinde, No.2'de bulunmaktadır. Tacettin Mahmut Çelebi tarafından 1326 yılında yaptırılmıştır ancak 1419 yılında doğal sebeplerden yıkılmıştır. 1491 yılında Defterdar Mahmut Bey tarafından yeniden inşa ettirilmiştir. Yapının bugünkü mülk sahibi Vakıflar Genel Müdürlüğüdür. Kare plana sahip olan cami, tek kubbeli ve tek minarelidir. Osmanlı Dönemi'ne ait olan bu yapı, Osmanlı cami mimarisi ile benzerlik göstermektedir. 1419,1688 ve 1721 yılında onarımlar geçirmiştir. Günümüzde cami olarak işlevini sürdürmektedir (Amasya Kültür Envanteri, 2007: 109) (Şekil 30).

Şekil 30: 2022 yılı Gümüşlü Camii güney cephesi görünümü.²²

²² Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.20'deki alanda yer almaktadır.

Saraçhane Camii: Dere Mahallesi, Ziya Paşa Bulvarı üzerinde, No.23'de bulunmaktadır. Amasya Emiri Şadgeldi Paşa tarafından 1372 yılında yaptırılmıştır. Saraçhane Cami bir zamanlar banisinin adı olarak Şadgeldi Paşa Cami olarak da adlandırılmıştır. Bugünkü mülk sahibi Vakıflar Genel Müdürlüğüdür. Dikdörtgen plana sahip olan cami, iki kubbeli ve tek minarelidir. Şadgeldi Paşa Beyliği/Osmanlı Dönemi'ne ait bir eserdir. Günümüzde işlevini koruyan yapı cami olarak hizmet vermektedir (Amasya Kültür Envanteri, 2007:97) (Şekil 31).

Şekil 31: Saraçhane Camii Ziya Paşa Bulvarı üzerinden görünümü.²³

Bedesten: Dere Mahallesi, Mustafa Kemal Paşa Caddesi, Kocacık Sokak, No.29'da bulunmaktadır. Osmanlı kapıağası tarafından 1483 yılında yaptırılmıştır. Bugünkü mülk sahibi Vakıflar Genel Müdürlüğüdür. Yapı kare ve geniş planda inşa edilmiş ve üzeri kubbe ile örtülmüştür. Osmanlı Dönemi'ne ait bir eserdir ve bu dönemde ki han yapıları ile benzerlik göstermektedir. Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 1971 yılında restorasyon yapılmıştır. Bugün yapı, ticaret amaçlı dükkanlar olarak kullanılmaktadır (Amasya Kültür Envanteri, 2007: 146) (Şekil 32).

²³ Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.21'deki alanda yer almaktadır.

Şekil 32: 2022 yılı Bedesten çarşısı kuzey cephesi görünümü.²⁴

Sultan II. Bayezid Camii ve Külliyesi: Hacı İlyas Mahallesi, Mustafa Kemal Paşa Caddesi, No.47'de bulunmaktadır. Sultan II. Bayezid emriyle Amasya Sancak Beyi Şehzade Ahmed tarafından 1486 yılında yaptırılmıştır. Yapı içerisinde cami, medrese, mektep ve imareten oluşmaktadır. Bugünkü mülk sahibi Vakıflar Genel Müdürlüğüdür. Osmanlı Dönemi'ne ait olan külliye ve cami, İstanbul'da bulunan Beyazıt Camii ile benzerlikler gösterir. 1939 yılında Erzincan depreminden hasar görmüş, Vakıflar Genel Müdürlüğünce 1954-1971 yıllarında onarım görmüştür (Amasya Kültür Envanteri,2007:100-102). Bugün külliye işlevini yitirmiş olup, Sultan II. Bayezid Camii ise günümüzde hala ibadete açıktır (Şekil 33-34).

²⁴ Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.22'deki alanda yer almaktadır.

Şekil 33: 2021 yılı Sultan II. Beyazıt Külliyesi avlusu.²⁵ (Menç,2014:179)

Şekil 34: 1950'li yıllar Sultan II. Beyazıt Külliyesi avlusu.²⁶ (VGM Arşivi)

²⁵ Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.23'deki alanda yer almaktadır.

²⁶ Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.24'deki alanda yer almaktadır.

Yörgüç Paşa Camii: Gökmedrese Mahhallesi, No.20'de yer alan cami, Yörgüç Paşa tarafından 1428 yılında yaptırılmıştır. Kesme taştan yapılan yapı erken Osman Dönemi mimari eserlerindedir. Osmanlı da sıkça rastlanan ters T planlı yapılardan birisidir. Diğer camilerden ayıran özelliği ise son cemaat yerinin caminin merkezi ile tek kubbe altında yer almasıdır. Son olarak 2017 yılında yapılan restorasyon çalışması ile onarım görmüştür (Amasya Kültür Envanteri, 2007:105) (Şekil 35).

Şekil 35: Yörgüç Paşa Camii iç avlu görünümü.²⁷

Üçler Mahallesi Türbeleri: Osmanlı Dönemi'nde yapılan Şadgeldi Paşa Türbesi ve Kadılar Türbesi bulunmaktadır. Bu türbeler Üçler Mahallesi, Torumtay Sokakta yer almaktadır. İki türbenin de 14. yüzyılda yapıldığı bilinmektedir. Birbirleriyle olan benzerliği; dikdörtgen planlı, eyvanlı ve düzgün kesme taştan yapılmış olmalarıdır. Yaptıran konusunda bir bilgi bulunamamıştır. Yapılar son olarak 2007 yılında onarım görmüştür (Amasya Kültür Envanteri, 2007:172,173).

Taşhan: Dere Mahallesi, Mustafa Kemal Paşa Caddesi üzerinde No:11'de bulunmaktadır. Rahtuvan Hacı Mehmet Paşa tarafından 1758 yılında yaptırılmıştır. Yapının mimarı, Mimar Mehmet Kalfa'dır. Bugünkü mülk sahibi Vakıflar Genel Müdürlüğüdür. Dikdörtgen plana sahip olan yapı iki katlıdır ve avluya sahip bir handır.

²⁷ Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.26'daki alanda yer almaktadır.

Osmanlı Dönemi'ne ait olan yapı han yapıları ile benzerlikler gösterir. 2012 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından son onarım çalışması yapılmıştır. Yapı günümüzde otel olarak kullanılmaktadır (Amasya Kültür Envanteri, 2007:147) (Şekil 36-37).

Şekil 36: 2021 yılı Taşhan doğu cephesi.²⁸

Şekil 37: 2021 yılı Taşhan iç avlu görünümü.

²⁸ Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.27'deki alanda yer almaktadır.

Çilehane: Külliye olarak inşa edilmiş olan yapı, Mehmet Paşa Mahallesi, Saraydüzü Caddesi, No:3'de bulunmaktadır. Yapı, 1413 yılında Osmanlı Dönemi'nde Ankara Beylerbeyi Pazarlıoğlu Yakub Paşa tarafından yaptırılmıştır (Ayverdi, 1989:26). Yapının mimarı hakkında kesin bir bilgi mevcut değildir. Yapının ismi cümle kapısına konulmuş olan tabelada "Yakub Paşa-Çilehane Camii" olarak geçmektedir. Bununla birlikte yapı üzerine çalışan birçok araştırmacı yapıyı farklı isimlerle adlandırmıştır. Yapıdan G. Uruk "Yakub Paşa Zaviyesi" olarak bahsederken (1994:236) E. H. Ayverdi yapıyı "Yakub Paşa Mescid-Tekyesi ve Medresesi" olarak ele alır (1989:26). Günümüze ulaşamayan inşa kitabesi ile ilgili yalnızca H. Hüsameddin'in (1986) bahsetmiş olduğu bilgiler bulunmaktadır (Karaçağ, 2010:102). H. Hüsameddin, yapıdan hem "Çilehane Tekkesi" olarak hem de "Yakub Paşa Medresesi" olarak (1986:183), D. Kuban ise yapıdan "Amasya Pir İlyas Zaviyesi" olarak söz eder (2007:95). Yapının bugünkü mülk sahibi Vakıflar Genel Müdürlüğüdür. Osmanlı Dönemi'ne ait olan yapı, genel olarak dış oturumu gibi iç mekânda da kare plan olarak yapılmıştır. Dört eyvana sahip olan Türkistan evi plan şeması ile benzerlik göstermektedir (Tuncer, 1986:48). Cami olan ve hücrelerin olduğu kısım tek katlı ve farklı kotlarda oturur durumdadır. Türbe olarak inşa edilen kısım ise tek katlıdır. 1964-1977 yıllarında külliyenin tamamı onarım görmüş, 2018 yılında ise çile hücreleri ve tekke bölümleri onarılmıştır (AmasyaKültürEnvanteri, 2007). Çilehane Külliyesi, günümüzde özgün işlevini kaybetmiş olup sadece cami ve türbe olarak faaliyet göstermektedir (Şekil 38-39-40).

Şekil 38: Çilehane Külliyesi Camii.²⁹

²⁹ Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.30'daki alanda yer almaktadır.

Şekil 39: Çilehane Külliye'si içerisinde bulunan Türbe'nin kuzey cephesi.³⁰ (Türkiye'de vakıf abideler ve eski eserler,1983:258).

Şekil 40: Çilehane Külliye'si güney görünümü.³¹ (Şen, 2019:126).

³⁰ Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.29'daki alanda yer almaktadır.

³¹ Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.28'deki alanda yer almaktadır.

Kumacık Hamamı: Beyazıtpaşa Mahallesi, Mehmet Paşa Caddesi, No.68'de Künç Köprüsü hizasında Bayazid Paşa Camii'nin batı tarafında bulunmaktadır. Kapağası Ayas Ağa tarafından 1495 yılında hamam olarak yaptırılmıştır. Kitabesi olmayan bu yapının mimarı hakkında bir bilgi mevcut değildir. Arazi, Kocacık lakabıyla bilinen Hoca Mehmet Çelebi'den satın alındığı için başlarda "Kocacık", sonraları ise "Komacık Hamamı" olarak adlandırılmış ancak birkaç eski kaynakta "Ayas Ağa Hamamı" olarak da adlandırılmıştır (Vakıflar Dergisi 54 – Yazar, 2020: 187). Üç farklı bölümden oluşan yapı sırasıyla dar bir koridor şeklinde hazırlanmış düz tavanlı bir ılıklik, kubbeyle çevrelenmiş soyunmalık ve dört eyvanlı sıcaklık şeklindedir ve planı kareye yakın biçimdedir (Vakıflar Dergisi 54 – Yazar, 2020: 185). Osmanlı Dönemi'ne ait olan bu yapı moloz taş kullanılarak inşa edilmiştir. 1930 ve 1957 yıllarında iki farklı eski fotoğrafı bulunan Kumacık Hamamı'nın 1990 yılına kadar geçen sürede çeşitli onarımlar geçirdiği düşünülmektedir ancak buna dair herhangi bir belge mevcut değildir (Vakıflar Dergisi 54 – Yazar, 2020: 187). Yapı, günümüzde hâlâ hamam olarak kullanılmaktadır (Amasya Kültür Envanteri, 2007:160) (Şekil 41).

Şekil 41: 2022 yılı Kumacık Hamamı Mehmet Paşa Caddesi üzerinden görünümü.³²

³² Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.31'deki alanda yer almaktadır.

Beyazıtpaşa Camii: Beyazıtpaşa Mahallesi'nde, nehrin doğu kıyısında, Küncü Köprü'nün karşısında bulunmaktadır. Amasya Valisi Bayezid Paşa tarafından 1414 yılında yaptırılmıştır. Yapının mimarı Yakup Bin-i Abdullah Zeynettin Bin-i Zekeriyya'dır. Zaviyeli camilerden olup ters T plan şemasına sahip olan yapı Osmanlı Dönemi'ne aittir (Amasya Kültür Envanteri, 2007:115). Aynı dönemlerde Bursa'da yapılan Yeşil Camii'nin planına benzer plan şekline sahiptir. 2006 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından onarımı yapılan cami bir dönem mahkeme olarak kullanılmış olsa da günümüzde hâlâ cami olarak kullanılmaktadır (Amasya Kültür Envanteri, 2007:115) (Şekil 42).

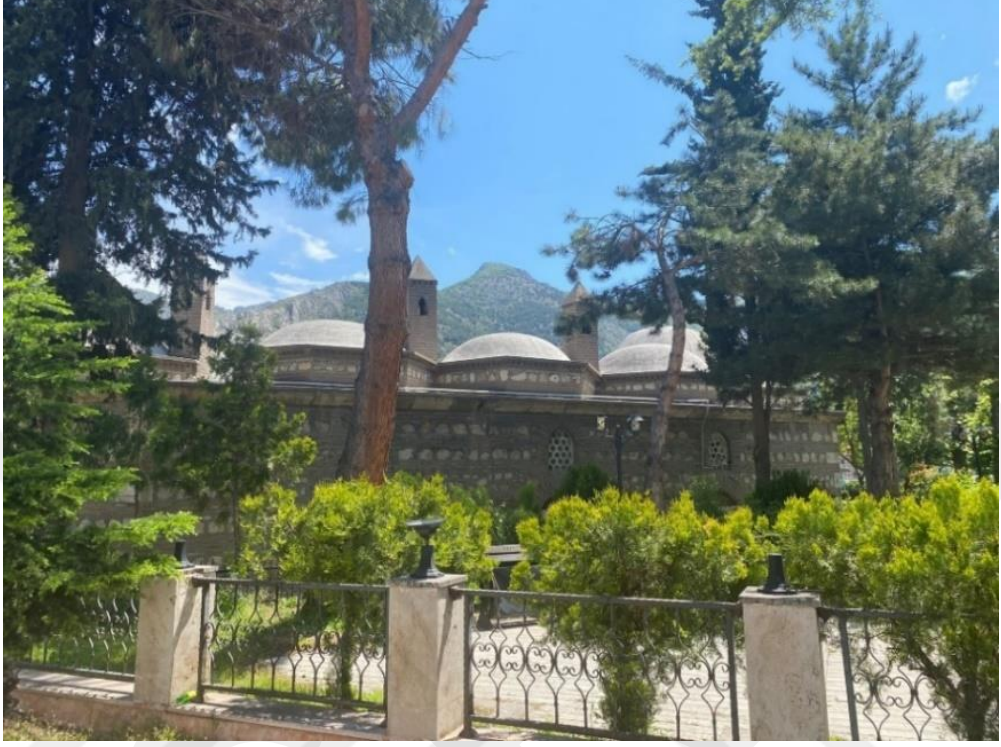

Şekil 42: 2022 yılı Beyazıt Paşa Camii Mehmet Paşa Caddesi üzerinden görünümü.³³

Büyükağa Medresesi (Kapağası Medresesi): Şamlar Mahallesi, Zübeydehanım Caddesi, No.2'de yer almaktadır. II. Bayezid'in kapı ağası Ayas Ağa tarafından inşa ettirilmiştir. Yapı Klasik Osmanlı Medreseleri formuna benzerlik gösterse de sekizgen planı ile farklılık göstermektedir. Moloz taş ve tuğla birlikte kullanılarak beden duvarları oluşturulmuş, sekizgenin içersinde üstü açık bir avlu bulunmaktadır. Bu avlunun etrafında revakların taşıdığı ufak kubbeler günümüzde dersanelik olarak kullanılırken, diğerlerinden daha yüksek kubbeye hakim olan kısmı mescid olarak kullanılmaktadır. Yaşanan depremler sonunda kullanılmaz halde olan

³³ Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.32'deki alanda yer almaktadır.

yapı ilk onarımı 1975 yılında yapılmış ve günümüzde Amasya İl Müftülüğüne bağlı erkek kuran kursu olarak kullanılmaktadır (Amasya Kültür Envanteri, 2007:153) (Şekil 43-44).

Şekil 43: 2022 yılı Büyük Ağa Medresesi Zübeyde Hanım Caddesi üzerinden görünümü.³⁴

³⁴ Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.33'deki alanda yer almaktadır.

Şekil 44: 2022 yılı Büyük Ağa Medresesi avlu içinden görünümü.

Hükümet Konağı: Helkıs Mahallesi, Şehit Ahmet Özsoy Caddesi, No.2'de bulunmaktadır. 1864 yılında ilk olarak Ziya Paşa tarafından yaptırıldığı belirtilen Amasya Hükümet Konağı, ahşap malzemeye sahip olup çıkan yangında harabeye dönmüştür. 1949 yılında aynı yerde taş bina şeklinde inşa edilen yapı günümüzde hâlâ Amasya Belediyesi tarafından Hükümet Konağı olarak kullanılmaktadır. Bu konağın Ali Efendi isimli bir müteahhit tarafından yapıldığı yazışmalarda geçen bilgiler arasındadır (Yazıcı, 2010:91,106). Türkiye Cumhuriyeti Dönemi'ne ait olan hükümet konağı, bodrum üzeri iki katlı olarak düzenlenmiş olup cephesinin tamamında düzgün kesme taş malzeme kullanılmış ve uzun dikdörtgen planlı olarak inşa edilmiştir (Amasya Kültür Envanteri, 2007:206) (Şekil 45).

Şekil 45: Hükümet Konağı Mehmet Paşa Caddesi üzerinden görünümü.³⁵

Şamlar Mahallesi Konakları: Yapılar Şamlar Mahallesi, Samsun Yolu, No.23, 11, 13-15, 2, 4-6-8, 10-12'de bulunmaktadır. Kim tarafından ve hangi tarihlerde yapıldığı veya yaptırıldığı bilinmemektedir. Yöresel özelliklerin çokça görüldüğü yapılar iki katlı olarak inşa edilip yapıların duvarları kerpiç dolgulu ve sıvalıdır. Konutlar, günümüzde konut ya da iş yeri olarak kullanılmaktadır (Amasya Kültür Envanteri, 2007:323, 324, 325, 326, 327, 328) (Şekil 45).

³⁵ Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.34'deki alanda yer almaktadır.

Şekil 46: 2022 yılı Şamlar Mahallesi Konakları Zübeyde Hanım Caddesi üzerinden görünümü.³⁶

Helkıs Mahallesi Konakları: Helkıs Mahallesi, Edip Taci Sokak, No.1; 153. Sokak No.29-27-21'de bulunan bu konutlar iki katlı olup duvarları arası kerpiç dolgulu ve üzerleri sıvalıdır. Helkıs Mahallesi, 158. Sokak, No.2; 153. Sokak No.2-7'de bulunan konutlar ise tek katlı inşa edilmiş olup aynı şekilde duvarları arası kerpiç dolgulu ve üzerleri sıvalıdır. Helkıs Mahallesi, 155. Sokak, No.10'da bulunan konut ise tek katlı olarak inşa edilmiş olup diğer konutlar gibi duvarı arası kerpiç dolgulu ve üzeri sıvalıdır. Kim tarafından hangi tarihlerde yapıldığı veya yaptırıldığı bilinmeyen, farkları sadece kat sayısında olan bu konutların ortak özellikleri; aynı mahallede olmaları, yöresel mimari çağı temsil etmeleri, fazla onarım görmemiş olmaları ve günümüzde de konut olarak kullanılmalarıdır (Amasya Kültür Envanteri, 2007:334, 335, 336, 337, 338, 339, 340) (Şekil 47-48).

³⁶ Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.35'deki alanda yer almaktadır.

Şekil 47: 2022 yılı Helkıs Mahallesi konakları Çelebi Sokaktan görünümü.³⁷

Şekil 48: 2022 yılı Helkıs Mahallesi konakları Çelebi Sokaktan görünümü.³⁸

³⁷ Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.36'daki alanda yer almaktadır.

³⁸ Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.37'deki alanda yer almaktadır.

Hatuniye Mahallesi Konakları: Günümüzde İçerişehir diye adlandırılan Hatuniye Mahallesinde, Sivil Mimari örnekler görülmektedir. Bunların yanı sıra tarihi öneme sahip yapılar arasında Hazeranlar Konağı ve Hatuniye Hamam'ı ön plana çıkmaktadır.

Hazeranlar Konağı: Yeşilirmak sahil şeridinde Hatuniye Mahallesi, Hazeranlar Sokak, No.19'da bulunan bu konak Amasya Defterdarı Hasan Talat Efendi tarafından 1865 yılında iki katlı bir yapı olarak yaptırılmıştır. 19. yüzyıl sivil mimari örneği yapıları arasında özel bir yeri ve önemi olan Hazeranlar Konağı, adını burada uzun süre oturan Hezeran Hanım'dan almaktadır. Osmanlı Dönemi'ne ait olan bu yapı dönemin özelliklerini dört eyvanlı, orta sofalı planı ile oldukça yansıtır. Antik dönem sur duvarları üzerine yapılan bu yapı, haremlik ve selamlık olarak iki bölüm hâlinde oluşturulmuştur (Türkiye Kültür Portalı,2021). Restorasyonuna Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğünce 1979'da başlanılmış ve 1984'te tamamlanarak etnografik eserlerin teşhir edildiği müze ev olarak hizmete açılmıştır. Bu konak dört eyvanlı, iç avlulu, dışa kapalı yapı tipindedir. Yapının kullanım alanını genişletmek amacıyla bina, ahşap kalaslara bindirme tekniği kullanılarak 5 adet ahşap direk ile Yeşilirmak yönünde dışa taşırılmıştır. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 2001 yılında taşınmaz özelliğe sahip bu yapının onarım çalışmalarına son verilmiştir. Yapı, müze ev olarak tarihe iz bırakmaya devam etmektedir (Amasya Kültür Envanteri, 2007:255).

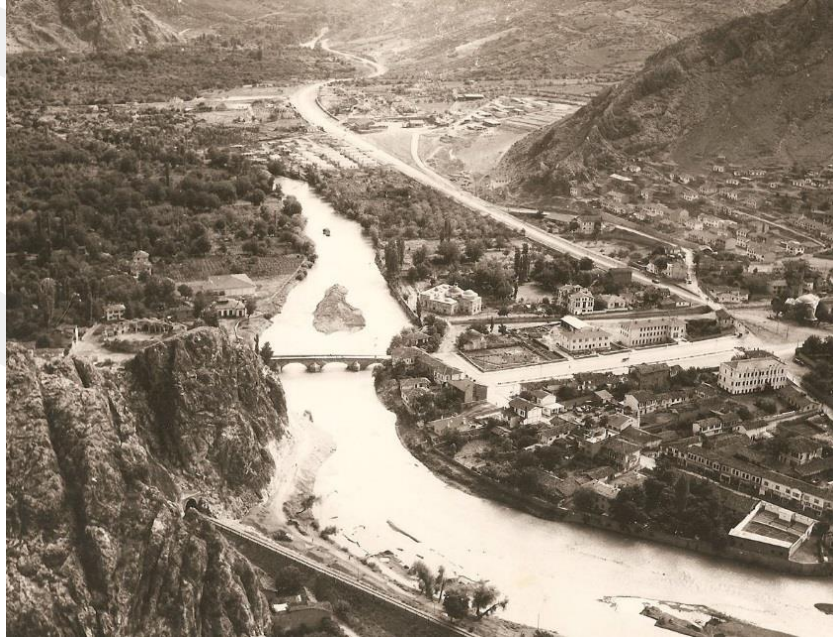
Çukur (Hatuniye) Hamamı: Amasya merkezde, Hatuniye Mahallesi, Hazeranlar Sokak'ta bulunan, bir cephesi Yeşilirmak'a bakan bu hamam, 1510 yılında yapılmıştır ve Hatuniye Külliyesinin bir parçasıdır. Fenerli bir kubbe ile örtülü olan ve kare plana sahip olan Hatuniye Hamamı; kubbeli bir soyunmalık, soyunmalığın güneyinde soğukluk, bunun doğusunda yer alan tuvaletler, batısında yer alan sıcaklık ve külhan bölümlerinden meydana gelmiştir (Türkiye Kültür Portalı, 2021). Osmanlı mimarisine bağlı kalınan ve dönemin özelliklerini yansıtan yapı Vakıflar Genel Müdürlüğü kontrolü altındadır ve günümüzde hâlâ hamam olarak kullanılmaktadır (Amasya Kültür Envanteri, 2007:157).

Yukarı Hamam (Ömer Altuntaş Hamamı): Hatuniye Mahallesi, Şifre Sokak, Madenüs Köprüsü'nün yakınında bulunan Yukarı Hamam, düzgün kesme taş, moloz taş ve harç ile inşa edilmiş olup geleneksel Osmanlı hamam mimarisi özelliklerine uygun bir şekilde tasarlanmıştır. Soğukluk, ılıklik ve sıcaklık olmak üzere üç kısımdan meydana gelir ve külhan kısmına sahiptir. Üst örtüsü kubbe ve tonozlardan meydana gelmektedir. İnşa kitabesi bulunmayan Yukarı Hamam, tahminen 17-18. yüzyıl Osmanlı hamamıdır. Şahıs mülkiyetinde bulunan yapıya gerekli onarım ve bakım uygulanmamış olup sadece dış yüzeyleri sıvayla sıvanmış ve kubbelerin üzeri beton

ile kaplatılmıştır. Günümüzde hâlâ hamam olarak işlevini sürdürmektedir (Amasya Kültür Envanteri, 2007:156).

Köprüler: Bünyesinde birçok tarihi döneme ev sahipliği yapan mimari açıdan oldukça zengin kültürel mirasın devamlılığı ve sürekliliği açısından gelecek kuşaklara ışık tutan özelliğiyle Amasya ili destansı bir yerleşim merkezidir. Bu yerleşim merkezi birçok yapıyla, külliyeyle ve tarihi eserlerle kültürümüzde yer etmiştir. Bunlardan birisi de köprülerdir. Köprüler genel olarak birleşiri özellikleriyle çeşitli noktalarda farklı yapıların birbirine bağlanmasında ya da şehirde bir bütün oluşturmada önemli yere sahiptirler. Amasya'da mimari miras olarak günümüze kadar ulaşmış olan beş adet köprü bulunmaktadır. Bunlar: Alçak Köprü, İstasyon Köprü, Künc Köprü, Çağlayan Köprü ve Hükümet Köprü'südür.

Künç Köprü: Beyazıd Paşa Mahallesi ile Şamlar Mahallesi'ni birbirine bağlayan köprü konumundadır (Amasya Kültür Envanteri, 2007:142). Bütünüyle kesme taştan oluşan bu köprü Selçuklu Hükümdarı Sultan Mesud'un kızı Hundi Hatun'un isteği üzerine 13. yüzyılda yaptırılmıştır. Zaman geçtikçe halk tarafından Hundi, Kundi, Kunç gibi farklı isimlerle adlandırılmıştır. Son olarak Kunç ismiyle hitap edilmektedir (Sarı, 2010:36). Bugünkü mülk sahibi Vakıflar Genel Müdürlüğüdür (Amasya Kültür Envanteri, 2007:142). Üç büyük ayak üzerindeki geniş kemerlere sahip olmasıyla bilinen Kunç Köprüsü geleneksel Selçuklu eserlerinin özelliklerini barındırmaktadır (Sarı, 2010:36). Künç Köprü günümüzde varlığını işlevsel olarak sürdürmektedir (Şekil 49).

Şekil 49: Künç Köprü Harşena Kalesi'nden görünümü.³⁹ (OKA Arşivi,2021)

³⁹ Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.38'deki alanda yer almaktadır.

Alçak Köprü: Alçak mahallesi, Ziya Paşa Bulvarı üzerinde bulunur. Dere Mahallesi ve Hatuniye Mahallesi'ni birbirine bağlayan köprüdür. Roma Dönemi'ne ait zamanlarda ilk inşası yapılan yapı 19. yüzyıl da Osmanlı Dönemi'nde taş ve ahşap kullanılarak tekrardan inşa edilerek kullanılmıştır. Bütünüyle kesme taştan oluşturulan bu köprünün en önemli özelliği Pont medeniyeti eserlerinden biri olması ve günümüze kadar ulaşabilen tek köprü olmasıdır (Amasya Kültür Envanteri, 2007:141) (Şekil 50).

Şekil 50: Alçak Köprü doğu ve batı görünümü.⁴⁰ (Menç, 2018:106-107)

Hükümet Köprü: Yeşilirmak üzerinde Helkıs Mahallesi ve Ziya Paşa Bulvarı'nı birbirine bağlayan konumdadır. İlk yapımı Roma Dönemi'ne ait olduğu bilenen yapının ahşaptan yapılmış olduğu bilinse de ne zaman yapıldığı konusunda kesin bir bilgi bulunmamaktadır. 1938 yılında köprü yıkılarak 1940 yılında tekrardan betonarme olarak inşa edilmiştir. Kuzeyinde Hükümet Konağı, güneyinde Yavuz Selim Meydanı bulunan köprü, araç ve yaya trafiği olarak günümüzde kullanılmaktadır (URL-4) (Şekil 51).

⁴⁰ Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.39-40'daki alanda yer almaktadır.

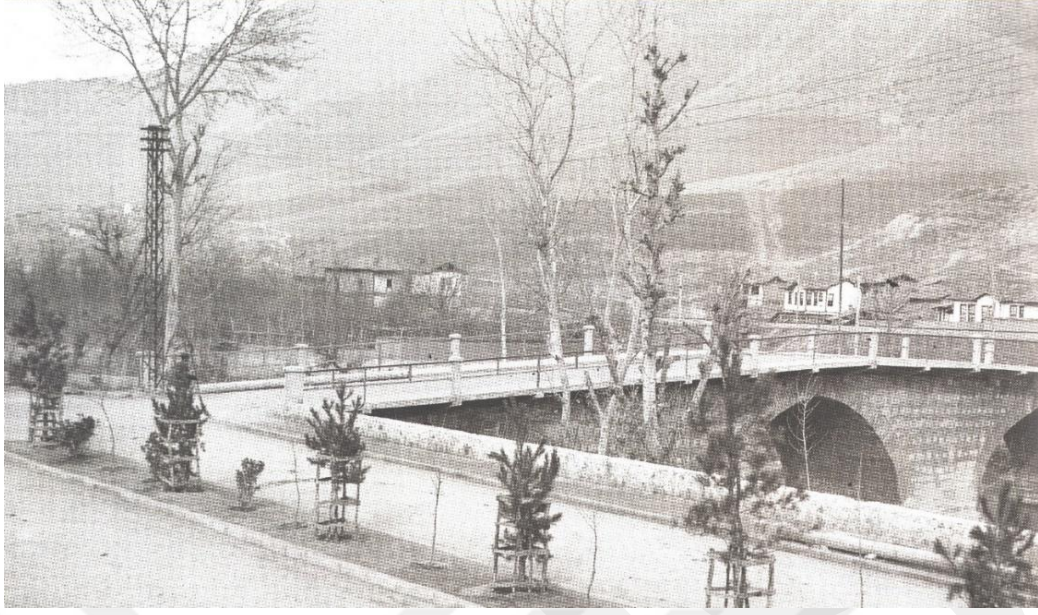

Şekil 51: Hükümet Köprüsü doğu görünümü.⁴¹ (OKA Arşivi, 2021)

Madenüs Köprü: Ziya Paşa Bulvarı, Sultan Beyazıt Külliyesi önünde yer alan yapının ilk halinin ahşaptan yapılmış olduğu bilinmektedir. 1968 yılında yaşanan sel felaketinde tamamı yıkılmış olan köprü yapılan onarımlar sonunda sadece yayaların kullanacağı beton ayaklı bir köprü olarak inşa edilmiştir. Köprüye son olarak 2011 yılında onarım çalışması yapılmıştır. Günümüzde ise yaya yolu olarak kullanılmakta ve Ziya Paşa Bulvarı ve Hatuniye Mahallelerini Yeşilirmak üzerinden bağlayıcı konumdadır (URL-4).

İstasyon Köprü: Hatuniye, İstasyon ve Hacı İlyas Mahallelerini bağlayan konumdadır. 1145 yılında yaptırılmış olduğu bilinmektedir. Meydan kapısı denilen ünlü kale kapısının önüne denk gelen bu köprü hala ayaktaadır. Sultan Mesud tarafından yaptırılan bu eser Ziya Paşa Bulvarı'nın sonunda konumlandırılmıştır (Sarı, 2010:37). Bugünkü mülk sahibi Vakıflar Genel Müdürlüğüdür. 1828 ve 1940 yıllarında aldığı hasarlardan sonra onarılmıştır (Amasya Kültür Envanteri, 2007:140) (Şekil 52).

⁴¹ Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.41'deki alanda yer almaktadır.

Şekil 52: İstasyon Köprü doğu görünümü.⁴² (Menç, 2018:118)

4.1.1.3. Cumhuriyet Dönemi

Cumhuriyet Döneminde Amasya Şehir Merkezinde ve seçilen çalışma alanında birçok değişim olmuştur. Ancak gözlemlenen değişikliklerde çalışma alanını ve ulaşımı etkileyen önemli faktör 2014 yılında yapılan Şehit Ferhat Erdin Köpüsü olmuştur.

Şehit Ferhat Erdin Köprüsü: Amasya Belediyesi tarafından İstasyon Köprüsü'nün hem araç hemde yaya trafiği çift yön akışında yetersiz kaldığı gözlemlenmiştir. 2013 yılında yapılmaya başlanılan köprü, İstasyon Köprüsü'nün batısına iki şeritli olarak 2014 yılında tamamlanmıştır. Trafik yükünün azaltılması amaçlanmasından ve Ferhat Tüneli'nin çıkış noktasında yer almasından dolayı köprü Yeşilirmak üzerine inşa edilmiştir.

4.1.2. 20. Yüzyılda Çalışma Alanın Değişimi

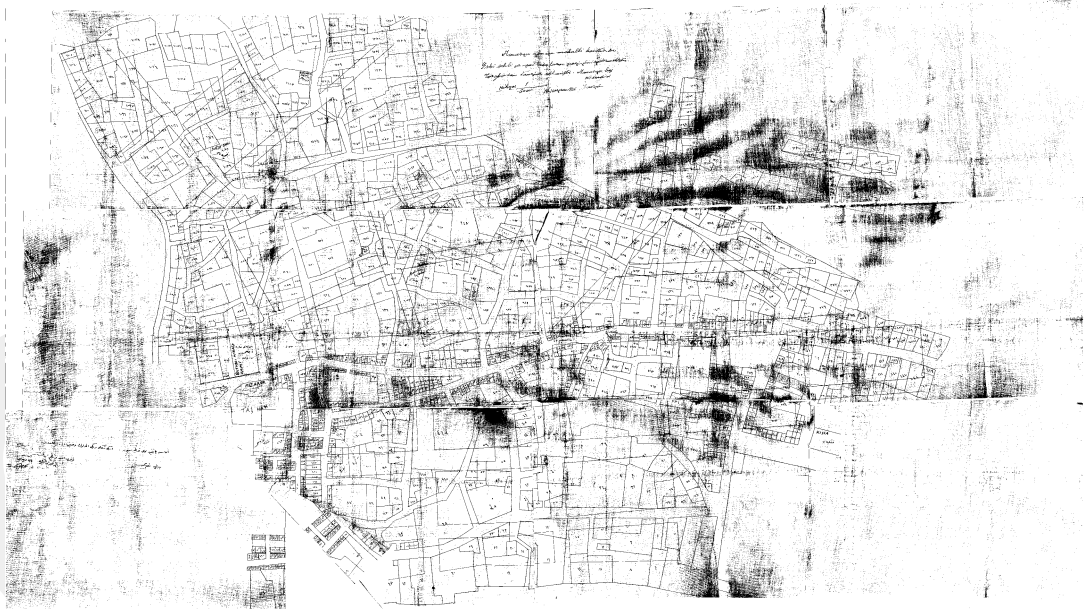
Bu bölümde, incelenen çalışma alanında 1900 yılından günümüze kadar yapılaşma değişimi ve alan içine etki eden faktörler ele alınmıştır. 1915 yılında yaşanan Selağzı yangınının alan içinde ne tür ve hangi yapıları etkilediği, bu yangından sonra yapılaşmanın nasıl bir değişime uğradığı analiz edilerek değerlendirilmiştir. Amasya Belediyesi İmar Müdürlüğü tarafından edinilen bilgiler doğrultusunda yapılan imar düzenlemeleri ve imar revizyon planlarına ulaşılmıştır. Edinilen bilgiler ve arşiv belgeleri ışığında çalışma alanı ve yakın çevresinde değişime

⁴² Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.42'deki alanda yer almaktadır.

uğramış parsel düzenleri ve yapılaşmalar, analizler yapılarak haritalar hazırlanmış ve ele alınmıştır. Arşiv belgelerinde çalışma alanını da kapsayan, 1949 yılında çekildiği tahmin edilen bir hava fotoğrafına ulaşılmıştır. Bu fotoğraf ele alınarak 1949 yılı öncesi ve sonrası değerlendirme yapılmıştır.

4.1.2.1. 1914-1915 Yılı Selağzı Yangını

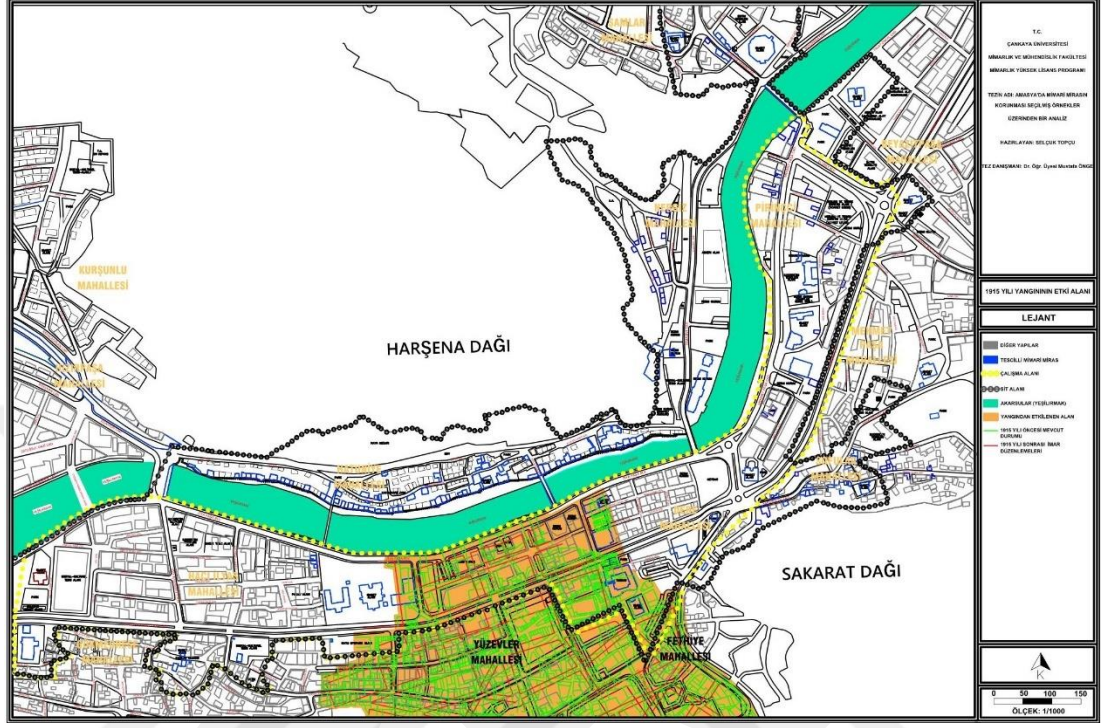
Amasya şehir merkezinde 20. yüzyılda yaşanan iki büyük yangın, yapılarda büyük zararlara ve yok oluşlara sebep olmuştur. 12.03.1914 tarihinde Sivas Vali Vekili'nin göndermiş olduğu yazıda Selağzı mevkinde tütüncü dükkânında çıkan yangın neticesinde otuz beş dükkânın yandığı ve rüzgârın etkisiyle mahallenin neredeyse tamamını yangının sardığı belirtilmektedir. Amasya Tümen Komutanlığının bağlı olduğu Sivas 10. Kolordu Komutanlığına 21.07.1915 tarihinde yazılan yazıda Ermeni tehciri sırasında yapılan kundaklamalar sonucunda 14 mahalle ve 2000'e yakın dükkân ve evin yangından etkilendiği bilinmektedir (Esin ve Etöz, 2015:57-8-9-60).

Şekil 53: 1915 yılı yangını öncesi mevcut durum ve daha sonra yapılan imar düzenlemeleri (H. Menç Arşivi).

Çalışma alanının 20. yüzyıldan günümüze kadar olan değişimi için yapılan araştırma aşamasında Sayın Hüseyin MENÇ ile bir görüşme sağlanmıştır. Bu görüşmede Amasya Belediyesi İmar İşleri Müdürlüğünde bulunan ancak arşivlerde yer almayan, 1915 yangını öncesi Amasya merkezinin bir bölgesinin yer aldığı haritaya ulaşılmıştır (Şekil 53). Amasya Belediyesi tarafından yeni imar düzenlemesi yapılırken bu harita üzerinde bir çalışma gerçekleştirildiği belirtilmiştir. 1915 yılında çıkan bu yangın, çalışma alanının tam ortasına ve güney kısmına etki etmiştir (Şekil

54). Yangından dolayı çalışma alanı içerisinde bulunan tarihi öneme sahip yapılar hasar görmüştür. Yangının etkilediği konutların ahşap olması sebebiyle tahribatın boyutu artmış ve Osmanlı konut dokusu tamamen yok olmuştur.

Şekil 54: 1915 yılı yangınının çalışma alanına etki sahası.

Haritanın kapsadığı alan kuzeyde Yeşilirmak'a yani Ziya Paşa Bulvarı'na, güneyinde Sakarat Dağı'nın sırtlarına uzanmış, günümüzdeki Şehirüstü ve Fethiye Mahalleleri'ni içine alan; batısında Ziya Paşa Bulvarı'ndan başlayarak Sultan Beyazıt Külliyesi hizasından günümüzdeki Yüzevler Mahallesi hizasından; doğusunda Saraçhane Camii, Bedesten Taşhan ve Burmalı Minare Camii hizasından devam etmektedir. Şekil 54'te görüldüğü üzere, yeşil çizgi olarak çizilen alanlar, 1915 yılı öncesi mevcut durumu, kırmızı olarak çizilenler ise; 1915 yılı sonrası imar düzenlemelerini göstermektedir.

Yaşanan iki yangın sonucunda bölgedeki binaların tamamına yakını yıkılmış durumdayken tarihî öneme sahip yapılarda tahribat olmuştur. Yangınlardan önce parsellerin organik formda yerleşimi ve dar sokaklardan oluştuğu tespit edilmiştir. 1940'lı yıllarda çekilen fotoğraflardan anlaşıldığı üzere yangının etkilediği alanlarda boş bir arazi oluştuğu, şehir içindeki bütünlüğün yok olduğu görülmüştür. 1948 yılında inşası tamamlanan afet evleri yani Yüzevler bu bölgede kurulurken yangından önceki olan imar durumu dikkate alınmadan diğer mahallelerle bağlantılı olacak şekilde bir parsel düzeni ve yolların yapıldığı görülmüştür (Şekil 60). O tarihlere ana arter

konumunda olan Ziya Paşa Bulvarı aksı ve tarihî öneme sahip yapıların konumu olduğu gibi korunarak yeni yapılaşmaların başladığı görülmektedir (Şekil 55-56).

Şekil 55: 1890 yılı Yavuz Selim Meydanı ve Hükümet Konağı görünümü.⁴³(Menç, 2010:50)

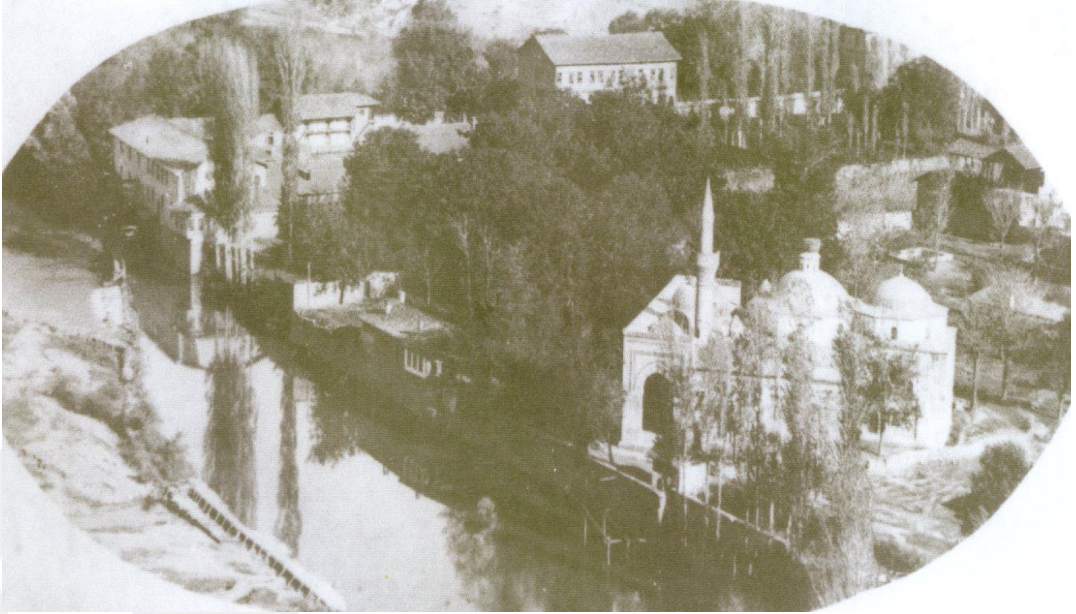
Şekil 56: 1917 yılı Dere Mahallesinden görünüm.⁴⁴ (OKA Arşivi).

⁴³ Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.43'deki alanda yer almaktadır.

⁴⁴ Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.44'deki alanda yer almaktadır.

Şekil 57: 1930 yılı Yeşilirmak ve Ziya Paşa Bulvarı.⁴⁵ (Menç, 2018:129).

Şekil 58: 1930 yılı Mehmet Paşa Caddesi ve Mehmet Paşa Camii görünümü.⁴⁶ (OKA Arşivi).

⁴⁵ Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.45'deki alanda yer almaktadır.

⁴⁶ Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.46'daki alanda yer almaktadır.

Şekil 59: 1938 yılı Dere Mahallesi görünümü.⁴⁷ (OKA Arşivi).

Şekil 60: 1944 yılı Harşena Dağı'ndan görünüm.⁴⁸ (OKA Arşivi).

4.1.2.2. 1949 Yılı İtibarı İle Alanın Durumu

Amasya Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü arşivlerinde yer alan bir hava fotoğrafı, araştırmalar esnasında elde edilmiştir (Şekil 61-62). Fotoğrafın Amasya şehir merkezinin hava fotoğrafı olduğu anlaşılmıştır. Arşiv kayıtlarında fotoğrafın tarihi konusunda bir belirsizlik olduğu görülmüştür. Ancak fotoğrafta Yüzevler olarak adlandırılan afet evlerinin yapılıp tamamlandığı, Amasya Lisesinin henüz yapılmadığı tespit edilmiştir. Yüzevler afet evlerinin 1948 yılında tamamlanması, Amasya Lisesinin 1950 yılında yapılmaya başlanıldığının bilinmesi sonucu fotoğrafın 1949 yılında

⁴⁷ Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.47'deki alanda yer almaktadır.

⁴⁸ Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.48'deki alanda yer almaktadır.

çekildiği anlaşılmıştır. Alınan bu fotoğraf dijital ortamda çizilerek günümüzle karşılaştırılmalı bir analiz gerçekleştirilmiştir (Şekil 63).

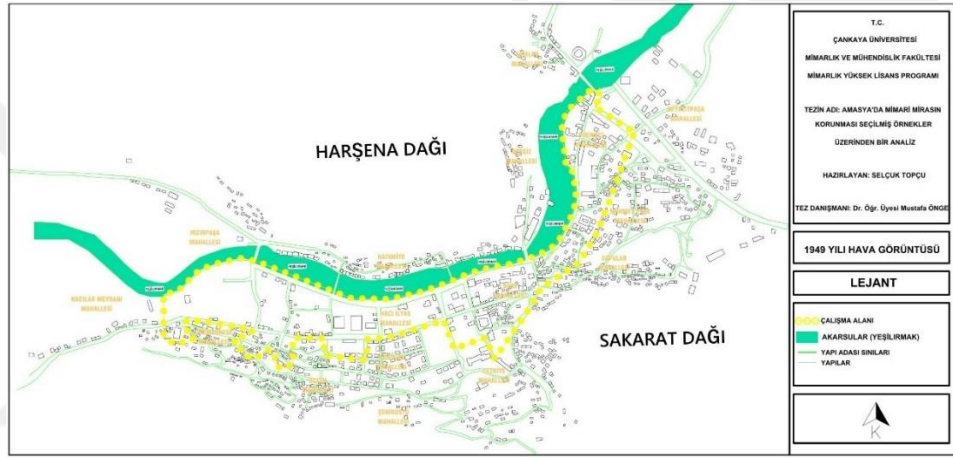

Şekil 61: 1949 yılı Amasya Şehir Merkezi hava fotoğrafı (Amasya Belediye Arşivi).

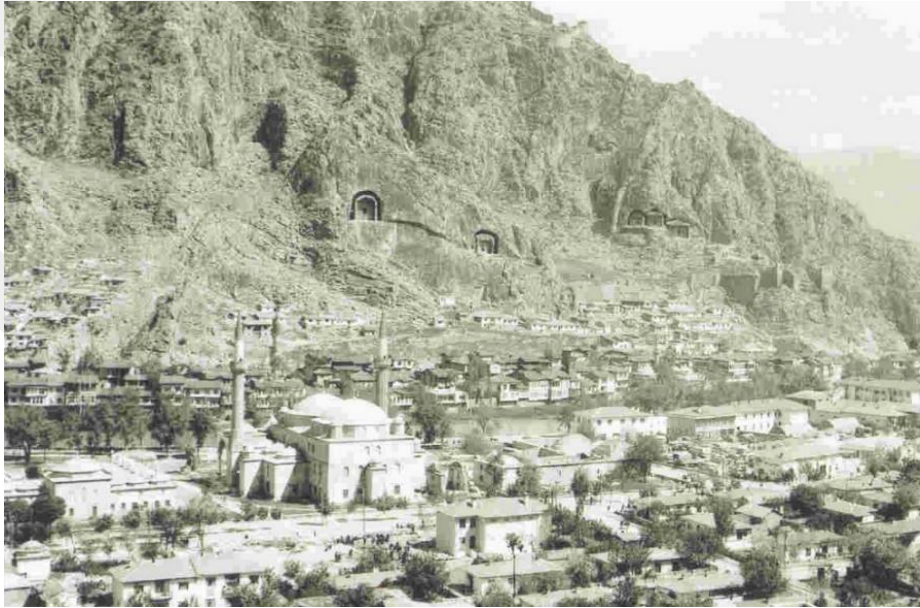

Şekil 62: 1949 yılı çalışma alanı hava fotoğrafı (Amasya Belediye Arşivi).

Fotoğrafa bakıldığında günümüzde ana arter olan Mustafa Kemal Paşa Caddesi'nin Yavuz Selim Meydanı'na bağlanarak orada son bulduğu ve caddenin devamının olmadığı görülmektedir. Günümüzdeki Yavuz Selim Meydanı'nın henüz tam anlamıyla kavşak konumunda açılmadığı yerde yapılaşmaların olduğu görülmüştür. Çalışma alanında yüksek katlı yapıların olmadığı, Mustafa Kemal Paşa Caddesi'nin üzerinde günümüzdeki gibi yoğun bir yapılaşmanın olmadığı, alanın kuzeydoğusunda organik olarak yapılaşmaların olduğu, belirgin bir parsel düzeninin olmadığı anlaşılmaktadır (Şekil 64-65-66-67). Çalışma alanının batısında seyrek durumda yapılaşmaların olduğu, boş arazilerin ön planda olduğu bir kısım görülmüştür.

Şekil 63: Çalışma alanının 1949 yılı hava fotoğrafına göre durumu.

Şekil 64: 1949 yılı Sultan II. Beyazıt Külliyesi ve Yüzevler görünümü.⁴⁹ (OKA Arşivi).

⁴⁹ Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.49'daki alanda yer almaktadır.

Şekil 65: 1949 yılı Yüzevler görünümü.⁵⁰ (OKA Arşivi).

Şekil 66: 1950 yılı Hükümet Köprüsü ve Yavuz Selim Meydanı görünümü.⁵¹ (OKA Arşivi).

Şekil 67: 1950 yılı Pirinççi Mahallesinden M.K. Paşaca Caddesine bakış.⁵² (OKA Arşivi).

⁵⁰ Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.50'deki alanda yer almaktadır.

⁵¹ Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.51'deki alanda yer almaktadır.

⁵² Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.52'deki alanda yer almaktadır.

Şekil 68: 1960 yılı Çalışma Alanı'nın batıya bakışı.⁵³ (OKA Arşivi).

4.1.2.3. 1962 Yılı İmar Düzenlemesi

Çalışma alanı için yapılan araştırmalarda Amasya Belediyesi ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmelerde Amasya şehir merkezinin Koruma Amaçlı İmar Planı'nın ilk olarak 1999 yılında ilan edildiği, 2009 yılında bu planın revizyona uğradığı, 2010 yılında tekrar Koruma Amaçlı İmar Planı düzenlendiği bilgisine ulaşılmıştır (Şekil 69). Günümüzde 2021 yılında yapılan son revizyon imar planı uygulaması Koruma Amaçlı İmar Planı (Sit Alanları) kullanılmaktadır. 2022 yılında yapılan çalışmalar arasında bu planın revizyonu için çalışmaların tekrar başladığı söylenmiştir.

⁵³ Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.53'deki alanda yer almaktadır.

Şekil 69: 1962 yılı Amasya Belediyesi imar revizyon planı (Amasya Belediyesi Arşivi).

Amasya şehir merkezinde ilk imar planı 1945 yılında hazırlanmış ancak uygulanmamıştır. 1962 yılında yapılan imar düzenlemesi ve çalışmaları, 1966 yılında Rauf Bey tarafından bir imar planı hazırlanarak uygulanmıştır (Şekil 70). Bu plan 1975

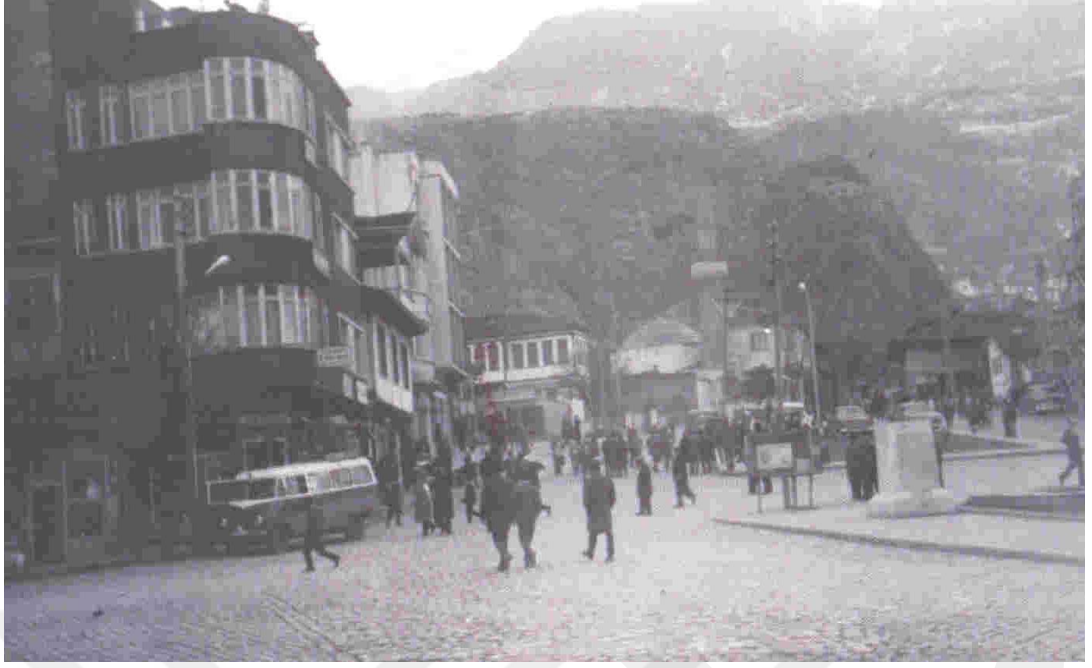
Amasya Belediyesinde 1962 yılında yapılan imar planı için arşivler araştırılmış, sadece iki pafta olarak çizimlere ulaşılmıştır. Bu iki pafta çalışma alanının ortasında; Dere Mahallesi, Selağzı bölgesi, Pirinççi Mahallesi, Helkis ve Hatuniye Mahalleleri'nin bir kısmını kapsar şekildedir.

1962 yılında yapılan imar düzenlemesinde Ziya Paşa Bulvarı ve günümüzde Mustafa Kemal Paşa Caddesi arasında kalan parsellerde belirgin bir düzen içinde parsel düzenlemesi yapıldığı görülmektedir. Parsel düzenlemesi yapılırken yapılaşma olacak alanlarda yükseklik sınırlamasının yapıldığı ve tarihî öneme sahip yapıların belirgin şekilde işaretlendiği görülmüştür. Bu da imar düzenlemesi yapılırken tarihî öneme sahip yapıların dikkate alındığını göstermektedir. Günümüzde Mustafa Kemal Paşa Caddesi'nin devamı olarak Pirinççi Mahallesi'nin de bir düzen içinde olmadığı, organik dokunun korunarak sokak dokusunda belirgin bir değişiklik yapılmadığı görülmektedir. Yavuz Selim Meydanı'nın henüz yeni açıldığı, yeni bir kavşak ve yol düzeni oluşturulmak istenildiği anlaşılmaktadır (Şekil 71-72).

Şekil 71: 1963 yılı Yavuz Selim Meydanı.⁵⁴ (Menç, 2018:99).

⁵⁴ Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.54'deki alanda yer almaktadır.

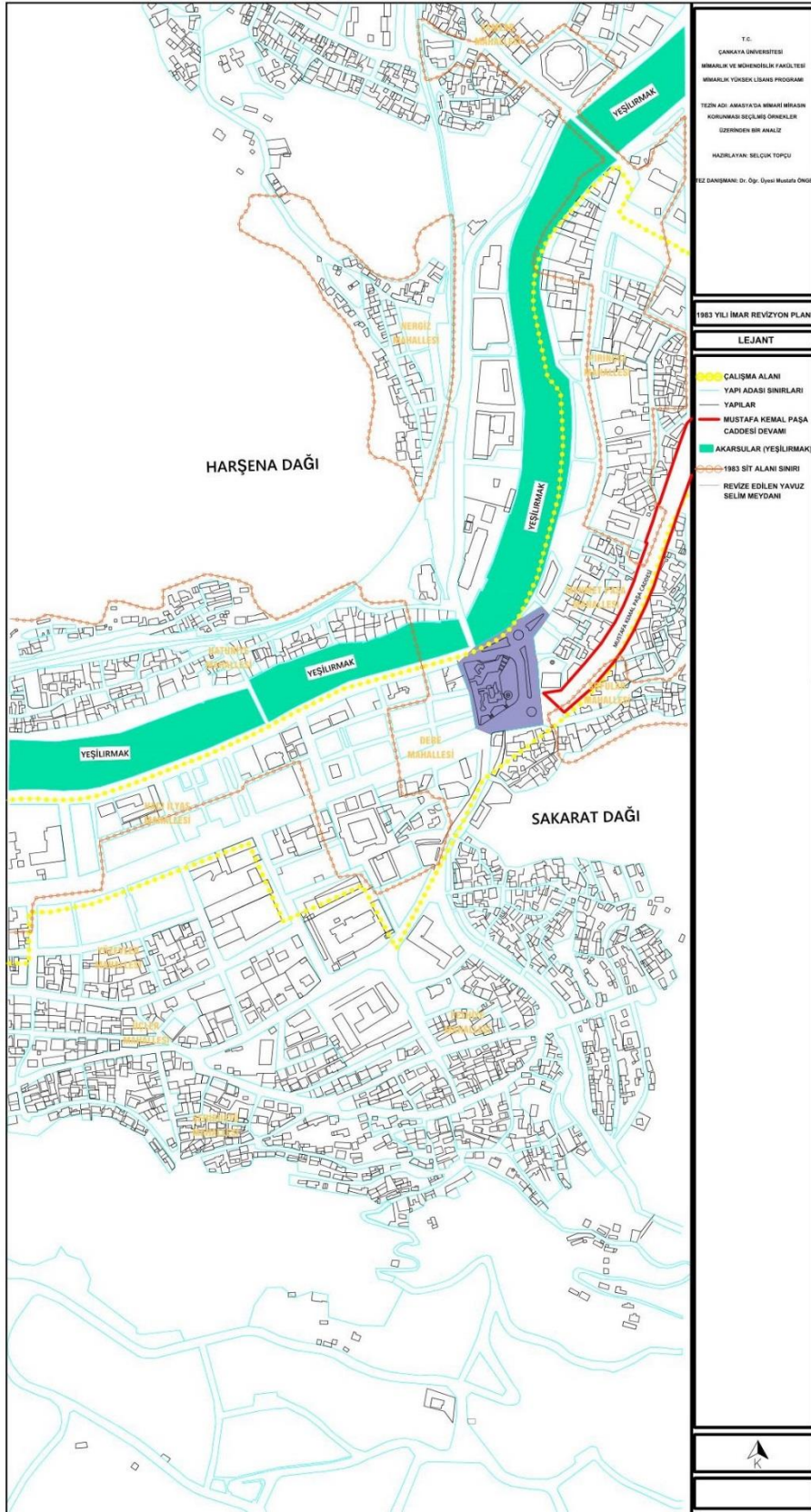

Şekil 72: 1963 yılı Yavuz Selim Meydanı.55 (OKA Arşivi).

4.1.2.4. 1983 Yılı İmar Düzenlemesi

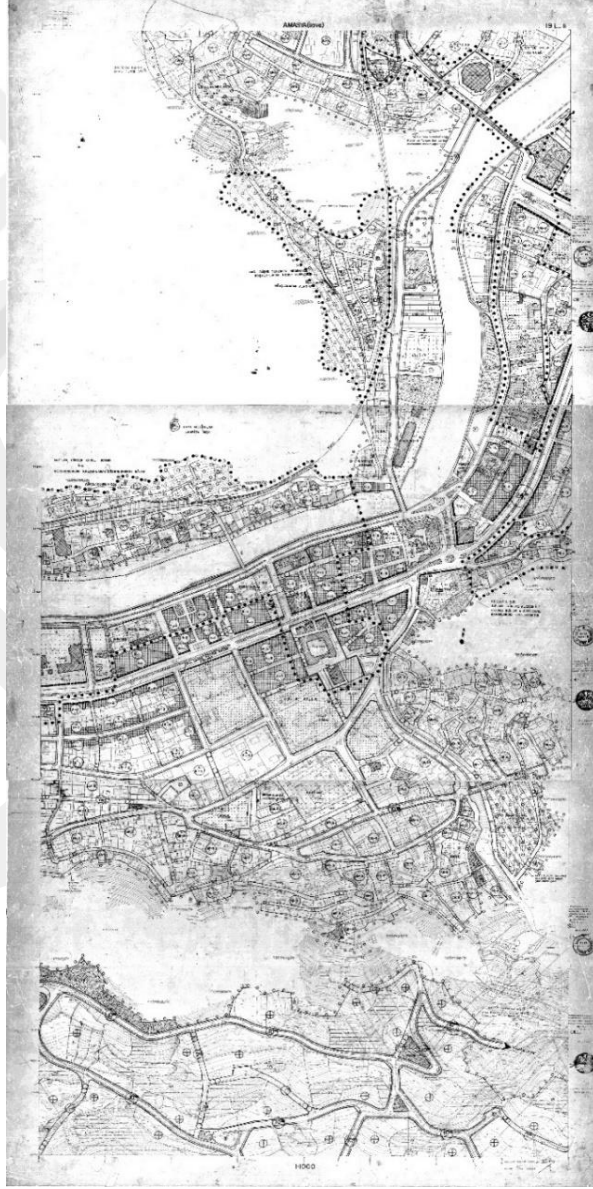
Amasya Belediyesi, 1983 yılında yapılan imar planı hazırlandığını, paftaların arşivlerinde yer almadığını ancak iki pafta olarak belirli bir kısmı kapsayan çizimlerin olduğunu belirtmiştir (Şekil 73). Bu paftalara ulaşıldığında çalışma alanını kapsayan kısmının 1962 yılına ait imar planlarıyla aynı olduğu anlaşılmıştır.

⁵⁵ Şekil 78 de yer alan görsel içerisinde F.55'deki alanda yer almaktadır.

Şekil 73: Çalışma alanının 1983 yılı imar revizyon planı durumu.

Ulaşılan paftalarda sit alanlarının işaretlendiği ancak günümüzle karşılaştırıldığında bütünlük içinde olmadığı ve bazı alanların eksik işaretlendiği görülmektedir (Şekil 74). Ziya Paşa Bulvarı'nın ve Mustafa Kemal Paşa Caddesi'nin genişletme işlemi yapıldığı ve orta refüj oluşturulduğu görülmüştür. Bulvar ve caddenin birleşimi konumunda olan Yavuz Selim Meydanı'nda bulunan kavşakların tamamen oluşturulduğu bu plan üzerinden görülmektedir. Mustafa Kemal Paşa Caddesi'nin Yavuz Selim Meydanı'ndan itibaren Pirinççi Mahallesi'nin içinden devamının getirildiği, mahalle içinde organik formda bulunan parsellerin bozularak çift yönlü yol açıldığı anlaşılmaktadır. Bu yol açılırken birçok yapının yok olduğu anlaşılmış, o dönemin sit alanına teğet geçen bir bölgenin seçildiği paftalardan okunabilmiştir.

Şekil 74:1983 yılı Amasya Belediyesi imar revizyon planı (Amasya Belediye Arşivi)

4.1.3. Analizlerin Değerlendirilmesi

1900 yılından günümüze kadar belirlenen çalışma alanı ve yakın çevresinde büyük olaylar yaşanmış alan birçok değişikliğe uğramıştır. Hayat şartlarının değişimi ve nüfus artışı nedeniyle Amasya'nın merkezi konumunda bulunan çalışma alanında yapılar ve araçlar için düzenlemeler olmuştur. 1914-1915 yılında yaşanan yangınlar sonucunda birçok bölge yıkılıp yok olarak yapılaşmaların bütünlüğü bozulmuş, alan boş bir arazi konumuna gelmiştir. Akabinde yapılan düzenlemeler ve çalışmalar sonucunda yeni yapılaşmalar olmuştur. Bu düzenlemeler sırasında 1938 yılında büyük Erzincan depremi yaşanmış ve yapılar üzerinde tekrar yıkılmalar ve yıpranmalar yaşanmıştır. Bu yıkımlardan tarihî yapılar da hasar almış ve bütçe yetersizliklerinden yapılardaki hasarlar uzun süre düzeltilememiştir. 1915 yılındaki yangının etkilediği bölgede bu deprem sonucunda Yüzevler adıyla yüz adet afet evi yapılmıştır. 1949 hava fotoğrafından anlaşıldığı üzere iki önemli aks oluşturulmuştur. Bunlar günümüzdeki Ziya Paşa Bulvarı ve Mustafa Kemal Paşa Caddesi'dir. 1960'lı yıllarda yapılan imar düzenlemeleriyle seçilen çalışma alanı hem ticari bir merkez hem de tarihî öneme sahip yapıların yer aldığı önemli bir alan olmuştur. 1980'li yılların sonunda çalışma alanının Amasya'nın merkezi konumunda olmasından dolayı ticarete ve konutlarda yetersizlik görüldüğü ve bu alanın doğusuna ve batısına doğru çalışmalar olduğu gözlemlenmiştir. Ana arter konumunda olan Mustafa Kemal Paşa Caddesi'nin devamının getirilmesi ve Ziya Paşa Bulvarı'nın Mehmet Paşa Caddesi'yle birleştirilmesiyle ikinci bir aks oluşturulmuştur. 1950'li yıllarda yapılan Amasya Lisesi, Amasya'nın tescilli bir yapısı olmasa da konumu ve yıllarca yetiştirmiş olduğu birçok isimle Amasya'nın simgesi hâline gelmiştir. Ancak 21. yüzyılda yapılan çalışmalar sonucunda Amasya Lisesi yıkılarak yerine üç katlı kapalı otopark yapılmış, şehrin silueti ve planlamasında değişiklikler görülmüştür. Kent içerisinde anlamsal değere sahip Amasya Lisesi, yetiştirmiş olduğu birçok insan ile kentin kaderinde farklı bir rol oynamıştır. Bu yapının yıkılmasıyla, kent içerisinde önemli bir kayıp yaşandığı söylenilebilir (Şekil 76-77). Aynı dönemlerde Harşena Dağı'nın içinden araç trafiği için bir tünel açılmıştır. Bir ucu Helkıs Mahallesi, diğer ucu ise Kurşunlu Mahallesi'ne bağlanmıştır. Bu tünelin çalışma alanına olan etkisi, Kurşunlu Mahallesi'nde organik formda olan parsellerde yer alan yapıların yıkılarak alana trafik yükünün arttığı bir nokta oluşturulmasıdır. Ancak Helkıs Mahallesi'nde tünelin çıkış noktasında birkaç yapı yıkılarak o bölgede bulunan tarihî öneme sahip hükümet konağı gibi yapıların ön plana çıkması sağlanmıştır. Seçilen çalışma alanında 20. yüzyıl başlangıcından günümüze kadar oluşan değişimler sonucunda Amasya'nın gelişiminin bu bölgeden yayılarak geliştiği yapılan analizler sonucunda gözlenmiştir.

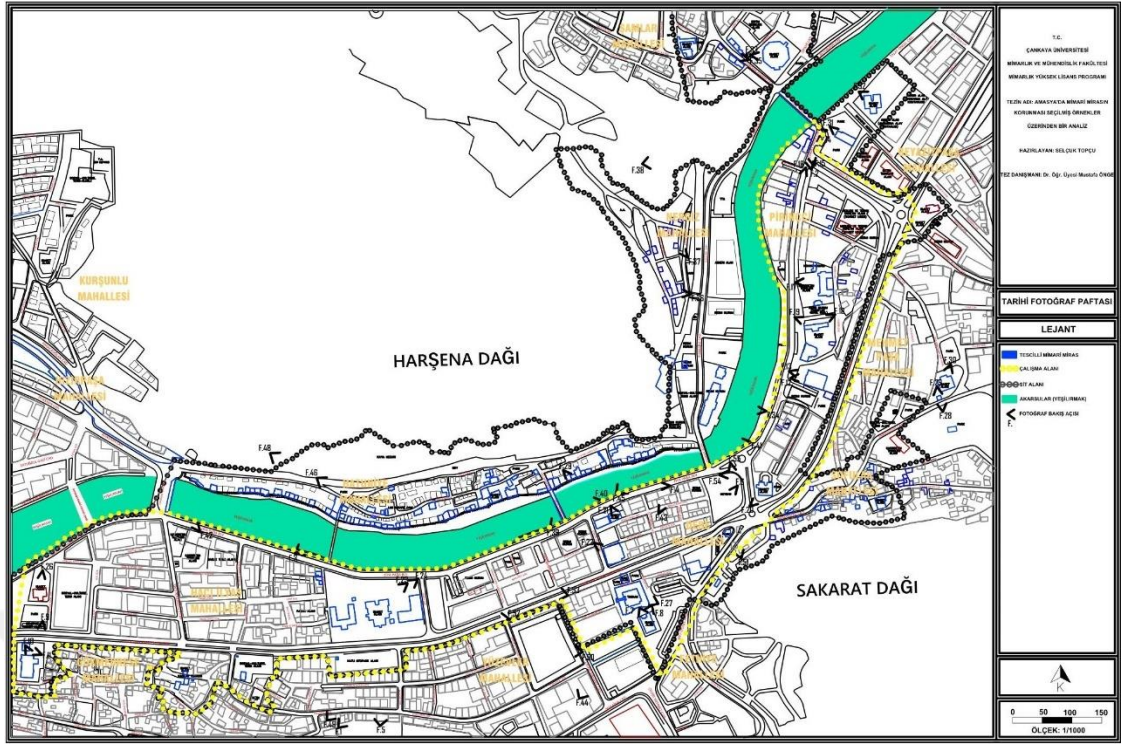
noktasında bir kavşak ve yol oluşturulabilmesi için yıkılan konut yapısı olmuştur (Şekil 75)

Şekil 76: Amasya Şehir Merkezi 2005 yılı hava fotoğrafı.

Şekil 77: Amasya Şehir Merkezi 2021 yılı hava fotoğrafı.

SONUÇ

Bu tez çalışmasında öncelikle Amasya kentinin tarihi üzerinden mimari mirasın korunmuşluk durumu belirli bir alan içinde ele alınarak analizler yapılmıştır. Bu analizler yapılırken literatür taramaları yanında yerel arşivler araştırılmış ve bulgular neticesinde bir görüş elde edilmiştir. Güncel imar durumu üzerinden bir alan seçilmiş, bu alan tüm araştırma için temel alınmıştır. Belirlenen alan seçiminde mimari mirasın doku yoğunluğu ve tarihî süreçte yaşanmış olayların etkilediği alanlar ele alınmıştır. Alan içinde güncel durumdaki yapılaşmalar ve alanı etkileyen yol aksları dikkate alınmıştır. Ulaşım analizi yapılarak araç ve yaya akışının alana etkileri ele alınmıştır. Bu trafik akışının beş noktasının tarihî öneme sahip yapılar üzerinden yapıldığı gözlenmiştir (Şekil 12). Yapı yüksekliği, yapı kullanımı ve yapılaşmış alan boş alan analizi yapılarak kültürel mirasın günümüzde korunmuşluğu konusunda bir tespit yapılmaya çalışılmıştır (Şekil 16). Bu analiz ve tespitler yerinde incelemelerle yapılmıştır. Literatür taramaları ile desteklenen yapılar tarihsel dönemlere ayrılarak çalışma alanı içinde bölgesel yerleşim tespiti sağlamıştır. Aynı zamanda bu analizler tarihî ve güncel fotoğraflarla desteklenmiştir.

Amasya kenti kuruluşundan günümüze kadar üzerinde hüküm süren medeniyetler, doğal ve çevresel faktörlerden etkilenmiştir. Tarihî öneme sahip yapıların birçoğu bu faktörler sonucunda yıkılmalara ve yok olmalara maruz kalmıştır. Tez, seçilen çalışma alanınının 20. yüzyıl başından günümüze kadar yaşanmış yangın, deprem, sel felaketleri ve imar düzenlemeleri sonucunda olan değişimleri analizler doğrultusunda ele almıştır. Seçilen çalışma alanı ve çevresinde 1900-1915 yılları arasında tarihî öneme sahip yapılar dikkate alınmadan düzensiz şekilde yapılaşmaların olduğu görülmüştür. Bu yıllara ait bir haritaya Hüseyin Menç arşivinden ulaşılmış ve harita günümüz imar durumu üzerinden değerlendirilmiştir. 1914-1915 yangınlarından sonra çok sayıda yapının yok olması şehir merkezinde bir boşluk oluşturmuş ve düzensiz yapılaşmaya yol açmıştır. 1945 yılında imar planı çalışmaları yapılmış ancak uygulamaya geçilememiştir. 1949 yılına ait bir hava fotoğrafı Amasya Belediyesi arşivinde bulunmuş ve harita olarak çevrilmiştir. Böylece seçilen çalışma alanınının o yıllardaki mevcut imar durumu ve 20. yüzyıl başlangıcından itibaren günümüze kadar olan değişimi de değerlendirilebilmiştir. Cumhuriyet Dönemi'nden sonra imar planı çalışmalarınının başlatılması ve ancak gecikmeli olarak uygulamaya geçilmesi, tarihî öneme sahip yapıların ve yakın çevresinin olumsuz etkilenmesine hatta birçok yapıda kayıplara neden olmuştur. Bu nedenlerin yanı sıra, 1950 ile 2000'li yıllar arasında yaşanan deprem ve sel felaketleri sonucunda tarihi öneme sahip yapılarda tahribata, konutlarda ise yıkımlara sebep olmuştur. Tahribat

ve yıkımlar sonucunda, yeni imar düzenlemeleri getirilmiş ve tarihi öneme sahip yapıların korunabilmesi için karuma amaçlı imar planları oluşturulmuştur. Yapılan araştırmada Amasya Belediyesi arşivinde 1962 ve 1983 yılı imar planlarının bir kısmına ulaşılmıştır. Bu haritalarda seçili alanın bazı kısımlarında trafik akışının değiştiği ve yıkılan yapıların olduğu görülmüştür. Ulaşılan hava fotoğraflarıyla alanın 21. yüzyıl başları ile bugünkü durumu arasındaki farklılıklar gözlenerek analizi yapılmıştır.

Çalışma alanında, günümüze değin uğramış olduğu olaylar sonucunda karakteristik yapısının değişimi gözlemlenmiştir. Çıkan yangınlar, oluşan taşkınlar neticesinde birçok yapı yok olurken, zamanla kent içerisinde belirgin boşluklar oluşmuştur. Buda demek oluyor ki çalışma alanı tarihsel süreçte büyük ölçüde tahrip olmuştur. Bu tahribat sürecinde yangın ve imar çalışmaları büyük rol almıştır. Tarihi öneme sahip yapıların her mahallede sınırlı sayıda olması, yapıların korunmasını ve sahip çıkılmasını kolaylaştırmıştır. Ancak en büyük kayıp konut dokularında gerçekleşmiştir.

Bu çalışmada yapılan araştırmalar sırasında tarihî öneme sahip olaylar ele alınmıştır. Yapılan araştırmalar sırasında elde edilen fotoğraflarda görüldüğü üzere birçok sel felaketinin yaşandığı bilinmektedir. Ancak yapılan literatür ve yerel arşiv taramalarında bu sel felaketleri hakkında haritasal bir belge bulunamamıştır.

Araştırmalar sırasında yerel arşivler ele alındığında şehir hakkında belirgin bir arşivin olmadığı görülmüştür. Yararlanılan yerel arşivlerde imar durumu haritasal belgelere sahipken yangın, sel vb. olaylar ile tarihî durumlar belgeler konusunda yeterli görülmemiştir. Bu hususa ait belgelerin geleceğe aktarılacak şekilde hazırlanmasının gerekliliği ortaya çıkmıştır. Kurumsal hafızanın arşivler üzerinden ilerlemesinin gelecekte yapılacak araştırmalara veri sağlayacağı düşünülmektedir. Gelecekte tarihî öneme sahip belgelerin bir araya toplanıp kronolojik bir sıralamayla yerel bir kurum üzerinden toplanmasının Amasya kentinin kültür mirasının korunmasına katkısı olacağı görülmüştür.

KAYNAKÇA

- AMASYA BELEDİYESİ İMAR VE ŞEHİRCİLİK MÜDÜRLÜĞÜ (2022), Amasya Beleydiyesi, Amasya.
- AMASYA İL KÜLTÜR VE TURİZM MÜDÜRLÜĞÜ, <https://amasya.ktb.gov.tr>, ET. 02.02.2022.
- AMASYA İL YILLIĞI 1973 (1973), Amasya Valiliği, Amasya.
- AMASYA KÜLTÜR ENVANTERİ (2007), Amasya Valiliği, Amasya.
- AMASYA VALİLİĞİ, <http://www.amasya.gov.tr>, ET. 02.05.2022.
- ASLANAPA Oktay (1990), *Türk Sanatı*, 2. Cilt, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Remzi Kitabevi, Ankara.
- AYLAR Faruk ve ÇOBAN Asım (2004), "Baraklı Çağlayanı (Taşova-Amasya)", *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 24, Sayı 3, ss. 365-381.
- AYVERDİ Ekrem Hakkı (1989), *Osmanlı Mimarisinde Çelebi ve II. Sultan Murad Devri*. İstanbul.
- BALTACI Cahid (1976), *Osmanlı Medreseleri*, İrfan Matbaası, İstanbul.
- CUNBUR Müjgan (1987), "Selçuklu ve Osmanlı Devirlerinde Kadınların Kurdukları Şifahaneler", *Erdem*, Cilt 3, Sayı 8, ss. 941-348.
- ÇETİNTAŞ Özgür (2017), *13. Yüzyıl Anadolu Selçuklu Mimarisinde Selçuklu Sülüsü* (Doktora Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta. file:///C:/Users/user/Downloads/488981.pdf
- ERKEN Sabih (1983), *Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler*, 2. Cilt, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- ESİN Taylan ve ETÖZ Zeliha (2015), *1916 Ankara Yangını Felaketin Mantiği*, İkinci Basım, Ed. Tanıl Bora, İletişim Yayınları, İstanbul.
- HIRCA Tuğçe (2018), *Akım Ölçümü Olmayan Nehirlerde Taşkın Yayılım Haritalarının Oluşturulması Ve Hasar Olasılık Eğrilerinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi, Sakarya. file:///C:/Users/user/Downloads/532154.pdf
- HÜSAMEDDİN, Abdi-Zade Hüseyin (1986), *Amasya Tarihi*, 1.Cilt, Amasya Belediyesi Kültür Yayınları, Ankara.
- KARAÇAĞ Abdullah (2010), "Amasya Yakub Paşa Zaviyesi", *Akdeniz Sanat Dergisi*, Cilt 3, Sayı 6, ss. 101-116.

- KARAHAN Suat (2006), *Tarihsel Süreç İçerisinde Türklerde Müzikle Terapi* (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
file:///C:/Users/user/Downloads/219075.pdf
- KARPUZ Haşım (2001), *Anadolu Selçuklu Mimarisi: Yardımcı Ders Kitabı*, Selçuk Üniversitesi Yaşatma ve Geliştirme Vakfı, Konya.
- KOÇYİĞİT Fazilet (2014), "Amasya Gökmedrese Camii Üzerine Bir Değerlendirme", *Journal of International Social Research*, Cilt 7, ss. 35.
- KOLAY, Emre (2013). *Amasya İl Merkezinde Geç Dönem Kamu Yapıları:(1848-1947)* (Yüksek Lisans Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
file:///C:/Users/user/Downloads/353387%20(2).pdf
- KOZANOĞLU Özlem (2006), *Amasya Kurtoğlu Han'ı (Koza Han) Restorasyon Önerisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- KUŞ Ayşegül, İSKENDER KILIÇ Pelin (2015), "Henry John Van Lennep'e Göre Amasya'nın Fizikî ve Coğrafi Yapısı", *II. Uluslararası Geçmişten Günümüze Merzifon ve Amasya Yöresi Sempozyumu*, ss.140-148, Amasya.
- MENÇ Hüseyin (2008), *Fotoğraflarla Geçmişte Amasya*, Amasya Belediyesi Kültür Yayınları, Amasya.
- MENÇ Hüseyin (2010), *Milli Mücadele Yıllarında Amasya*, Genişletilmiş 3. Baskı, Amasya Belediyesi Kültür Yayınları, Ankara.
- MENÇ Hüseyin (2014), *Tarih İçinde Amasya*, Amasya Belediyesi Kültür Yayınları, Amasya.
- OLCAY Osman F. (2010), *Amasya Şehri*, Amasya Belediyesi Kültür Yayınları, Amasya.
- OLTULU Ersel (2006), *Amasya'nın Anıtsal Eserleri ve Hızır Paşa Külliyesi Restitüsyon ve Koruma Önerisi* (Yüksek Lisans Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- ÖNKAL Hakkı (1980), "Selçuklular Devri Amasya Türbeleri", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 4, ss.185-240.
- ÖZKAYNAK Merve, ULUSOY Mine (2021), "Tarihsel Süreç İçinde Nehir Kıyısı Yerleşimlerinin Değişimi: Amasya Örneği", *Uluslararası Sinan Sempozyumu*, ss.451-460, Edirne.
- SARI Tuba (2010), *Türkiye'de Kent Planlaması ile Değişen Konut Üretim Sürecinin İncelenmesi: Amasya Örneği* (Yüksek Lisans Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

- ŞEN Ayşegül (2019), *Amasya Şehir Merkezindeki Dini Ziyaret Yerleri* (Yüksek Lisans Tezi), Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çorum.
- ŞENOL Eren (2010), *Amasya'nın Cumhuriyet Dönemi Kentsel Gelişim Süreci ve Kentleşme Sorunları* (Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- ŞENOL Eren (2020), "Türkiye'de, Amasya İline Kayıtlı Nüfusun Coğrafi Dağılışı", *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 7, ss. 161-210.
- ŞENOL Eren (2015), "Türkiye'nin Şehirleşme Sürecinde Merzifon Şehrinin Yeri", *III. Geçmişten Günümüze Merzifon ve Amasya Yöresi Sempozyumu (08 – 10 Ekim 2015) Bildiriler Kitabı*, ss. 636-651, Amasya-Merzifon.
- SÖZEN Metin (1970), *Anadolu Medreseleri Selçuklu ve Beylikler Devri, I, Açık Medreseler*, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- TACIN GİZEMLİ ŞEHRİ AMASYA (2003), Amasya Valiliği, Amasya.
- TUNCER Orhan C. (1986), *Anadolu Selçuklu Mimarisi ve Moğollar*, Vakıflar Bankası Yayınevi, Ankara.
- TUNCER Orhan C. (1986), "Tarikat Yapılarında İşlevin Tasarıma Etkisi", Say 4, ss.47-64.
- TÜRKİYE KÜLTÜR PORTALI, <https://www.kulturportali.gov.tr>, ET. 03.10.2022
- URAK Z. Gediz (1994), *Amasya'nın Türk Devri Şehir Dokusu ve Yapılarının Analiz ve Değerlendirilmesi* (Yayınlanmış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=jgAh7krkemVswS3Gg2HHTg&no=jgAh7krkemVswS3Gg2HHTg>
- VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ (1938), *Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler I*, İleveli 2. Baskı, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- VGM ARŞİVİ (1969), Abide ve Eski Eserler Fişi.
- YARAR Sibel (2020), "Amasya Kumacık Hamamının İlk İnşasındaki Planına Dair Bir Değerlendirme", *Vakıflar Dergisi*, Sayı 54, ss. 185-187.
- YAZICI Nurcan (2010), "Amasya'daki Hükümet Konağı", *Dergipark, Sanat Dergisi*, Cilt 91, ss.106.
- YILDIZ Sevcan (2020), *Kiliseden Camiye Bizans Mimarisi*, İksad Yayınevi, Ankara.
- YILMAZ Cevdet (2007), "Amasya İlinin Nüfus Özellikleri", *Birinci Amasya Araştırmaları Sempozyumu (13-15 Haziran 2007) Bildirileri 2*, ss. 899-915, Amasya.

ZENGİN Burhanettin, ÖZTÜRK Emrah ve SALHA Hamide (2014), “Amasya İlinin Alternatif Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi”, *Sosyal Bilimler Metinleri*, Cilt 2, ss. 1-22.

İNER KAYNAKLARI:

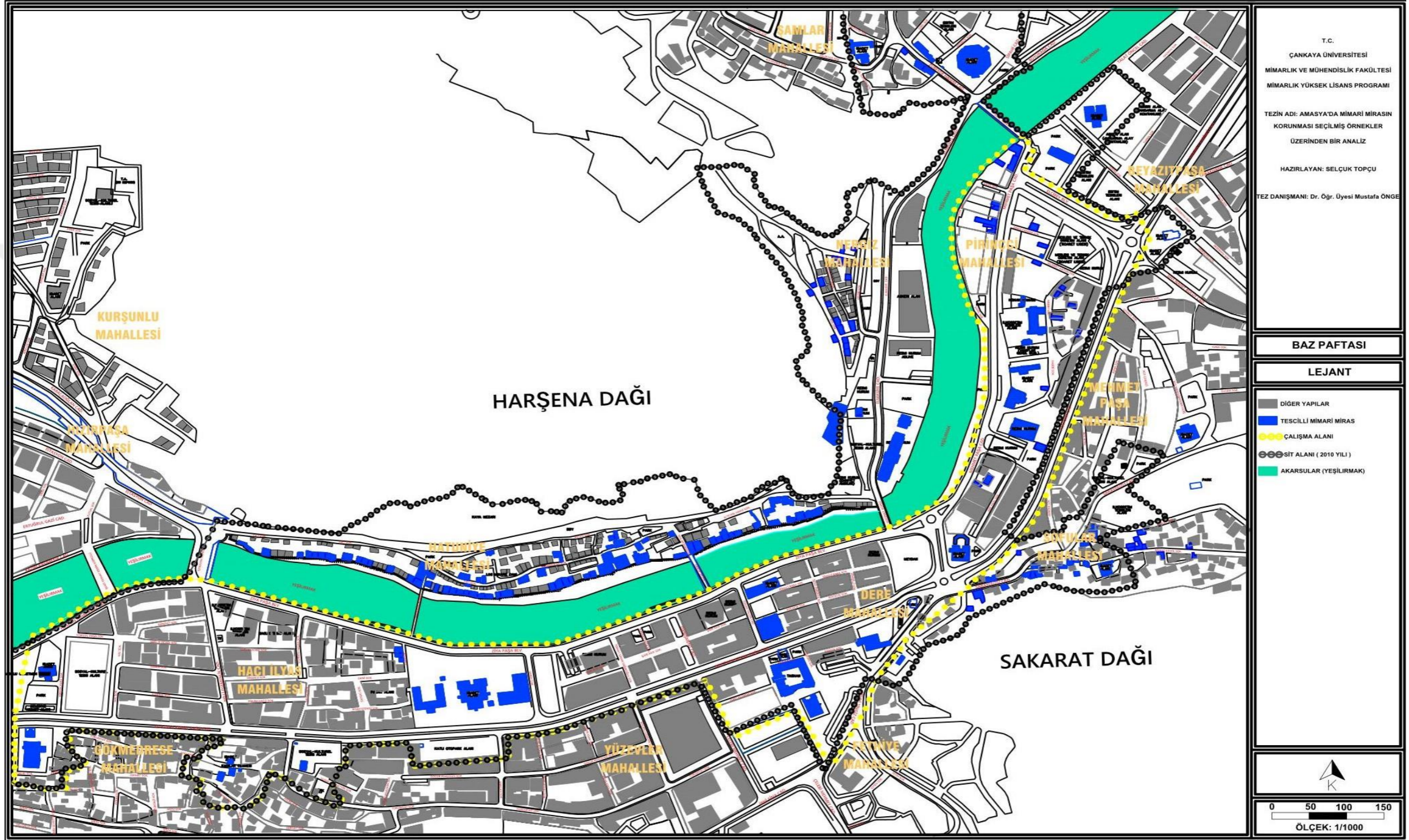
URL-1 “<https://www.turkey-visit.com/map/Amasya-Map>, ET.01.20.2022.”

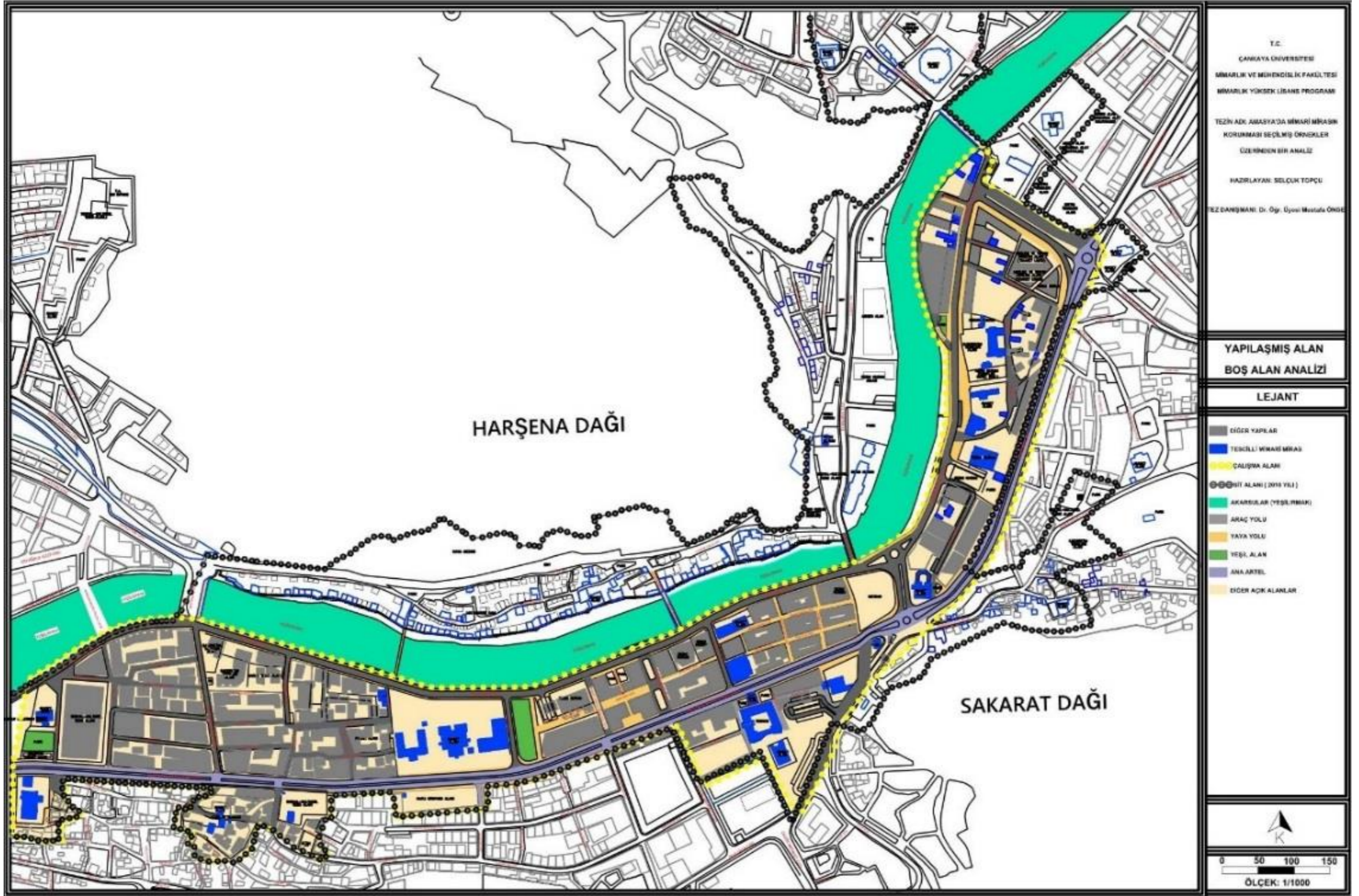
URL-2 “<https://www.google.com.tr/maps/search/Amasyahavafoto>, ET.01.20.2022.”

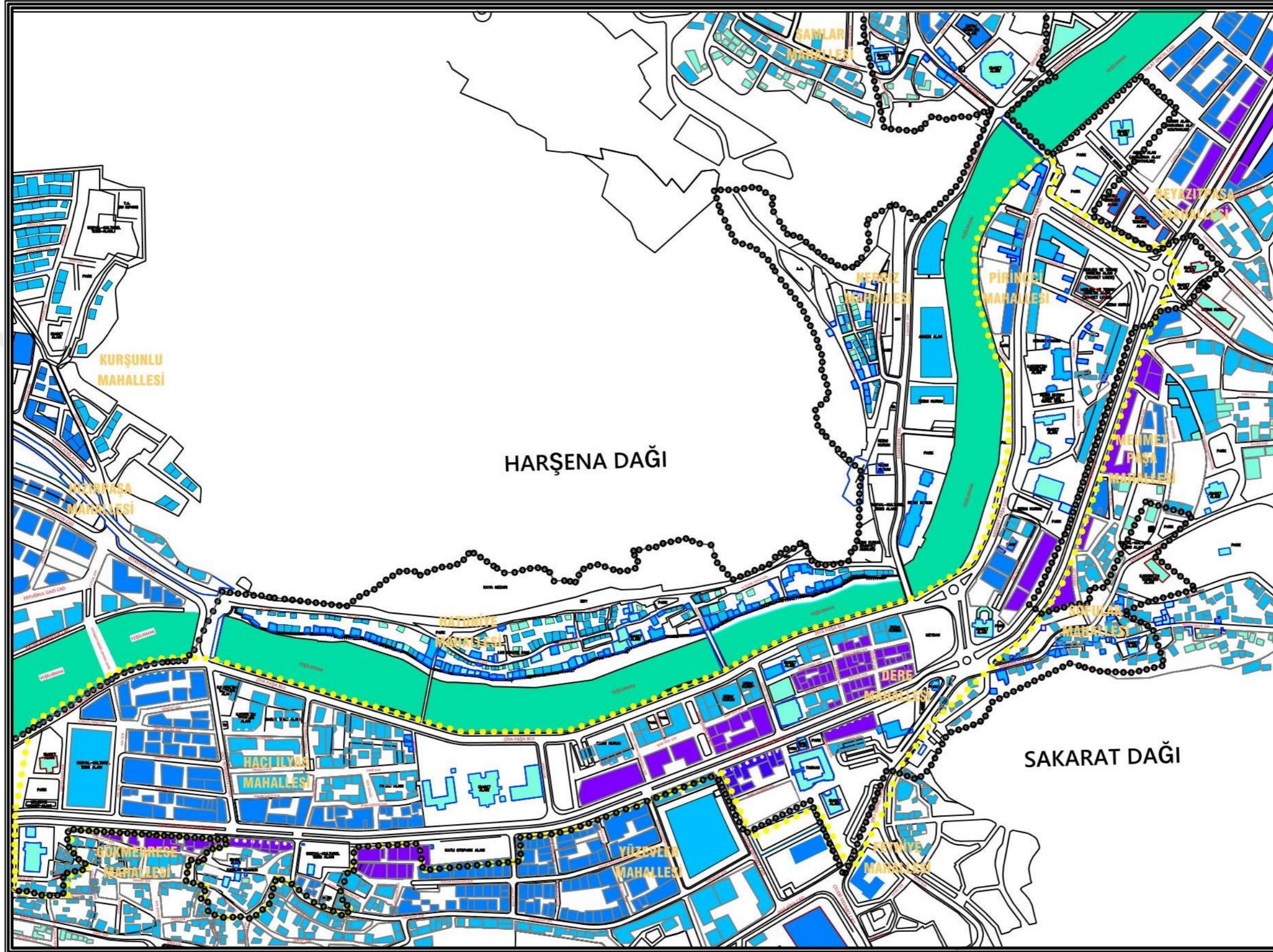
URL-3 “<https://amasya.ktb.gov.tr>, ET. 02.02.2022.

URL-4 “<https://www.kulturportali.gov.tr>, ET. 03.10.2022

EKLER

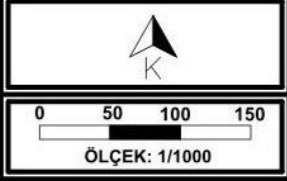

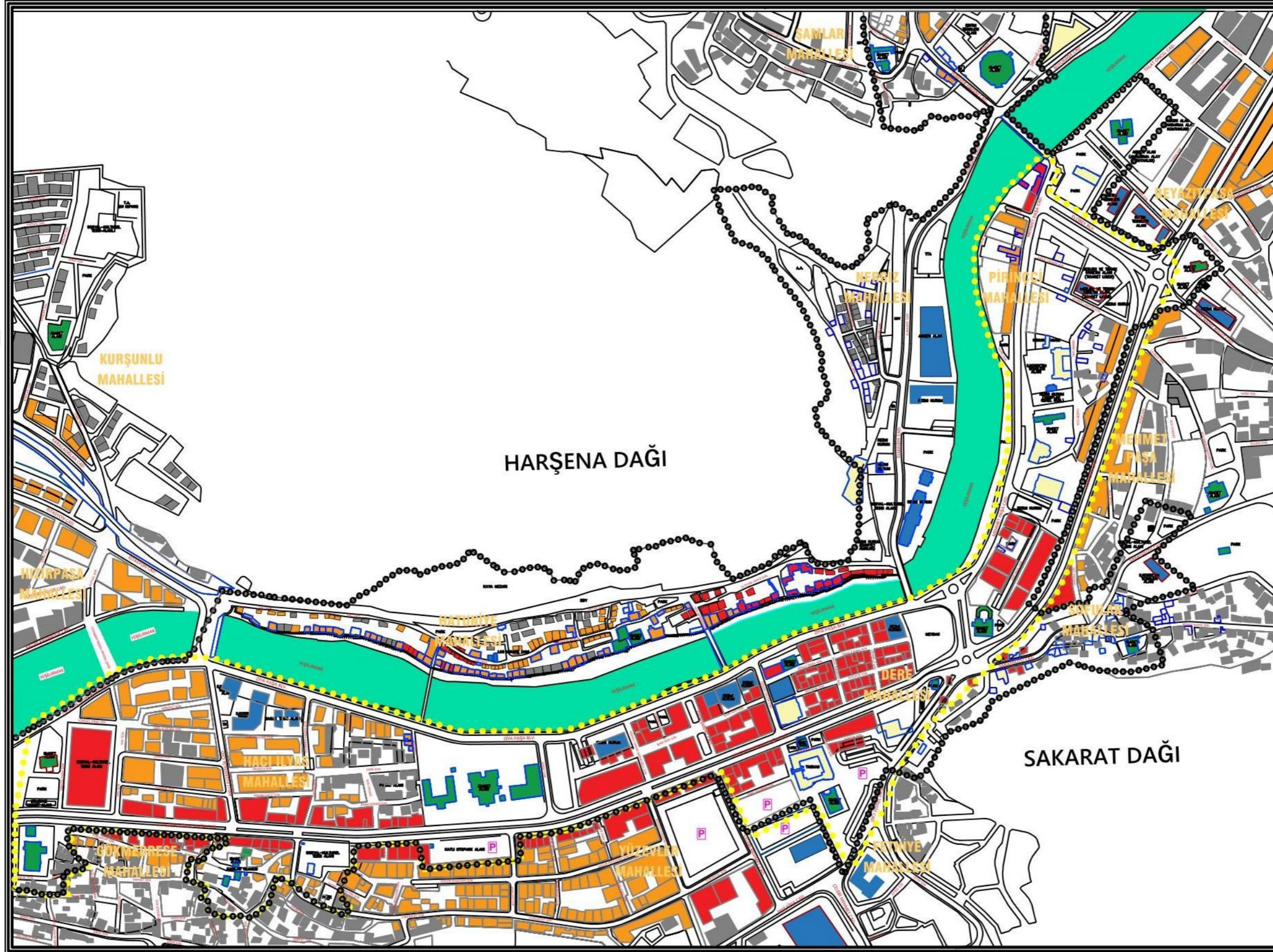
T.C.
 ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ
 MİMARLIK VE MÜHENDİSLİK FAKÜLTESİ
 MİMARLIK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
 TEZİN ADI: AMASYA'DA MİMARİ MİRASIN
 KORUNMASI SEÇİLMİŞ ÖRNEKLER
 ÜZERİNDEN BİR ANALİZ
 HAZIRLAYAN: SELÇUK TOPÇU
 TEZ DANIŞMANI: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ÖNGE

YAPI YÜKSEKLİĞİ ANALİZİ

LEJANT

- SİT ALANI
- ÇALIŞMA ALANI
- 6-7 KATLI 16m. - 23m.
- 5 KATLI 12m. - 17m.
- 3-4 KATLI 6m. - 14m.
- 2 KATLI 3m. - 6m.
- AKARSULAR (YEŞİLİRMAK)

T.C.
 ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ
 MİMARLIK VE MÜHENDİSLİK FAKÜLTESİ
 MİMARLIK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TEZİN ADI: AMASYA'DA MİMARİ MİRASIN
 KORUNMASI SEÇİLMİŞ ÖRNEKLER
 ÜZERİNDEN BİR ANALİZ

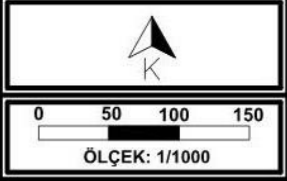
HAZIRLAYAN: SELÇUK TOPÇU

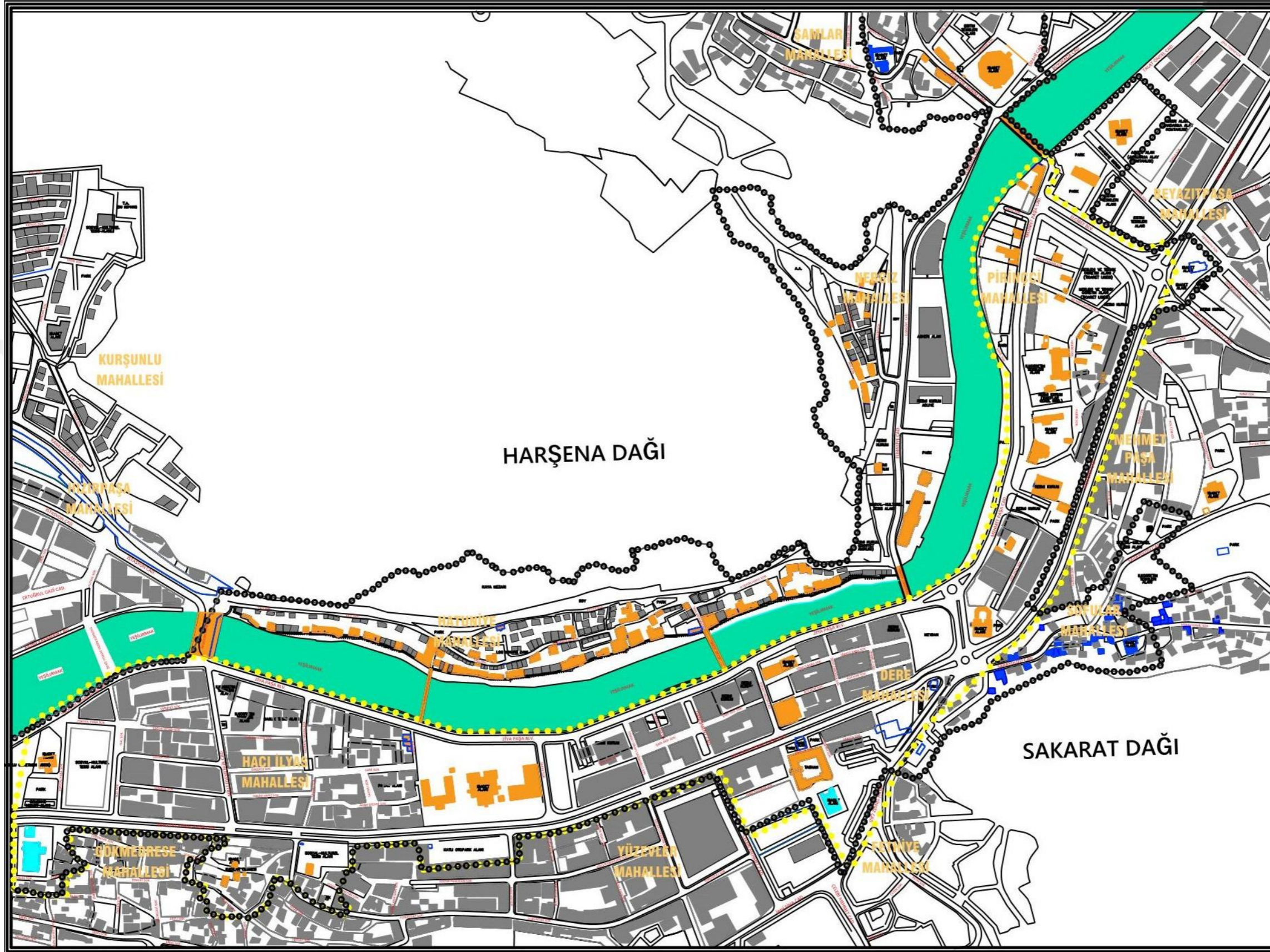
TEZ DANIŞMANI: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ÖNGE

YAPI KULLANIM ANALİZİ

LEJANT

- SİT ALANI
- ÇALIŞMA ALANI
- KONUT
- TİCARET
- DİNİ
- KONUT + TİCARET
- SERGİ ALANI - KÜLTÜREL
- RESMİ
- AKARSULAR (YEŞİLRİMAK)
- P OTOPARK

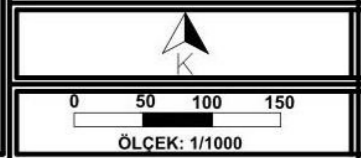

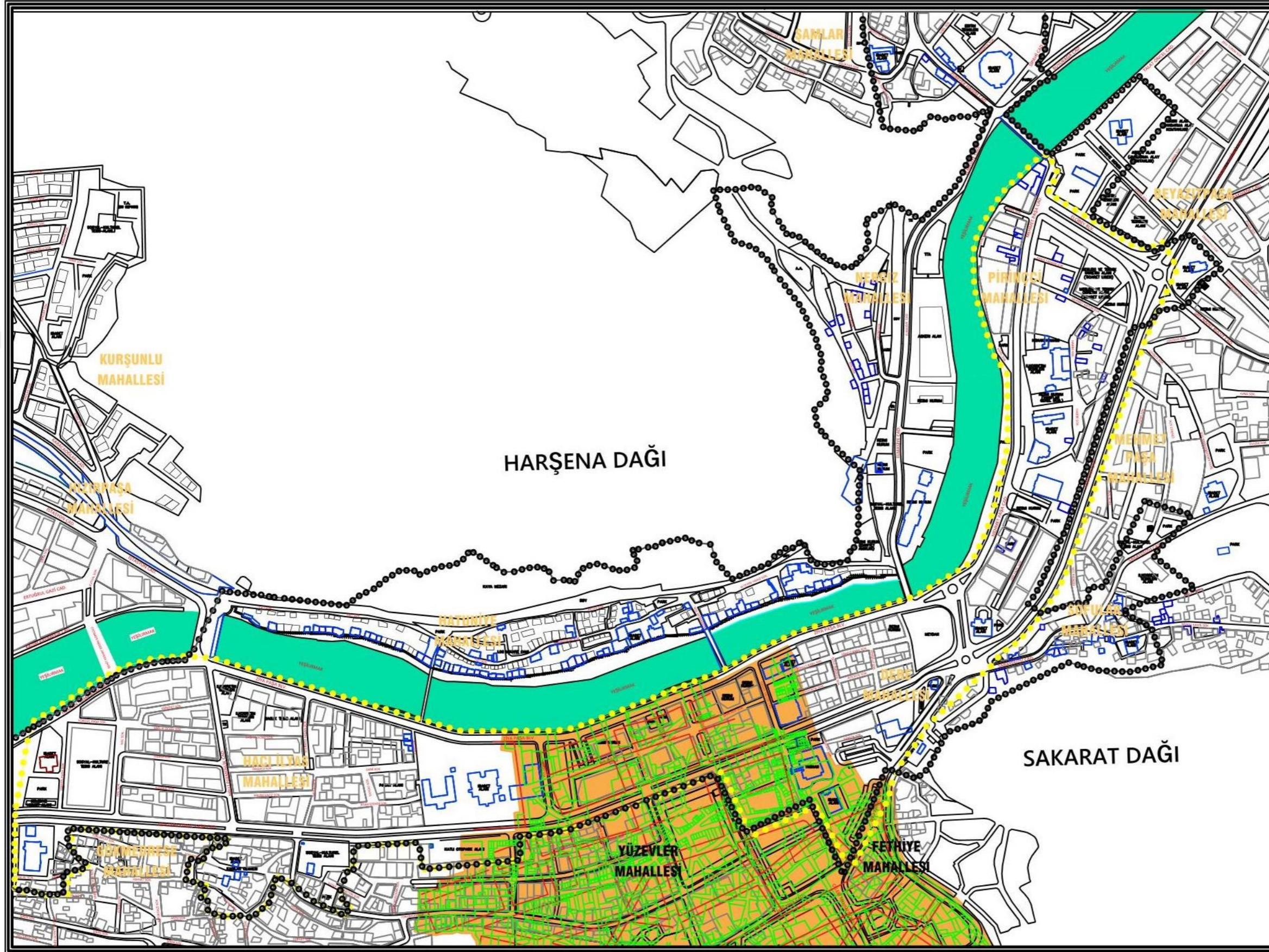
T.C.
 ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ
 MİMARLIK VE MÜHENDİSLİK FAKÜLTESİ
 MİMARLIK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
 TEZİN ADI: AMASYA'DA MİMARİ MİRASIN
 KORUNMASI SEÇİLMİŞ ÖRNEKLER
 ÜZERİNDEN BİR ANALİZ
 HAZIRLAYAN: SELÇUK TOPÇU
 TEZ DANIŞMANI: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ÖNGE

MİMARİ MİRAS DÖNEM ANALİZİ

LEJANT

■	DİĞER YAPILAR
■	TESCİLLİ MİMARİ MİRAS
---	ÇALIŞMA ALANI
○	SİT ALANI
■	AKARSULAR (YEŞİLİRMAK)
■	OSMANLI DÖNEMİ
■	SELÇUKLU DÖNEMİ

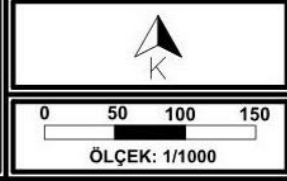

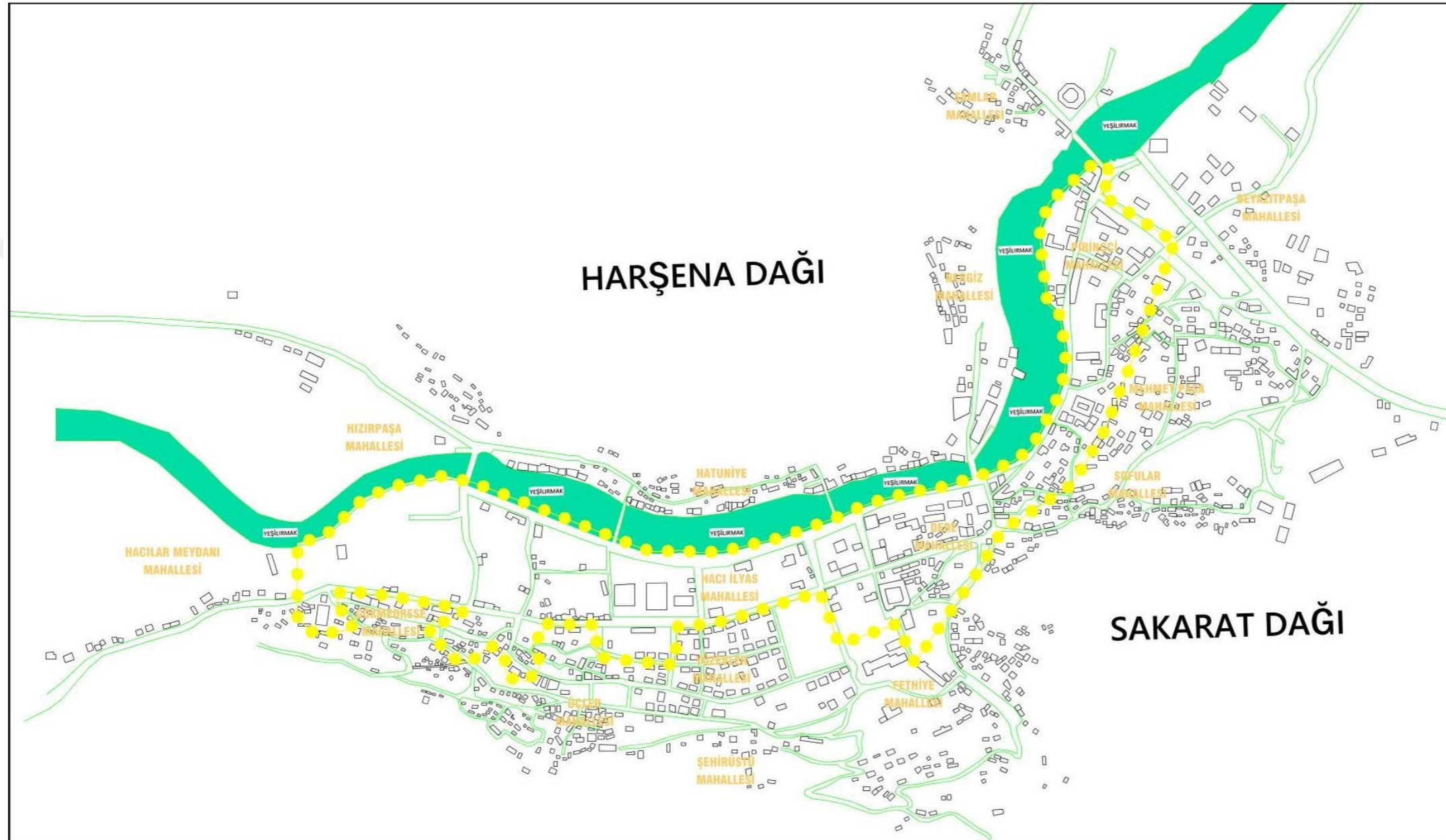
T.C.
 ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ
 MİMARLIK VE MÜHENDİSLİK FAKÜLTESİ
 MİMARLIK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
 TEZİN ADI: AMASYA'DA MİMARİ MİRASIN
 KORUNMASI SEÇİLMİŞ ÖRNEKLER
 ÜZERİNDEN BİR ANALİZ
 HAZIRLAYAN: SELÇUK TOPÇU
 TEZ DANIŞMANI: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ÖNGE

1915 YILI YANGINININ ETKİ ALANI

LEJANT

- DİĞER YAPILAR
- TESCİLLİ MİMARİ MİRAS
- ÇALIŞMA ALANI
- SİT ALANI
- AKARSULAR (YEŞİLRİMAK)
- YANGINDAN ETKİLENELEN ALAN
- 1915 YILI ÖNCESİ MEVCUT DURUMU
- 1915 YILI SONRASI İMAR DÜZENLEMELERİ

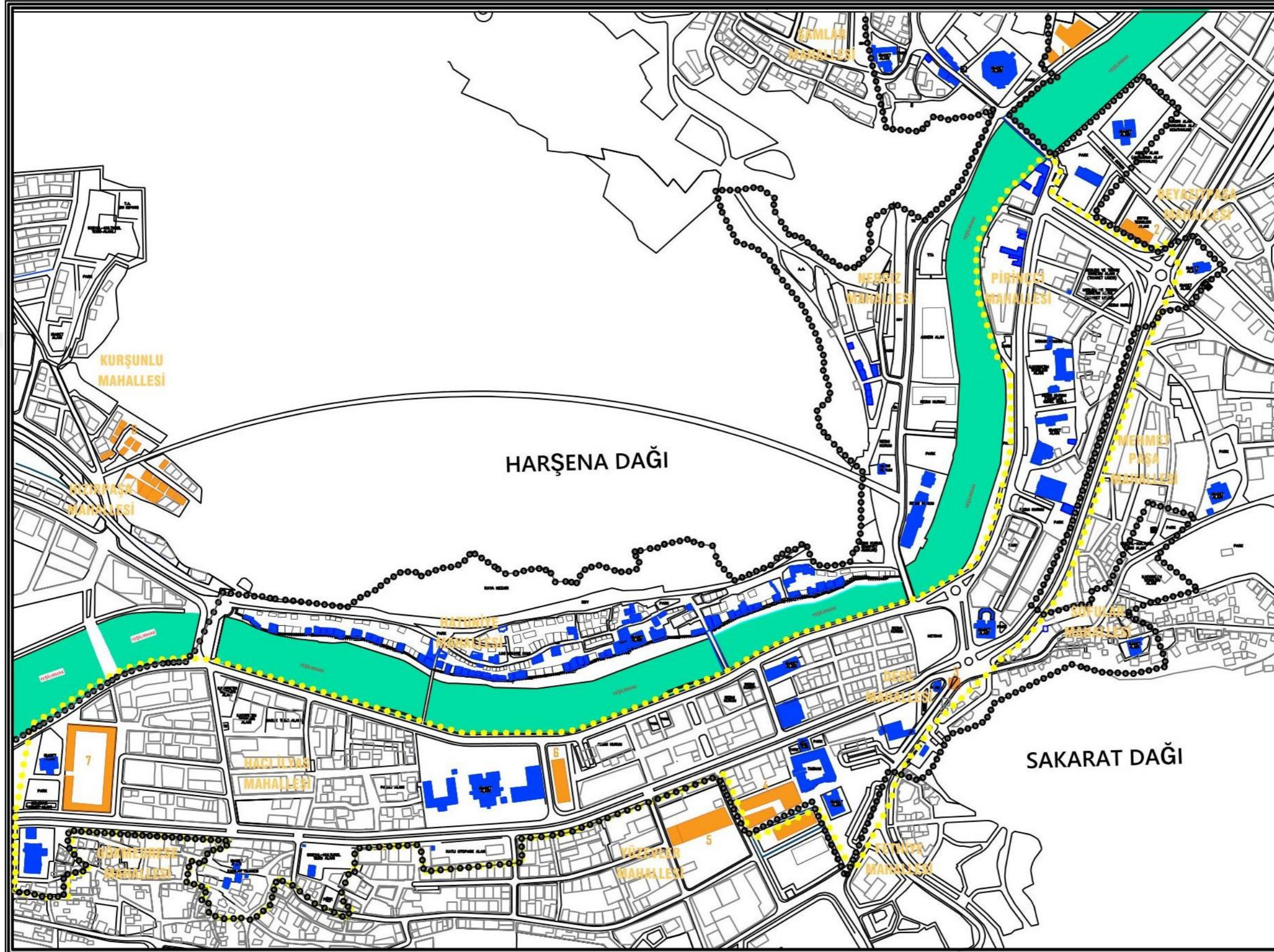
T.C.
 ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ
 MİMARLIK VE MÜHENDİSLİK FAKÜLTESİ
 MİMARLIK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
 TEZİN ADI: AMASYA'DA MİMARİ MİRASIN
 KORUNMASI SEÇİLMİŞ ÖRNEKLER
 ÜZERİNDEN BİR ANALİZ
 HAZIRLAYAN: SELÇUK TOPÇU
 TEZ DANIŞMANI: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ÖNGE

1949 YILI HAVA GÖRÜNTÜSÜ

LEJANT

- ÇALIŞMA ALANI
- AKARSULAR (YEŞİLIRMAK)
- YAPI ADASI SINILARI
- YAPILAR

T.C.
 ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ
 MİMARLIK VE MÜHENDİSLİK FAKÜLTESİ
 MİMARLIK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TEZİN ADI: AMASYA'DA MİMARİ MİRASIN
 KORUNMASI SEÇİLMİŞ ÖRNEKLER
 ÜZERİNDEN BİR ANALİZ

HAZIRLAYAN: SELÇUK TOPÇU
 TEZ DANIŞMANI: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ÖNGE

2005-2020 YILLARI ARASI
 ALAN VE YAKIN ÇEVRESİ
 YOK OLAN YAPILAR

LEJANT

- DİĞER YAPILAR
- GÜNÜMÜZE KADAR ULAŞMIŞ MİMARİ MİRAS
- ÇALIŞMA ALANI
- SIT ALANI
- AKARSULAR (YEŞİLRİMAK)
- YANAN YIKILAN VE DEĞİŞEN YAPILAR
- 1 SARAYDÜZÜ KIŞLA BİNASI
- 2 EĞİTİM ALANI(YEŞİLRİMAK İLKOKULU)
- 3 SİNAN HAMAMI
- 4 RESMİ KURUM(İL ÖZEL İDARESİ)
- 5 EĞİTİM ALANI(AMASYA LİSESİ)
- 6 RESMİ KURUM(AMASYA BELEDİYESİ)
- 7 AMASYA HAL BİNASI(AMASYA AVM)
- 8 SİVİL MİMARİ ÖRNEKLERİ(FERHAT TUNELİ GİRİŞİÇIKIŞI)

